HEMBYGDENS ARV

HEMBYGDSGÅRDAR OCH FRILUFTS- MUSEER I SVERIGE VID INGÅNGEN AV ÅR NITTONHUNDRATRETTIO

EN ÖVERSIKT I ORD OCH BILD UTGIVEN AV SVENSKA JOURNALEN UNDER REDAKTION AV SIGFRID SVENSSON

Nordisk Rotogravyr STOCKHOLM 1929

Tryckt hos NORDISK ROTOGRAVYR, Stockholm 1929

Förord till den elektroniska utgåvan

Verket scannades, anpassades och OCR-tolkades för Projekt Runeberg i juni 2016 av Bert H.

»Hembygdens arv»

Hembygdens arv, vilka sköna ord! Upprepa dem långsamt ett och ett, hem, bygd, arv, och du skall finna, att däri ligger förborgat mer än hälften av vad du har kärast. Hemmet är utgångsstationen, där utrustningen iordningställes för personlighetens färd genom livet. Bygden frigör individen genom ansvar för de mångas på en gång gemensamma och dock så skilda intressen. Arvet skänker kraft, men också nyttig förödmjukelse under förnimmelsen av att man, all ävlan till trots, dock blott är en liten länk i den långa kedja, vars början och slut förlorar sig i dunkel.

Som en mäktig folkrörelse går i dessa år hembygdskänslan fram genom vårt land, en rörelse, som i allvar och smittosamhet är fullt jämförbar med religiösa väckelser. Den, som bläddrar i »Hembygdens arv», eller en kulturintresserad turist, som reser omkring några dagar per bil å landsbygden, kan icke undgå att förnimma den nya rörelsens makt. Visst äro många hembygdsgårdar lite si och så både i vad som gäller museal anordning och graden av pietet, visst kan man också känna sig tvivlande med avseende på hur lång livslängd det uppflammande hembygdsintresset skall få — äktheten och målmedvetenheten i rörelsen kan dock den icke hysa någon tvekan om, som känner sig ett med sin egen tid.

Å efterföljande blad ha genom Svenska Journalens prisvärda försorg samlats bilder från hela vårt rike, och underskrifterna, utomordentligt goda förresten, berätta fakta och data, så mycket som en vanlig läsare orkar med. Boken börjar med Skansen, i mångahanda mått numro ett, ej minst genom att den tjänat som förebild för så gott som alla de andra. Liksom svenskarna under historiens gång ofta lärt sig värdera sitt eget, sedan det först uppskattats i utlandet, så kan man också säga, att det är sedan de mer centrala friluftsmuseerna börjat skapas och under intrycket av deras höga värdesättning av bygdernas monument som den lokala samlarlusten vaknat. Motsättningar kunna naturligtvis härunder uppstå. Men om bygdeintressena alltid minnas, vad centralmuseerna gjort som pionjärer och vad de vilja och böra vara för den större helheten, landet eller länet, och om centralmuseerna alltid känna plikten att med sin rikare erfarenhet och sina stundom större tillgångar bistå och samverka med de lokala intressena, så skall, såsom glädjande nog också hittills varit fallet, alltmer en fruktbar gemensamhetskänsla och en mäktig kraft till kulturminnesvårdens fromma växa fram, en slagkraft, som regering, riksdag, stadsfullmäktige, landsting, kommunalstämmor och allt vad myndigheter heter till sist måste taga hänsyn till i form av stöd, långt effektivare än hittills. Ty kom icke längre i tändstickornas, kullagrens, pappersmassans och Kinaforskningens guldålder och säg, att vi ej ha råd att rädda hembygdens arv! Upprepa i

stället så ofta som möjligt Hazelius ord: »Vi äro ett litet folk, men vi böra tänka stort».

Bättre än mycken vältalighet skall denna bok berätta om att det år 1930 fanns ej blott hänförelse, utan också allvar bakom kulturminnesvårdens ord.

ANDREAS LINDBLOM

Styresman för Nordiska museet och Skansen.FÖRORD

Bilder från Sverige, det i fjor under redaktion av Anders Billow av Svenska Journalen utgivna illu-strationsverket, ville främst visa våra dagars Sverige. När nu föreliggande andra del i serien var avsedd att behandla fädernas Sverige, hade urvalet av det material, som där borde återges, kunnat göras på olika sätt. Det har då synts, att den nya boken skulle ge det starkaste intrycket och få det största värdet, om den helt ägnades den del av hembygdens arv, som för all framtid skall stå som ett monument över en gången tid, de svenska friluftsmuseerna och hembygdsgårdarna. Liksom Bilder från Sverige låter det gamla Sverige bitvis skymta fram, ger å andra sidan denna del även något av det levande Sverige, genom att samtidigt vara en framställning i bild av nutidens mäktigaste folkrörelse, hembygdsrörelsen. In-ledningsverkets redaktör har gett uppslaget också till Hembygdens arv. För värdefull hjälp på mångahanda sätt vid den fortsatta gången av arbetet står bokens redaktör i största tacksamhetsskuld till honom.

Avsikten med Hembygdens arv att ge en skildring av hembygdsrörelsen har gjort att den övervägande delen av bilderna ägnats åt de av större eller mindre sammanslutningar bevarade kulturminnesmärkena under det att endast i undantagsfall medta-gits sådana som ägas av staten eller enskilda, fastän naturligtvis även dessa monument i sista hand också höra till hembygdsrörelsens resultat. Härvidlag har också tillkommit nödvändigheten av en begränsning. Det andra syftemålet med föreliggande bok att ge en så allsidig framställning som möjligt av »hembygdens arv» har sedan framför allt betingat urvalet av bilderna. Vad som tagits med eller ej är därför ej någon direkt måttstock på de olika anläggningarnas helhetsvärde. Föreningar, som äga ting, som i mindre grad observerats och omhändertagits på annat håll, ha — och det också med en viss rätt — blivit överrepresenterade. Illustrations verkets egenskap av att icke vara någon officiell utredning har härvidlag kunnat ge friare händer vid redigeringen. Därtill kommer att urvalet — med den korta tid av en höst, som stått till förfogande — även blivit beroende av tillfälliga orsaker. Goda reproduktioner ha föredragits framför dåliga, och hur stor den samling bilder än varit, som stått till förfogande för urval, har däri naturligtvis ändock funnits luckor, fotografier ha inkommit så sent att tryckningen redan var påbörjad etc. Det register med kortfattade redogörelser, som ursprungligen var påtänkt att tillfogas dessa bilder,

har här utökats till en förteckning över samtliga vårt lands hembygdsföreningar och kulturhistoriska museer. Detta har skett med stor tvekan, då det stod klart från början, att denna redogörelse på många punkter skulle bli ofullständig, men då en förteckning av denna art ständigt blir föråldrad, då ett decennium har gått sedan den officiella, av N. Lithberg utarbetade och Fornminnesvårdskommitténs betänkande bilagda översikten över landets kulturhistoriska föreningar och museer utkom, ett decennium, som betytt en tillväxt, som aldrig tillförne, har det synts som om en ny översikt ändock hade en stor uppgift att fylla. Inte minst får den betydelse i detta verk som ett komplement till de knapphändiga bildtexterna.

Utgivandet av Hembygdens arv har i främsta rummet möjliggjorts genom det välvilliga tillmötesgående i fråga om uppgifter och bildmaterial, som lämnats av museiinstitutionerna och hembygdsföreningarna själva. Det synnerligen stora material, som finnes i Nordiska museet har av intendenterna Sigurd Erixon och Sigurd Wallin med välvilliga anvisningar ställts till förfogande. Enstaka bilder ha dessutom lämnats av Svenska turistföreningen, Svenska Journalens läsare och andra enskilda personer. För översikten av föreningarna och museerna har professor Nils Lithberg ställt till förfogande de till Svenska museimannaföreningen insända rapporterna 1924— 26, fil. lic. Fritjof Hazelius likaledes en av Samfundet för hembygdsvård påbörjad förteckning över Sveriges hembygdsföreningar med utförliga uppgifter och fil. d:r Sune Ambrosiani slutligen likaledes en exerptsamling över museer och hembygdsföreningar. I övrigt har hjälp härvidlag lämnats bl. a. av intendent Torsten Althin, amanuenserna Ola Bann-bers, Lennart Björkqvist och Bengt Cnattingius, lektor Eric

Elgquist, intendent Bengt Engström, fil. d:r Karl Erik Forsslund, intendenterna Manne Hofrén, Sven T. Kjellberg och Erik Salvén, fil. kand. Nils I. Svensson, rådman Karl Trotzig, intendenterna Bertil Waldén och Sanfrid Welin samt fil. kand. Nils Ålenius. Uppgifter och råd ha otaliga gånger och alltid med samma stimulerande intresse lämnats av förste amanuensen Gösta Berg. För allt detta värdefulla bistånd stannar bokens redaktör i den största tacksamhetsskuld liksom också till sin hustru för hjälp med korrekturläsningen.

Stockholm den 14 december 1929.

SIGFRID SVENSSON,

Förste amanuens vid Nordiska museet.Hembygdsrörelsen — en folkrörelse

»Världen, som känner folkets tornspetsar skall även lära känna det underlag, på vilket de vila. Detta museum är Sveriges bomärke, ristat av folkets hand, under urkunderna av det förgångna och det nuvarande, ända till de blanka bladen av dagar, som komma skola.» Orden äro sagda av Zacharias Topelius, ägnade Artur Hazelius och hans museum och en gång återgivna av P. P. Waldenström. På bred folklig grund vilade den forskning Nordiska museet företrädde, folkligt var det sätt på vilket resultaten av denna forskning åskådliggjordes och till de bredaste folklager vände sig museets grundläggare för att bygga upp sin institution och få den tryggad. Så kom Artur Hazelius att göra en mäktig propaganda för hembygdskunskap och hembygdskärlek redan långt innan de första friluftsmuseernas tid och hembygdsrörelsen i det yttre blev synlig som en folkrörelse. Visserligen är det inte Artur Hazelius utan C. O. Hyltén-Cavallius, som genom sin plan till ett museum för den småländska folkkulturen i Växjö är de kulturhistoriska museiinstitutionernas grundläggare på samma gång han genom Värend och vir-darna också är den svenska folklivsforskningens skapare. Men det är Artur Hazelius — som inte blott var vetenskapsman utan också organisatör — som lyfter den nya tanken upp i ljuset. Likafullt som Hyltén-Cavallius var han övertygad om den folkliga kulturens betydelse för förståelsen av en gången tids historia, men han såg också att det var fara med varje dröjsmål, att det inte blott räckte med sakens egen inre kraft. Det blev också den breda inriktningen hos Artur Hazelius och det gigantiska i hans planer, som förde hans gärning till seger. Genom att inte rata något, genom att ställa ut även de ringaste ting och genom att med de största uppoffringar få till stånd både lokaler och en omfattande museiorganisation skapade Hazelius en rent yttre respekt för den sak som han gjort till sin, en respekt som också var välbehövlig i den begynnade rationalismens och maskinkulturens tid. Men respekten härrörde inte från en förnämitet som avskräckte, och den nya museiinstitutionen blev aldrig något kabinett för finsmakare. Hazelius drog nytta av sin föregående verksamhet som pedagog och han aktade sig noga för att bjuda stenar i stället för bröd. De

folklivsscener han anordnade i sitt museum med figurer, möbler och husgeråd vunno en framgång, som erinrar om den som i en senare tid kommit filmen till del. Det fanns i dessa museiuppställningar både dramatiska effekter och hjärtnupen sentimentalitet, som inte kunde annat än säkra publikframgången. Hazelius förstod även att väl använda sig av det tryckta ordets och bildens propaganda. Med ständiga tidningsnotiser sörjde han för att allmänheten aldrig hann glömma att hans museum existerade, och han använde sig av de bästa reproduktionsmetoder, som stodo till buds för att i färg och teckning visa vilka skatter hans samlingar innehöllo. Effektivast blev kanske den propaganda Hazelius gjorde genom att låta alla hjälpa till med sitt verk. Soaréer och basarer anordnades i de avlägsnaste landsändar och att hjälpa den energiske doktorn i Stockholm blev lika väl en nationell som en lokal hederssak.

Så väckte Artur Hazelius och Nordiska museet överallt inom våra landamären det intresse för den gamla bygdekulturen, som senare skulle växa till verklig folkrörelse. Men redan Hazelius byggde på gammal grund. Det fanns ett inom breda folklager väckt intresse för vårt lands historia, som av honom endast fördes in i nya strömfåror. Förut hade detta intresse framför allt gällt minnena från forntid och medeltid, men Hazelius ville vidga det till att omfatta även yttringar av senare tiders kultur och om motiveringen härför må hans egna ord citeras: »Man fortfor i vårt eget land, såväl som i flera andra, att med växande id ur gravarnas gömslen till vittnen om en förhistorisk tid frammana stenen, bronsen och järnet, vilka ännu efter hundratal av år möjligen kunna avlockas jorden för att tala till forskaren, men man hade icke allvarliga tankar för det bräckliga material,

som är ägnat att sprida ljus över vårt folks liv och seder under de senast förflutna århundradena, och vilket material, om det icke tillvarata-ges, kanske efter några årtionden vore hemfallet åt förgängelse».

Den svenska fornminnesforskningen har en mycket lång historia. Redan år 1599 uppdrogs åt Johan Buræus att »dragha kring om hela rijket at afskrif-va runestenar», under Gustav II Adolfs regering tillkom ett memorial för dem »som antagne äro attFrån museiutställning till friluftsmuseum. Levande tavlor kallade en hänförd samtid Artur Hazelius nya utställningsmetod med folklivsscener och miljöbilder. I ljusbildens och filmens tid kunna vi inte annat än ringakta dessa gipsdockor, som ge oss intryck av panoptikon. Men Hazelius interiöruppställningar voro en museiteknisk nyhet av största betydelse, de ha inskärpt kravet på att museerna skola ge helhetsbilder, de grundläde museernas popularitet och de ledde konsekvent till genomförandet av friluftsmuseet, överst: lappläger på Hazelius' utställning i Paris 1878. Nederst: Skansens

lappläger på 1890-talet.

*De första monumenten. Det var på en resa i Dalarna, som Artur Hazelius fick inspirationen till sin museigärning. Det var också i Dalarna han år i885 förvärvade den första byggnaden, när planerna på ett friluftsmuseum mer och mer började ta gestalt. Skansen har sedan direkt eller indirekt blivit förebilden för de flerhundrade friluftsmuseer och hembygdsgårdar vårt land äger. Till de äldsta bland dessa är den av Västbo hembygdsförening 1902 grundlagda hembygdsgården i Smålandsstenar. överst: Morastugan på Skansen. Nederst: portliderbyggnad i Smålandsstenar.ware rijkzens antiquarij och häfdesökiare» och under Karl XI :s förmyndareregering inrättades antikvitetskollegiet, alltså ett fast organ för minnesvården i landet. Detta kollegiums betydelse blev emellertid mycket ringa och omorganiserades snart till blygsammare mått. Det var först Gustaf III, som med den av honom upprättade vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien skapade det ännu existerande organet för den statliga minnesvården. Samtidigt blev riksantikvariens ämbete förenat med sekreterarska-pet inom akademien, en förening av tjänster som också alltjämt äger bestånd. Någon tjänsteman hade riksantikvarien dock icke till sitt förfogande förrän 1860 och det stod klart att någon verkligt effektiv fornminnesvård skulle det statliga ämbetsverket inte kunna åstadkomma om inte bygderna själva hjälpte till. Så bildades år 1856 på initiativ av Nils Gabriel Djurklou »Föreningen till samlande och ordnande av Nerikes folkspråk och fornminnen» och från detta år kunna således de svenska fornminnes- och hembygdsföreningarna räkna sin tillkomst. Bildandet av När-kesföreningen blev en signal, som utlöste det ute i landet alltmer vaknande intresset för hembygdens historia, och inom några få år hade ett stort antal fornminnesföreningar bildats med ett landskap som arbetsområde. De tidigaste äro: Södermanland och Hälsingland 1860, Västmanland 1861, Gästrikland och Dalarna 1862, Värmland och Västergötland 1863, Östergötland 1864 samt Skåne och Halland 1865. Dessa föreningar hade ett mycket vittomfattande program, där visserligen beskrivandet av fornlämningar-na utgjorde huvudpunkten, men där också upptecknandet av folkspråket och folkminnena voro upptagna. Den ringa museala verksamhet, som förekom, var däremot helt ägnad de förhistoriska och kyrkliga minnesmärkena. Det var på denna punkt som Haze-lius framträdande 1873 betydde en omkastning av arbetsprogrammet för de nya landskapsföreningar, som bildades och som också ledde till rekonstruktion av åtskilliga av de äldre föreningarna. Samlandet av forntida och kyrkliga föremål var till stor del förbehållet Statens historiska museum och på värdet av en senare tids minnen tänkte ingen. Nu kom Haze-lius och satte hela landet i rörelse för att få hjälp med tillvaratagandet av föremål, som visserligen voro gångna ur bruk, men som ännu funnos bevarade här och där på vindar och i uthus. Här öppnades ett alldeles nytt arbetsfält även för det lokala hembygdsintresset: fornminnesföreningarna blevo omoderna och museiföreningar bildades i stället. Den, som av dessa tog det vidaste arbetsfältet, men också skaffa-fade sig de största resurserna var den av Georg Karlin 1882 grundade Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige.

Marken var alltså väl förberedd när det nya sek-

let gick in, men någon folkrörelse fanns ännu inte. För att sätta den igång behövdes även andra krafter än de, som bottnade i en på rent intellektuell väg nådd uppfattning av den vetenskapliga betydelsen av tillvaratagandet av hembygdens minnen. Hembygdsrörelsen måste bli inte blott en förståndssak utan också en känslosak. För Artur

Hazelius själv var hans gärning också detta till icke ringa del. Större betydelse än den rent vetenskapliga tillmätte han säkert sitt verk i dess egenskap av en härd för nationell väckelse. När han skriver den korta historiken över de tjugofem första arbetstyngda åren slutar han med en hänförd maning: »Måtte de minnen Nordiska museet gömmer, och det nya hem, i vilket de skola inflyttas, liksom det mångskiftande livet på Skansens höjder i sin mån bidraga att hos släkten efter släkten stärka nationalkänslan, att hos unga och gamla — för att använda ett fäderneärvt uttryck — ingjuta fosterlandskärlek i väldiga droppar samt lära oss minnas de manande ord, jag ville sätta ovan om ingången i museiborgen på Lejonslätten: Vi äro ett litet folk, men vi böra tänka stort!» Redan då höll denna maning på att gå i uppfyllelse och redan då kunde Hazelius veta att han icke kämpat förgäves. Ty mer än de litterära banérförarna hade han genom Nordiska museet och Skansen bidragit att åstadkomma den patriotism som karakteriserar åren kring sekelskiftet. Men innan den kunde skapa en folkrörelse måste denna nationella inriktning betydligt fördjupas. Fosterländskheten hade tagits för mycket på entrepenad av de högsta samhällsklasserna för att ha en god klang hos de breda lagren. Lösenordet blev inte fosterlandet utan hembygden. Det var inte heller de konservativa idéerna, utan snarare den vaknande sociala inriktningen, som förde hembygdsrörelsen framåt. Nykterhetsrörelsen och rösträttsstriderna äga som folkrörelser ett direkt samband med hembygdsrörelsen. De hade visat att folkrörelser födas i strid och det var också i kampens tecken, som hembygdsrörelsen växte till en folkrörelse. Det var när hembygdsvårdens idé gick upp för bygderna själva, när det kom att stå klart att man höll på att sälja sin förstfödslorätt för en grynvälling, att man var på väg att förlora något, som var gott och dyrbart och värt att kämpa för. Det som var i fara var själva jaget, bygdeindividualiteten. Det var en ny tid som hade kommit under 1800- talets sista halvdel, storindustriens, tidningarnas och järnvägarnas tid. Den hade kommit med en fart som var härlig för de unga och förfärande blott för de gamla. Den gjorde om människorna såväl som bygden, byggnaderna, möblerna och husgeråden och den hade endast en och samma form att stöpa allt och alla i. Men så småningom började man få tid för besinning. Det nya började förlora sin härlighet, på samma gångdet gamla för en ny generation fick avståndets romantiska glans. Hembygdsrörelsen kom som en reaktion. Det går inte att slå fast med några årtal när detta skedde. Men att det var i Dalarna rörelsen började är säkert. Här fanns en gammal bondekultur, som än levde kvar med tillräcklig styrka för att kraftigare än annorstädes egga till vakt om det fä-derneärvda. I tillvaratagandet av bygdens gamla hemslöjd fick hembygdsrörelsen sin första praktiska uppgift och Gustaf Ankarcronas bildande av Leksands hemslöjdsförening 1904 hör till förgrundshän-delserna i hembygdsrörelsens vardande till folkrörelse. Till Dalarna hörde också hembygdsrörelsens främste litteräre banerförare, Karl Erik Forsslund. För honom gäller det strid. Med pukor och trumpeter drager han åstad och i vanmäktig vrede svänger han storsläggan framför det hotande odjuret, maskinodjuret med förflackningen, flabbigheten och falheten i följe. Från katedern och i pressen slungade han ut sitt förakt: »Visst kan man vara frestad att se maskinerna som en hord av odjur, som kommer vältrande över landet — drakar som glupskt sluka alla den gamla hemvuxna odlingens mogna, saftiga frukter, och som därtill ständigt kräva nya unga liv — och som smälta om all denna näring till en ångande spillning av rå okultur. — Vi skryta med att upplysningen skingrat all gammal spökrädsla och kolartro. Nutiden har hemfallit åt en minst lika grov vidskepelse och blind övertro — på maskinerna och deras makt att lösa alla frågor och alstra allt vad vi behöva.» Gipskattorna och krimskramsverandorna voro för Karl Erik Forsslund industrikulturens mest typiska uttryck. »Det var storstaden och storindustrin som blev föräldrar till all denna nya okultur. Och det var de nya, överallt förgrenande kommunikationerna — andliga och materiella — som spred den över jorden — från andra länder till vårt, från storstäderna till minsta avkrokar. Avstånden började krympa och försvinna med ofattlig fart, den gamla isoleringen var snart borta. Det blev en enkel sak för vem som helst att färdas till fjärran nejder — nya bygder, andra seder blevo vardagssy-ner för alla. Och stannade man hemma så kommo i alla fall nya intryck strömmande över en som en syndaflod. Var det underligt, om man blev vilsen i denna virvel, om man skakades loss av dessa övermäktiga vindar från alla världens hörn — om man med ens miste sitt fäste i jorden, sitt samband och sin samkänsla med bygden och torvan? — — — Det främmande lade så beslag på all kraft och tid, all uppmärksamhet och allt intresse, att man glömde det egna och inhemska. Nya stjärnor lyste oss så i ögonen, att vi blevo blinda för de äldres mindre skrikande, men ofta minst lika fina och vanligen mer äkta färger. Melodier från andra länder brusade så

kring oss, att vi trodde våra egna strängaspel odugliga och förstummade. — Det må väl sägas vara en förödande storm som gått fram över landet under det sista halvseklet». Det var under försöken att bjuda spjärn emot denna storm, som hembygdsrörelsen växte till folkrörelse.

Förutom de andliga impulser, som hembygdsrörelsen fått genom Artur Hazelius hade han också givit den tekniska lösningen av ett problem som senare när tiden var mogen skulle bli av den största betydelse för de lokala hembygdsföreningarna. Det var genom skapandet av den museiform som vi kalla för friluftsmuseet och som skulle bli den direkta förebilden till de friluftsmuseer och hembygdsgårdar, som senare växte upp runt omkring i landet. Av ideella skäl, såväl som av praktiska, ville Hazelius göra sitt museum tillgängligt för en så bred publik som möjligt. Den slutgiltiga framgången härutinnan vann han genom Skansen, en seger större än han själv någonsin vågat hoppas när verket var ungt och i vardande. Friluftsmuseet lyftes upp på en ännu större höjd än där det låg, lyftes upp så högt att det blev synligt inte blott i hela Norden utan i hela världen. Men Skansen var ingen »uppfinning», som på en enda gång fix och färdig gick fram ur upphovsmannens hjärna, det var istället den konsekventa slutpunkten av den uppfattning om det kulturhistoriska museets mål och medel, som Hazelius låtit komma till synes redan i sina första blygsamma museiutställningar. Att flytta gamla byggnader från sin ursprungliga plats, till ställen där de voro mera tillgängliga för åskådare, var ingenting nytt. Men att låta dessa byggnader bli mer än kuriositeter, att göra dem till kulturhelheter från inredningsdetal-jerna till gårdsanläggningen, att låta dem bli organiska komplement till ur andra synpunkter gjorda museiuppställningar — det var detta som var Artur Hazelius stora skapelse.

Som motivering för de redan från början anordnade uppställningarna av hela interiörer skriver Hazelius senare: »För att föremålen måtte väcka intresse, borde man se dem i deras användning, se bohagen i själva stugorna, se hur dräkterna buros. Hela folklivsbilder borde framställas, varigenom ett livligt intryck kunde vinnas av befolkningens lynne och seder. Så tillkommo de första interiörerna». Från dessa interiörer, säger han, kom han »småningom till den övertygelsen, att man om möjligt borde söka framställa även hela byggnader, som kunde anses typiska för de nordiska landen under olika tider». Redan i slutet av 1870-talet välvde Artur Hazelius planer på ett friluftsmuseum, 1880 möter oss tanken första gången i hans brevväxling, fem år senare köper han den första stugan — från östnor i Mora — 1891 sker förvärvandet av det första Skansenom-

vmH embygdsrörelsen — folkrörelsen. Leden ha tätnat, pionjärarbetet är förbi, hembygdsrörelsen har blivit en folkrörelse. Det är en samling kring fanan, det är klingande spel, det är en hänförelse som i njLterhetslogernas utfärder eller i ett i:stamajtåg. Och hembj^gdsrörelsen famnar både nykterhet och socialism, den står över partierna och dagens strider, den förenar alla till gemensamma mål. överst: Tunabygdens hembygdsförening på sommarutfärd. Nederst: Sommarfest i Säby 1929. Festtåget på väg från gudstjänsten i kyrkan.

H e mbygdsrörelsen — ekonomien. Hembygdsrörelsen är en ideell rörelse och de värden den vill skydda kunna inte anges med siffror. Men för att nå sitt mål måste den, för att citera ett yttrande av Sveriges riksantikvarie, ”begagna medel, som alldeles säkert både kunna och måste uttryckas i penningar. Det räcker ej blott med entusiam och god vilja och vackra talesätt.” Hembygdsvâi den är en i hög grad praktisk rörelse och de ekonomiska resurserna betyda ofantligt. Även om ”hembygdsfes-terna” inte alltid ha så mycket med hembygdsvård att göra äro dessa den enda möjligheten att skaffa de nödvändiga medlen. Dessa fester kunna dock ha både en värdig form och nå massanslutning, överst: Delsbostintan berättar vid Torsåkers hembygdsgård. Foto: William Eriksson. Nederst:

hembygdsfest i Apladalen vid Värnamo.rådet och redan samma år öppnas friluftsmuseet för allmänheten.

Redan innan Skansens grundande, men helt naturligt icke utan inspiration från Artur Hazelius, förberedde Georg Karlin anläggandet av ett friluftsmuseum i Lund och 1890 inköptes den nuvarande museiträdgården med tanke härpå. Sedan dröjde det ett årtionde innan nästa friluftsmuseum såg dagen, det av Algot Friberg 1901 anlagda museet i Jönköpings stadspark. Men därpå komma nya anläggningar slag i slag: 1902 tillkom friluftsmuseet vid Små-landsstenar, 1903 friluftsmuseet i Borås. Med dessa båda liksom genom de av E. Fundin i Funäsdalen 1894 och av Jones Mats i Leksand 1898 flyttade byggnaderna hade dock friluftsmuseet redan fått en annan karaktär.

Här gällde det inte blott att komplettera museisamlingarna med prov på det gamla byggnads-skicket och heminredningen, utan här blevo de omhändertagna byggnaderna även museer. Man fick här, som redan ovan sagts, en teknisk lösning av lokalfrågan, som utan tvivel varit av stor betydelse för ökningen av antalet anläggningar av denna art, men som också åsamkat ett ännu svårare inre problem för det lokala museiarbetet: frågan om huruvida målet för arbetet skall vara ett museum eller en hembygdens gammelgård. Här ha hembygdsföreningarna fått ställa till med självrannsakan och här ha de på egen hand fått pröva sig fram till en lösning. De ha också bestått provet. De ha visat sin styrka i självövervinnelsen, att för ett större och djupare mål för egen del kunna avstå och begränsa sig. Som princip har gammelgården redan segrat över museet och det har varit det ledande motivet vid urvalet av bilderna i denna bok att fastslå segern, att visa att hembygdsföreningarna ha gjort sina stugor och gårdar till levande framställningar av fädernas hem och hembygdens arv. Ett rent historiskt dokument över de svenska friluftsmuseerna och hembygdsgårdarna, sådana dessa te sig just nu, är alltså inte detta bilderverk, på samma sätt, som varje annan framställning, som ledes av en bestämd tendens inte heller kan sägas vara det. Ty det skulle väl också kunnat plockas fram andra bilder, som visa en annan sida av det lokala hembygdsarbetet, där föremålen hopats döda och intresselösa i stugor, som blivit skräpkammare, en sida som kommit hembygds-forskningens och hembygdsvårdens främste målsmän att mången gång ställa sig skeptiska inför värdet av hembygdsmuseernas arbete. Men detta som kunde kritiseras och tagas fram som avskräckande exempel — vad vet den utomstående om de uppoffringar och den kärlek, som även här äro nedlagda — ställes så avgjort i skymundan av allt det goda som finnes, att helhetsbilden måste bli densamma, som den denna bok försöker ge. Det är storslagna monument som

hembygdsföreningarna rest över äldre släktens kulturella insats. Sedda tillsammans ge dessa monument också en överraskande mångsidig bild av svensk kultur i svunnen tid. När vi vända bladen i denna bok så slå vi också ständigt upp nya sidor i den svenska folkkulturens rika bildgalleri. Här är skånegården, trygg med sin frodiga grönska, gemytlig med sina vita väggar, kringbyggd visserligen, men allt annat än ogästvänligt sluten. Här ligger en av östergyllens gårdar, öppen och ljus och dock kransad av skog, bjudande bilden av en idyll, som knappt synes verklig. Här står hälsingegården på krönet av en ås storvulen med sina husmassor, imponerande och förkrossande, ropande ut över bygden att här krusas ingen. Vi få också träda in i dalagårdarnas praktrum, fantastiska som sagoslott med sina målningar och vi möta kontrasten i de västgötska ryggåsstugorna med deras nakna furuväggar. Vi erinras om det gamla självhushållets skiftande arbetsfacer, vi få se kvarnarna som drivas av vind eller vatten, smedjan och slogboden, husbehovsbränning i Älvdalen och repslagning på Gotland. Friluftsmuseerna ha även tagit hand om minnen från de folkliga industrier som varit så karakteristiska för vissa bygder — tråddrageri i Gnosjö, krukmakareverkstad i Värnamo och tjärbränneri i Bunge. Nutida storindustri har åt eftervärlden bevarat anläggningar som utgöra viktiga led i dess egen utveckling — pappersbruket i Rumskulla, smedjan vid Häfla. Friluftsmuseerna och hembygdsgårdarna ge oss inte blott bygdernas skiftningar utan berätta också om seklernas kulturutveckling. Här är fäbodvallen som visar oss primitiva hushållningsmetoder och uråldrigt bostads-skick, som kan ge oss en bild av dagligt liv i tider så långt tillbaka att vi i övrigt om dem inte veta något varken om riken eller styresmän. Här är byn i Ore, under åsen och mellan blånande skogar, en labyrint av gångar, en fästning med vars fall den gamla bondekulturen också gick under, ett bya-hem som i det längsta hölls slutet mot allt det omstörtande, som den nya tiden förde med sig. Här är den låga ryggåsstugan, länge bibehållen i Dalarna och i Västsverige medan man i den norrländska kustbygden för länge sedan utbytt den mot flervånings-byggnader, komfortabla och rika på utrymmen. I stugornas inre få vi se motsvarande förändringar: väggbänkarna utbytas mot stolar, de inbyggda sängarna mot gustavianska soffor, långborden mot klaffbord. Men inte blott allmogekulturen har blivit föremål för hembygdsintresset. Flera av de nu runt omkring i vårt land utdömda prästgårdarna ha bevarats som gammelgårdar, friluftsmuseerna i Västerås och Hälsingborg äga ståtliga herrgårdar och Skansen står genom förvärvet av Skogaholm just i begrepp att förverkliga en mycket gammal önskan och slut-ligen är det ett icke ringa antal stadsgårdar, som bevarats som kulturminnesmärken och dessutom äga mervärdet att ligga kvar på sina ursprungliga platser. Därtill komma de kyrkliga minnesmärkena. Svältor-nas fornminnesförening måste en gång inköpa det gamla templet i Ornunga och räddade det därigenom från att raseras till byggnadsmaterial eller annat, och många andra föreningar ha bildats just med ändamål att slå vakt om

socknens ödekyrka. Det är ett stordåd svensk hembygdsrörelse uträttat, ett verk endast möjligt för viljor, som ha ett helt folk bakom sig. Sammantaget är det resultatet av trenne decenniers arbete men vad som uträttats detta sista årtionde visar inte blott en jämn stegring utan ett jättehopp i kurvan. Det är en utvecklingsgång, som tydligt anger, att hembygdsrörelsen inte är en modesak, aktuell några år och sedan glömd.

Den häftighet med vilken hembygdsrörelsen en gång flammade upp kunde inge oro för dess uthållighet. Tiden har visat att då kastades blott de första bränderna på ett bål, som sedan ständigt underhållits och ökats och som nu även om det skulle kunna aldrig får slockna. Det finnes hembygdsföreningar som voro med redan i början och som under de gångna åren segt och målmedvetet arbetat för det hägrande målet om en bygdens gammelgård, men som först nu fått se detta mål börjat förverkligas. Till de gamla hembygdsföreningarna ha samlat sig en ständigt växande skara av nya. Under åren 1901 —1919 bildades omkring ett hundratal föreningar med hembygdsvård i en eller annan form på sitt program och efter tio år har detta antal tredubblats. Men det är inte blott en yttre tillväxt utan också en inre. Hembygdsrörelsen fördjupas med åren och den främsta vinsten härav har redan ovan kraftigt understrukits: gammelgårdens seger över sockenmuseet. Några stenyxor lagda på ett gammalt långbord, som placerats mitt i en storstuga därför att väggarna äro full-klädda med skåp — vad är detta annat än ett kuriosakabinett, som är oundvikligt dömt att bli en skräpkammare! Ty för så vitt hembygdskärlek skall vara något annat än fetischdyrkan, en tillbedjan av ting om vilka man ingenting vet, så måste de föremål som samlas också ha något att berätta om hembygden. Men om bygdens odling och bygdens särdrag säga varken stenyxorna, långborden eller skåpen något i och för sig själva. Först sedda i ett större sammanhang, bli de historiska dokument och källor för vår hembygdskunskap. Ett sådant sammanhang få föremålen som delar i ett större områdes, ett landskaps eller ett helt lands odlingshistoria, men i det sammanhanget kan endast den vetenskapliga forskningen sätta in dem och endast i de större museerna — och aldrig i några sockenmuseer — kan resultatet åskådliggöras. Men med den moderna tek-

nikens medel, i ord och i bild, måste då också dessa museer förränta de pund som blivit dem anförtrodda. I förädlad form — kunskap förädlar — skola bygderna återfå de skatter som de en gång lämnat ifrån sig. Men det finns också ett sammanhang som bygden själv kan ge: att låta föremålen bli delar i ett hems inredning. Då få vi inga sockenmuseer längre utan endast gammelgårdar och att denna väg mer och mer beträtts, torde också vara en av de viktigaste orsakerna till hembygdsrörelsens rent numerära framgång de senaste åren. Genom de moderna samfärdsmedlen ha läns- och centralmuseerna kommit de olika bygderna närmare än förut men därmed har också möjliggjorts för bygdens eget folk att göra jämförelser, som inte utfallit till det egna museets fördel. Det har istället kommit att synas obetydligt och skräpigt och har därmed förlorat sin förmåga att fånga intresset. Men i socknens gammelgård och i dess inredning har hembygdsföreningen möjlighet att skapa något som inte har motsvarighet på något annat håll i världen, det är det egna hemmet. Detta hem kan då också på nytt bli en samlingsplats för bygdens folk, och så länge är också dess bestånd tryggat. Ty ett museum kan glömmas, men ett hem förgätes aldrig. Gammelgården är också ett historiskt monument, betydelsefullt för kännedomen om bygdens liv i gången tid. De som nu resa det, ta på sig ett stort ansvar inför kommande generationer. Det ligger vikt uppå, att inte en gång senare bli stämplad som förvanskare och förfalskare. Här är ett rikt arbetsfält för hembygdsföreningarna. Gårdens krönika bör skrivas så utförligt som möjligt. Ägarelängder och traditioner böra upptecknas. De enstaka husen böra noggrant uppmätas, liksom också deras ursprungliga gårdsmiljö om de äro sammanförda från olika håll. Alla förändringar och alla tillsatser vid återuppförande böra protokollföras, jämte motivering varför de vidtagits. Det påträffas ibland i hembygdsföreningarna ett romantiskt svärmeri, som vill göra byggnaderna så ålderdomliga som möjligt. Men rekonstruktioner som göras, böra noggrant övervägas och varje onödig sådan ger byggnaden ett min-dervärde. Kopior av byggnader äro närmast värdelösa, det finns allvarligare uppgifter för hembygdsvården i vilken ort det än månde vara. Viktigare än det stämningsvärde en gammal byggnadsanläggning kan ge — den må vara av vilken art som helst — är dess egenskap av pålitlig kunskapskälla. Stämningsvärden och känslovärden växla för olika generationer, men sanningen är evig. Det berättigade i dessa krav inses också av hembygdsföreningarna själva, allteftersom begreppen hembygdsvård och hembygds-kunskap fördjupas. Ett uttryck härför är också att det mer och mer blir vanligt att förvärva

hembygdsgårdar, som kunna kvarligga å ursprunglig plats.Gammelgård eller sockenmuseum har varit det främsta inre problemet för de mindre hembygdsföreningarna. Att den förra segrat i princip har i hög grad bidragit till hembygdsrörelsens växctnde popularitet och till den ökade anslutningen. — Har däremot en sockenförening t. ex. genom donation blivit ägare till en föremålssamling är en kompromiss mellan museum och heminredning förkastlig, och då bör uppställningen göras helt museal. Överst: en verklig interiör från en smedja, som kommer att användas som förebild av Huskvarna hembygdsförening. Nederst: interiör från Tensta sockens museum.Gemensamt är målet. I Nordiska museets hall reser sig jättebilden av Gustav Vasa, verkliggöraren av svenskhetens idé. I centralmuseet är denna bild symbolisk. Riksintresset kan kräva uppoffringar av de enskilda landsdelarna, men dessa ha också rättighet att förvänta från de centrala kulturminnesvårdande institutionerna att stöd lämnas och råd givas var helst det behöves. Så har också Nordiska museet lämnat aktiv hjälp vid uppbyggandet av många av friluftsmuseerna och hembygdsgårdarna landet runt. Foto: M. Clareus. Nord. mus.Ett nytt steg i hembygsrörelsens utvecklingshistoria är bildandet av stora hembygdsförbund, som sluta samman de spridda småföreningarna. Även här har det varit Dalarna som gått i spetsen med det 1915 bildade Dalarnas hembygdsförbund. På denna väg borde hembygdsrörelsen kunna ledas till nya segrar, men om det redan vunna resultatet är det för tidigt att yttra något. Viktigt synes det dock härvidlag — undantag gives — att det är ett stort museum som bildar hembygdsförbundets medelpunkt, ty annars saknas resurser att hjälpa, vilket är det viktigaste, och kvar står endast tvånget, som är bra onödigt.

Det är endast en viss del av hembygdsföreningarnas verksamhet, som här berörts i anslutning till vad som varit ändamålet med denna bok. Utan tvivel är det dock den viktigaste, och om sanningen härav må efterföljande sidor vittna. Men bilden av hembygdsrörelsen bleve missvisande, om inte en antydan gåves, att dess insatser också äro andra än de, som framgå av denna bok, insatser som förvisso en gång skola berättiga till nya och andra skildringar, men som ännu äro svåra att få en samlad överblick av. Kortast ger ett redan i fornminnesvårdskommitténs memorial använt citat ur en av hembygdsföreningarnas program — det är Tunabygdens fornminnes- och hembygdsförening det gäller — en översikt över de arbetsuppgifter, som hembygdsrörelsen gjort till sina:

Utom att anordna ett bygdemuseum i St. Tuna, är föreningens ändamål att »uppteckna och bevara i bygden kvarlevande sagor, sägner, berättelser och minnesvärda händelser, visor och låtar, byars och släkters historia, gamla namn, bomärken o. d., vilka skriftligen upptecknade, jämte gamla dokument, sammanföras till ett för forskning tillgängligt bygdear-kiv, liksom samlingarna i övrigt ställas till förfogande för skolornas behov vid undervisning i hembygds-kunskap, samt att verka för skyddande av ortens kultur- och naturminnen och väcka intresse för återupplivande av den för bygden säregna byggnadsstilen, i den mån den låter anpassa sig efter nutidens fordringar». Föreningen vill också »genom föredrag, samkväm och fester underhålla intresset för hembygdsvård och forskning, samt bereda tillfälle för hembygdens befolkning ur skilda klasser och partier att lära känna varandra och den bygd och kultur, de tagit i arv».

Det här behandlade problemet om hembygdsmu-seum eller gammelgård har tidigare upptagits bl. a. av Karl Hedlund i Några problem om hembygdsvården från bygdens synpunkt, Tidskrift för hembygdsvård 1925 och av Sven T. Kjellberg i Hem-bygdsmuseernas uppgift, Tidskrift för hembygdsvård 1928.Till en bild av Sverige ville Artur Hazelius göra Skansen. Även om ditflyttandet av de gamla byggnaderna alltid var det väsentliga, nöjde han sig icke blott med detta. Han sprängde dammar och planterade skog som skulle erinra om svensk natur. Han byggde Renberget och förde dit renar för att ge bilder ur svensk djurvärld. Han anställde lappar som renskötare för att visa svenskt folkliv och han gav namn åt Skansens vägar, som skulle erinra om svensk historia. Djärv och storvulen var Hazelius’ tanke och typisk för en romantisk tid. I själva planläggningen av Skansen med de många slingrande gångarna går också det romantiska tidsdraget igen. —• I bakgrunden på andra sidan Djurgårds-vägen ligger Nordiska museet och längst bort skymtar Strandvägen och storstaden.

Foto: Aero-Material.Älvrosgårdens stolphärbre. Skansen är den svenska allmogekulturens riksmonument som också utåt visar vad som är svenskt arv. Det är endast typiska och på samma gång fullödiga byggnadsverk som Skansen kan bevara. Stolpboden från Älvros socken i Härjedalen hör också till vårt lands mest monumentala

träbyggnader. Den branta takresningen, de djurformigt utskurna vindskivorna och svalgången med sina profilerade stolpar göra ett mäktigt och ålderdomligt intryck.

Foto: C. A. Rosenberg.

':s* ifÄlvrosgården (överst) och Ravlundagården. De olika stämningsintryck, som de båda gårdsanläggningarna ge, där Härjedalsgårdens kärvhet står som motsats till Skånegårdens idyll, ihotsvaras av skiljaktigheter såväl ifräga om plan som material. Älvrosgården med timmerväggar och vedtak och många från varandra skilda byggnader hör-till det nordsvenska barrskogsområdet under det att Ravlundagarden med klineväggar och halmtak och sluten gårdsplan hör hemma på lerslätten.

Foto: O. Ekberg.Eldhus till Al vrosgården. Skansens byggnadsförvärv inriktas inte blott på att representera olika kulturområden utan också på att visa bostadens utveckling i vårt land. I fäbodarna har man långt fram i tiden bott ”under sotad ås” och vi möta här ett bostadsskick, som motsvarar de isländska sagornas skildringar. Eldstaden ligger mitt på golvet och röken får tränga ut genom ett hål i taket, som samtidigt är fönster. Vid sidorna gå lavar, som tjäna till sovplatser. Foto: A. Lister.

Pörtet i Finngården från Värmland. Hos finnarna har även den året runt brukade eldstaden saknat skorsten, men här uppvärmes stugan istället av en ugn, förlagd till pörtets d. v. s. stugans ena hörn. I den öppna härden och rökugnen möter oss en motsats mellan skandinaviskt och finskt bygg-nadsskick. Vid inflyttningen till Sverige, för århundraden sedan, togo finnarna helt naturligt sin egen bostadstyp med sig och och ha sedan segt hållit kvar vid denna. Foto: C. A. Rosenberg.Morastugan. I största delen av vårt land har eldstaden utgjorts av en öppen härd, sammant>3rggd med en ugn för bakning. Dagligstugan var då på samma gång kök. Liksom eldhuset är den här avbildade stugan öppen till kroppåsen och de båd;i sängarna vid långväggen gå också tillbaka på eldhusets sov-britsar. Inte blott på fäbodvallen utan även nere i bygden har alltså levat kvar en bostadstyp med

forntida drag. Foto: C. A. Rosenberg.

Köket i Ravlundagården. I södra Skåne ha köket och själva s.tugan sedan gammalt varit skilda åt genom en mellanvägg. I stugan finnes en järnugn, en s. k. sättugn, som eldas från köket, varifrån också uppvärmningen sker av bakugnen, bryggpanrian och av kokkärlen på eldpallen. Mera ovanligt är att det såsom i Ravlundagården också finnes en kölna i köket och vi ha då ett fullkomligt centralupp-

värmningssystem. Foto: O. Ekberg.Vardagsstugan i Oktorpsgården från Halland. Ett typiskt exempel på det svenska bondehemmets sega fasthållande vid det fäderneärvda är takfönstret i Oktorpsgården. Detta utgör var-dagsstugans enda yttre ljuskälla. Att det konservativa draget inte var nödtvunget på grund av armod visar den prakt, med vilken stugorna smyckades vid fest. Då kläddes väggar och tak med vävnader och målningar och istället för det nakna furuträt lyste stugan i rika färger. Foto: C. A. Rosenberg.

Helgd agsstugan i Bergsmansgården. Bergsmännen, som intogo en mellanställning mellan bönder och herremän, gåvo redan tidigt sina hem modernare drag. Skansens Laxbrostuga uppfördes vid löoo-talets mitt och visar i sina målningar — daterade 1673 '—• liksom i sin möblering en nära anslutning till den då härskande modestilen. Foto: O. Ekberg.Seglora kyrka. Hitflyttad från Seglora socken i Boråstrakten, där den använts intill 1890-talet. Kyrkan är uppförd under åren 1729—3o och med sin tresidiga koravslutning typisk både för sin tid och sin bygd. Tornet är ett halvt århundrade yngre, men går tillbaka på en äldre tids modell. På Skansen har kyrkan ånyo tagits i bruk som gudstjänstlokal. Foto: O. Ekberg.Lusthus från Stockholm. Skansen bevarar även minnen av borgerlig bebyggelse och i de flesta fall är det gamla Stockholmshus, som här skaffats en tillflyktsort, då den moderna bebyggelsen hotat att välla över dem. Så finnas här ej mindre än tre trädgårdspaviljonger hitflyttade från olika delar av huvudstaden, av vilka den här återgivna från Hornsgatan på Södermalm är den mest betydande. Den kommer att bilda fond i en gårdsanläggning, som är under uppförande och i vilken Hazeliushuset

ingår som huvudbyggnad. Foto: O. Ekberg.Hazeliushuset. Genom en lycklig tillfällighet har Skansen i Hazeliushuset kunnat erhålla ett dyrbart personhistoriskt minnesmärke på samma gång som ett typiskt prov på ett bostadshus från en äldre tids Stockholmsgårdar. I denna byggnad, som ursprungligen låg vid Surbrunnsgatan,

föddes nämligen Artur Hazelius, Nordiska museets och Skansens skapare. Inredningen motsvarar tiden omkring i833, Hazelius' födelseår. Ett av rummen har inretts som minnesrum (bilden nederst) med möbler från Hazelius' styresmannabostad på Skansen. Foto: O. Ekberg.TOCKHOLM

kansen

Lappfamilj vid torvkåtan. När Hazelius anlade ett lappläger och skaffade lappar och renar kunde han åtminstone på denna punkt förverkliga sitt ideal att på Skansen förena människor och djur, arbetsliv och byggnader till den enhet som är det verkliga livets. Alltjämt gästas Skansen varje sommar av en lappfamilj, som då tager sin torvkåta i besittning och sköter hjorden i Renbergets hage.

Foto: O. Ekberg.

Folkdanser och folkdräkter. Bland de ting som höra till hembygdens arv, har från Skansen framför allt spritts kunskap om folkdanser och folkdräkter. Idär har det vetenskapliga arbetet i det museala laboratoriet kunnat utnyttjas och givits en form som kommit allt folket tillgodo. Här har det felaktiga begreppet ”nationaldräkt” ändrats till det mera riktiga, ”bygdedräkt", och här har framförts folkd anser, nyupptäckta och mera ursprungliga än de förut brukade.

lOJulbockarna bindas. Även för de folkliga festbruken gör Skansen propaganda. Arets festcykel iaktages noga: maj föres i by, midsommarstång reses och under julen vanka stjärngossarna omkring. Till festbruken höra även halmbockarna på julbordet. I Soldattorpet förfärdigas dessa av flinka händer och på den årliga julmarknaden finna de ivriga köpare. Skansens fester utgöra ett uppmärksammat

inslag i det stockholmska folklivet. Foto: O. Ekberg.

Tunnbrödet gräddas. Under de sista åren har Skansen igångsatt ett systematiskt arbete i folkbildningens tjänst. Raskare än byggnader och heminredning förändras ute i bygderna det gamla arbetslivet och därmed försvinner också en viktig källa för kännedomen om svensk kulturutveckling På Skansen anordnas demonstrationer av olika folkliga sysslor: textilt arbete, mjölkberedning, olika hantverk etc. Bilden härovan är tagen från en serie uppvisningar av de till bakning hörande arbetena.

Foto: O. Ekberg.STOCKHOLM

Rosendals slott. Till sommarresidens ute på det vackra Djurgården hade Carl XIV Johan redan som kronprins skaffat sig det gamla skogvaktarbostället Rosendal och lät sedan där 1823—27 uppföra det nuvarande slottet. Han ämnade även bygga ett museum å Rosendal, en plan som dock aldrig fullföljdes. När Sveriges konungahus 1911 skänkte slottet till Oskar 11: s stiftelse för att bevaras som en kulturbild från Carl Johans tid blev alltså det forna residenset självt ett museum. Som ett prov på den vackra och tidstrogna inredningen återges här en bild av den s. k. Ianterninen. Foto:

Kungl. Husgerådskammaren.STOCKHOLM

K ult u rhis t or i ska reservat på Södermalm. En enastående orörd bild av 1700-talsbebyggelsen på Stockholms malmar ger Värmdögatans ena gatufasad (överst). Men byggnadsställningarna på andra sidan vittna om att storstaden är hotande nära. Förslag har nu väckts att detta område skall bevaras som kulturhistoriskt reservat och förverkligas förslaget i sin vidsträcktaste form kommer detta att gälla hela den äldre bebj^ggelsen kring Sofiakyrkan. Hit hör även den pittoreska Bergsprängargränd (nederst), som med sina kåkar visar ett primitivare skede i stadens bebyggelsehistoria. Foto:

G. Seiling, Samf. S:t Erik.SKÅNE

Burlöv

Burlövs gamla prästgård vittnar om att prästboställena i Skåne nära överensstämma med bondgårdarna, något som också till fullo framgår av den enkla huvudingången med den runda "homejan" ovanför. Av den ursprungliga kringbyggda gärden är nu endast den på 1770-talet uppförda boningslängan bevarad. Foto: I. Ingers.

MBrygghuset. Även om antalet rum i prästgårdslängan är större, är planen i sina grunddrag densamma som för övrigt i trakten. Att brygghuset med bakugn och kittel är förlagt till manbyggnadens ena ända med egen eldstadsanläggning är i sydvästra Skåne också karakteristiskt för allmogens

byggnad sskick. Foto: I. Ingers.

•fyr

SKANK

Burlöv

Salen. Men prästgårdsfolket voro dock »herrskap» och detta går igen i heminredningen, som är en annan än allmogens och istället mera ansluter sig till den högreståndsmässiga. Den från Torups gods komna möbleringen i den här återgivna salsinteriören torde också vara karakteristisk för ett prästhem vid 1800-talets mitt. Foto: I. Ingers.SKÅNE

Hälsingborg

Kölnan under återupp förande. Kölnor el. malttorkor byggda i korsvirke ha blott förekommit i västra Skåne och endast några få exemplar äro nu bevarade. Bilden överst visar hur facken äro fyllda med risflätning, som sedan överdrages med lera, en byggnadsteknik med anor från förhistorisk tid. Ålderdomlig Ur också metoden för lerans beredning, där bearbetningen sker under hästhovarna

samtidigt som leran vattenbegjutes.Stabbamöllan och Lillarydsgården. De olika kulturområden, som i nordvästra Skåne — Hälsingborgs museums verksamhetsfält — brytas mot varandra bli också representerade i det stora friluftsmuseum, som växer upp vid Fredriksdal. Kölnan liksom stabbamöllan — som står kvar på museigården inne i staden — tillhöra slättbebyggelsen, under det att Lillarydsgården med sina skiftes-verksväggar utgör en god representant för skogsbygden.00

Ågården. De kompakta timmermassorna vittna om att barrskogen tagit vid, boningslängans låga stuga mellan de höga gavelhärbrcna säger också att vi samtidigt kommit in i ett annat kulturområde. Ägården är visserligen från Markaryds socken i Småland men från själva gränshörnet mellan Skåne, Halland och Småland och har också varit typisk för de nordligaste delarna av det förstnämnda landskapet.

SKÅNEmm

Stugan i Agården. Genom Skåne går en kulturgräns, som är så betydande att den också blir en gräns mellan norr och söder för hela Europas allmogekultur. Inte blott beträffande byggnadsteknik utan även ifråga om plan och inledning har den sydskånska gården motsvarigheter på kontinenten. En interiör som den här återgivna äger däremot cn helt svensk karaktär. Såväl takfönstret som den öppna

ryggåsen skola vi återfinna norrut.

SKÅNE

HälsingborgAllé i Fredriksd ls park. Den Trappska donationen av egendomen Fredriksdal, möjliggjorde för Hälsingborg att pa ett enastående lyckligt sätt lösa sin museifråga. Genom donationen kom också en ståtlig park under musealt beskydd. De raka och varandra vinkelrätt skärande avenbokalléerna ge genom sitt knotiga grenverk och sina tunnlar av grönska en intensiv stämning av gammal herrgårdspark.

Fredriksdals herrgård stod färdigbyggd omkring 1800 och ger ett vackert uttryck för tidens kärlek till de rena linjerna. Rummens bostadskaraktär kommer att bibehållas med interiörer i tidsstil med själva byggnaden. Förutom huvudbyggnaden består mangården av tvenne långa envåningsflyglar,

som omsluta gårdsplanen.SKÅNE

Höganäs

”Mö lie längan” i Höganäs. Den museibvggnad som Höganäs- Billesholms A.-B. ställt till förfogande åt ortens

hembygdsförening torde härröra från industrianläggningens grundande vid förra århundradets början. Huset har från början varit upplagsplats för Höganäsbolagets sädesförråd och har troligen därav fått sitt namn. I senare tid har byggnaden ändrats om till arbetarebostäder.

Kulturhistoriskt museum i Lund. Med grundläggandet av Skansen i Stockholm och ”Kulturen” i Lund förde Artur Hazelius och Georg Karlin friluftsmuseitanken till seger. Bilden ovan visar museets fasad mot Adelgatan. Längst t. v. ”Locus peccatorum” med namn efter en fasansfull illgärning i Lunds studenthistoria, längre bort Per Henrik Lings hus.

LundSKÅNE

Lund

S:ta Maria minor. Vid de utgrävningar, som igångsatts i Lund och lett till storartade resultat ha också påträffats grundmurarna till den ena av stadens båda Mariak3*rkor. De framgrävda murpartierna, som visa att kyrkan varit byggd i romansk stil, ha återuppförts på museet. Under stenmurarna fann man rester av en stavkyrka, som måste gå tillbaka till kristendomens första införande i Skåne.

Blekingegården. På grund av museitomtens karaktär är det framförallt stadsbyggnader, som kunna uppföras på Kulturen. Museets äldsta och förnämsta exempel på allmogebebyggelse är Blekingegården från Jämshögs socken. Synnerligen märklig är den ålderdomliga ladugårdsbyggnaden med

överskjutande skulle.SKÅNE

Everlöv

östarpsgården. Med förvärvandet av östarpsgården i Everlöv fick ”Kulturen” sin gamla önskan att komplettera friluftsmuseet med en skånegård uppfyllt på ett storslaget sätt. Det var inte några byggnader avsedda för flyttning som här förvärvades utan en hel gård med alla dess jordägor. Bilden visar ett parti av boningslängan. Trädgården är anlagd av sista ägarinnan, men bevarar rester av en äldre anläggning, bl. a. i sin jättebuxbom. Foto: G. Karlin.

Vattenmölla. Själva gårdsanläggningen har kompletterats med diverse ekonomibyggnader: malttorka, brytstuga och vattenmölla. Den senare behövde inte flyttas längre än från granngården. Med sin vattenspegel nedanför den välvda bron bidrar mölledammen att öka den stämningsbild som gården

lämnar. Foto: G. Karlin.(0

Jx

Östarps fäbodmark på Romeleåsen med betande ”gammeldags” kor. Kulturen vill med östarp inte blott bevara en gammal gård på sin ursprungliga plats, den vill också skapa ”ett levande museum”. Så skall försök göras att på en mindre del av gårdens närmaste åkerareal tillämpa trevångsskifte och gamla jordbruksmetoder. Ett särskilt intresse har man ägnat åt att på Ostarp få en kreatursbesättning av de gamla lantraser, som funnos innan det moderna, rationella jordbrukets tid. Östarps jordbruk skötes (rån den i gammal stil uppförda

Möllegården. Foto: G. Karlin.

SKÅNE Everlö vSKÅNE

Simrishamn

Simrishamns museum. Den s. k. Raabska gården, i vilken museet är inrymt, är uppförd så sent som på 1870-talet men stämmer förvånansvärt väl överens med den lilla idylliska stadens äldre be-b3^ggelse inte minst genom sin vackra och karakteristiska fri trappa. Foto: Egil Lönnberg.

Fågeltofta

Ola Måns-gården i Fågeltofta, som i mer än tvenne sekler innehafts av samma släkt på arrende under Kronovalls gods. En till den större hembygdsföreningen i Simrishamn ansluten sockenförening har nu bildats med ändamål att få gården bevarad för framtiden. Delar av gården gå tillbaka till 1700-talet och i sin helhet är den sällsynt väl

bevarad. Bilden visar ”bihaven” utanför stugulängan med den mäktiga ”brunnjungen”. Foto: Hyltén-Cavallius-stiftelsen.Tomelilla byagård är det enda minnet av den lilla by, som en gång låg där nu den skånska köpingen Tomelilla hastigt växer upp. Den tätt slutna gårdsplanen mäter endast 9x10 m. och hör till de minsta i sitt slag. På ömse sidor om infartsvägen inhägnade med stengärdesgårdar ligga ”haven” och ”näragården”, där kreaturen släppas ut. Genom den måttfullhet med vilken man gått till väga vid restaureringen är Tomelilla byagård i hög grad förebildlig. — Interiören nedtill visar den för sydöstra Skåne karakteristiska möbleringen med ”kaklungsbänk”, ”borkista” och ”bagborsbänk”.& »v M B -5 *

Trädgårdarna vid de skånska bondgådarna äro av gammalt datum och man kan i deras plan spåra den blygsamma imitationen av herrgårdarnas trädgårdsanläggningar för ett par århundraden sedan. ”Haven” vid Tomelilla bvagård är med sina gångar och sin rundel, kantade med buxbom, ett typiskt exempel härpå. På andra sidan gården ligger ”bihaven” (bilden nedtill). Där stå bikuporna uppställda och där får körveln växa fritt. Den var nämligen värdefull att ha att gnida kuporna med när svärmarna skulle tas in.Fröken Charlotte Berlins museum har tillkommit genom en testamentarisk donation, i vilken ingick såväl själva bostadshuset som allt lösbo. Museet ger en god bild av ett borgarhem vid 1800-talets mitt, där det dock finnes åtskilligt arvegods från äldre tid. Bilden ovan återger en interiör från det närmast förstugan belägna gaturummet, som i fröken Berlins livstid användes som vardagsrum.

Foto: H. Wåhlin.SKÅNE

Ystad

Borgmästarehuset och Jens Jacobsens hus. Det var den stora restaureringen av Gråbrödra-klostret, som närmast väckte Ystadbornas intresse för kulturminnesvården. När vid samma tid — det var 1907 — ett av stadens äldsta korsvirkeshus, det s. k. Borgmästarehuset skulle rivas bildades omedelbart en fornminnesförening, som åstadkom byggnadens flyttning till klosterområdet. Här har senare återuppförts ännu ett korsvirkeshus, om vilket man vet att det byggdes vid 1600-talets mitt

av rådmannen Jens Jacobsen. Foto: A. Carlborn.SKÅNE Ö. Broby

Grimmatorpsgården från Örkened, som Göinge hembygdsförening i fjor flyttat till friluftsmuseet i ö. Broby, har där fått en omramning av åker och skog, som Ur typisk för bebyggelsen i dessa trakter. Synnerligen vUrdefullt är att här bevarats ett fullständigt sammanhörande gårdskom-plex. Hembygdsföreningarnas resurser bruka ofta endast räcka till för själva stugan.

Finka från Lönsboda marknadsplats. En marknad utan något slagsmål ansågs nog förr i tiden för mindre lyckad. Både brännvin och öl försåldes på marknaden och det kunde bli svårt för länsman och fjärdingsmän att hålla ordningen uppe. En ”finka” brukade finnas på marknadsplatsen för inbur-ning av de värsta bråkmakarna. Den här avbildade är som museiföremål ensamstående i vårt land.BLEKINGE

Bräkne*Hoby

Båtsmanstorp från Hällaryd, som flyttats till Blekinge folkhögskola i Bräkne-Hoby. Med endast en loftbyggnad till den låga ryggåsstugan utgör torpet en förenklad form av den bustyp, som finnes i Göingegården (se föreg. sida) och som vi tidigare också mött i Agården i Hälsingborgs museum.

Foto: Nord. mus. byunders.

Fridlefstads minnesstuga var ursprungligen manbyggnad i socknens prästgård och har senare använts som bostad för arrendatorn. Byggnaden skiljer sig endast i ålder — enligt syneprotokoll skulle den gå tillbaka till år 1660 — från de boningshus, som kommo till användning hos bönderna, när de ovan omtalade ryggåsstugorna med tvenne gavelhärbren blivit omoderna.Skottsbergska gården. Vi ha här ett gårdskomplex från rokokotiden, som är ett av vårt lands förnämsta exempel på borgerlig stadsbeb3rggelse. När stadsmakterna för ett par år sedan anvisade lotterimedel för inköp av gården var detta beslut —- som är av prejudicerande betydelse, när det nu gällde en alltjämt i bruk varande byggnad — synnerligen motiverat. Räddandet av Skottbergska gården kan med skäl

kallas en riksangelägenhet. I den stiftelse, som har hand om gården äro också de centrala kulturminnesvårdande institutionerna representerade.%

BLEKINGE

Karlshamn

Skottsbergska gården. Såväl i det yttre som ifråga om inredningen äro gårdens byggnader förvånansvärt väl bevarade. Gatuhuset, som ligger vid stadens huvudgata, har kvar sina gamla tyska kakelugnar och sina vackra dörrbeslag. Ett dörrlås till stora salen i nedre våningen bär årtalet 1766, vilket torde angiva den ungefärliga tiden för husets ålder. Under delar av huset finnas höga källare med präktiga valv. En anslående anblick utgör den å gårdens baksida belägna loftlängan. Gården kommer alltjämt att användas för sitt nuvarande ändamål, d. v. s. att uthyras som bostadshus.BI.FKING E Kat 1 s k r o n a

Karlskrona museum. Efter den stora brand, som härjade Karlskrona 1790 förändrades stadens utseende högst avsevärt. Tidigare hade endast funnits ett fåtal privata stenbyggnader, men efter branden blevo sådana vanliga och 1801 säges det ”att uti ingen stad i Sverige bor man bättre än här.” Bland de byggnader, som uppfördes efter branden, var också den nuvarande museibyggnaden i Karlskrona, som då blev amiralsbostad. Troligen gå husets grundmurar tillbaka på en äldre byggnad. I gårdslängan (bilden nederst) har museet fått utmärkta lokaler för sina hantverkssamlingar.

HALLAND

Halmstad

Krafsagården utgör huvudanläggningen i den del av friluftsmuseet i Halmstad, som ligger på Galg-berget. I förhållande till de ryggåsstugor, som i stort antal bevarats av olika hembygdsföreningar i södra Sverige och av vilka även i Halmstad finnas tvenne exemplar, utgör Krafsagårdens manbyggnad en senare men annorstädes ej tillvaratagen byggnadstyp. Själva stugan och härbärgshusen äro här av samma höjd och den yngre karaktären går även igen i inredningen (jmf. med nästföljande bild).

Foto: E. Salvén.Cki

0\

^.vS&åsstuga från Sördal. Stugan julpyntad enligt halländsk tradition. Väggarna ha ”dragits” med målade och vävda bonader. På bordet tronar mellan smör- och sovelfat, brännvinsflaska och ölstånkor en väldig julhög av limpor, ost och äpplen. Julbocken och den lilla julapyttan vid sidan om höra också till julens gamla festritual. Ned Irån taket hänger en halmkrona och framför den synes den ständigt

rörlige takfågeln, julljusen äro tända och mor i huset läser ur bibeln. Foto: O. Nilsson.

Halmstad04

Norre port och Kyrkogatan i 2. Av Halmstads forna fästningsportar kvarstår endast Norre port, dat. 1600, och uppförd på Christian IV :s befallning. Då fästningsverken bortauktionerades 1737 kom Norre port i privata händer. Men redan 1780 beslutar stadens äldste att förvärva den ”så mycket hellre som den i nuvarande skickelse ej allenast är på sitt sätt nyttig utan ock prydelig för staden, hvilken till sitt yttre anseende ofelbart skulle minskas i händelse porten blefwe till någon del raserad”. Denna ovanligt tidigt ådagalagda pietetskänsla för det gamla byggnadsverket höll sig inte alltjämt levande. Tvärtemot finna vi hur ett sekel senare ett par försök göras av stadsfullmäktige att få porten nedriven för åstadkommandet av en ”rj^mligare och snyggare infart till staden”. Omedelbart efter bildandet av Hallands museiförening uppläts Norre port som museilokal åt denna. Foto: J. Hallberg. — Huset nr 12 Kyrkogatan är ett av Halmstads äldsta korsvirkeshus, troligen från början av 1700-talet. Hela gården med sina knuttimrade uthus har inköpts av museiföreningen. Foto: E. Salvén.

HALLAND

HalmstadHALLAND

Halmstad

”Kirsten Muncks hus” uppges av traditionen vara byggt av Christian IV åt hans beryktade älskarinna. I en nu försvunnen gårdsport satt en bjälke med årtalet 1620. Byggnaden, som är uppförd av grönglaserat tegel, har genom upptagande av butiksfönster starkt moderniserats. För att rädda den från ytterligare ombyggnad inköptes den 1917 av Hallands museum. Foto: J. Hallberg.

Kungsbacka

Stuga från Kalvhult, flyttad av Nordhallands hembygdsförening till Kungsbacka. Den urspungliga inredningen är bevarad. Längst t. h. synes ett fällbord, som endast användes vid högtidliga tillfällen och därför också kallades ”julabordet”. I vardagslag åt man på den låga ”mattavlan”, som å bilden synes t. v., placerad under takfönstret. Invid spinnrocken, står längst fram i förgrunden ”dallan”

med tranlampan. Foto: C. A. Träff.HALLAND

Varberg

Gamla kyrkan i Varbergs fästning. Den ovan avbildade delen av Varbergs fästning .<—ett medeltidshus, vars mellanvåning tjänstgjort som slottskyrka — har nu inretts till museum. Fästningen, som går tillbaka till 1200-talet, har under det sista seklet fått svårligen förfalla till dess den nyligen

undergick en grundlig restaurering.

SMÅLAND A1 s e d a

Alseda kloster. Folktraditionen har velat göra det gamla medeltida stenhuset å Alseda kyrkogård till ett kloster. Istället torde det en gång ha ingått bland de till prästbostället hörande byggnaderna, och är som ett medeltida förrådshus en sällsynthet i vårt land. Byggnaden har även sedan använts som sädesmagasin och det är tack vare denna omständighet den bevarats till våra dagar. Den är nu upplåten som lokal för hembygdsföreningens samlingar.Dädesjö prästgård. Det rrya avlöningssystemet för prästerskapet skilde definitivt prästens kall från jordbrukarens. Genom att de nya prästbostållena nu uppföras fristående från gårdsanläggningen kom löneregleringen också att innebära en genomgripande omdaningsprocess av den gamla prästgårdsbebyTggelsen. Ktt värdigt minnesmärke har denna fått i Dädesjö prästgård, som genom ekonomiskt bistånd från olika håll kunde bevaras på sin ursprungliga plats. Manbyggnaden har fått sitt nuvarande utseende genom en påbyggnad under 1800-talets förra hälft, men torde i sin grundstomme gå tillbaka till 1600-talet. Foto: N. Azelius. Nord. mus.

SMÅLAND D ä d e s j ö

Dädesjö prästgård. Från kyrkplanen kommer man till prästgården genom en allé i vars fond manbyggnaden ligger, flankerad av en loftbod, som torde höra till de ståtligaste i sitt slag i södra Sverige. Till prästgårdens värde som kulturminnesmärke bör även räknas den omgivande åldriga vegetationen ävensom sammanhanget med socknens för sina målningar vittberömda kyrka. Foto: S. Wallin. Nord. mus.

O

W:

a.

C/i

>

t-1

oi >

25

ö>

5?

Ö

-K

(0

Eksjö och Vedbo fornminnesgård. Till lokal för sina samlingar har Eksjö och Vedbo fornminnesförening förvärvat den gamla gården Norra Kyrkogatan 20. Den norra stadsdelen i Eksjö har länge bibehållit en mycket ålderdomlig prägel och det är en av de mest typiska gårdarna för denna bebyggelse, som nu blivit bevarad genom fornminnesföreningens ingripande. Foto: H. Norgren. Nord. mus.-lX

Cki

Eksjö och Vedbo fornminnesgård. Att döma av de praktfulla målade interiörer som vid rivningar och ombyggningar ständigt komma i dagen har Eksjö haft en ekonomisk uppblomstring mot lboo-talets slut. Från ungefär denna tid torde även Norra Kyrkogatan 20 härröra. Omedelbart innan gården förvärvades av fornminnesföreningen hade i gårdsbyggnaderna varit inrymd en kopparslagareverkstad. Foto:

S. Wallin. Nord. mus.

SMÅLAND E k s j öSMÅLAND F agerh ult

Ängslada och torpstuga. Den Fagerhult-Kråksmåla hembygdsgille tillhöriga torpstugan från Sadeshults säteri får här ensam representera hela denna byggnadsgrupp, som hos de småländska hembygdsföreningarna är så rikligt företrädd. I sin ringhet bli dessa låga stugor till en vacker symbol för småländsk flit och förnöjsamhet. — Av stort värde är givetvis att de olika byggnadstyperna i ett landskap bli allsidigt företrädda. Så har den ifrågavarande hembygdsföreningen även bevarat

en gammal ängslada.SMÅLAND

Gränna

Franckska gården, som nyligen förvärvats av hembygdsföreningen i Gränna, är mycket typisk för bebyggelsen i den lilla idylliska staden. Det är trädgårdstäpporna, som ge Gränna dess karaktär, och även som trädgårdsstad kan den räkna sina anor från dess grundläggares, Per Brahes dagar. Den mäktige riksdrotten anlade här själv en trädgård ”med de kostbaraste af de sköne frugtträd försedd, som på denna orten snart sagt framför andra orter i Riket finnas”, som det heter i en 1700-talsbeskrivning.

Foto: S. Wallin. Nord. mus.-tx

0">

Appelbladska verkstaden. I kvarteret Smedbyn i Huskvarna ligga flera av de gamla låssmedernas verkstäder kvar, och en av dessa (byggnaden i förgrunden) bar under fjoråret av stärbhusdelägarna etter låssmeden A. J. Appclblad överlämnats till stadens hembygdsförening. Det största värdet ur kulturminncssynpunkt skulle givetvis byggnaden ha om den fick ligga kvar på sin ursprungliga plats och den närmaste omgivningen bibehölls oförändrad, men detta synes tyvärr vara omöjligt. Nedre våningen inrymmer verkstaden, den övre gesällkammaren. Foto: S. Wallin. Nord. mus.

SMÅLAND

HuskvarnaSMÅLAND

Jönköping

yC-"1 —7 "»B» — t——

,V -v*rjk f IlPifi lUl Tiifl" It

Bäckebo kyrka. Det av Algot Friberg skapade friluftsmuseet i Jönköpings stadspark grundlädes 1901 och hör alltså till vårt lands äldsta. Museets förnämsta byggnad är Bäckebo kyrka, en god representant för de småländska träkyrkorna. Kyrkan torde gå tillbaka till medeltiden. Ursprungligen har den haft en fristående kyrkstapel, som senare ombyggts till ett slutet torn och förenats med själva

kyrkobyggnaden. Foto: H. Holm.00

Tråddrageri från Gnosjö. Karg jord och bister nöd ha kommit uppfinningsförmågan och företagsamheten att fira triumfer. Så också i Gnosjö där konsten att ”draga tråd” så småningom blev huvudnäringen och jordbruket en bisyssla. Från att dragningen tidigare utförts med mänsklig arbetskraft eller med häst, kommo senare de vattendrivna tråddragerierna i bruk. Mot 1800-talets slut övergick tråddragningen från hemslöjd till modern industri och därmed voro också de gamla verkstäderna utdömda. Det i friluftsmuseet i Jönköping befintliga tråd-

SMÅLAND-t

-L

VO

Tråddrageri från Gnosjö. Under arbetet rullas den färdigblivna tråden upp på en järnbeslagen ”kubbe”, som drives genom en axel till vattenhjulet. Tråden har då tvingats igenom en stålskiva den s. k. ”tonen”, placerad på den längsgående bjälken framför pallarna och försedd med hål av olika dimensioner. Allteftersom tråden önskas finare och måste dragas på nytt rullas den upp på en härvel, fastgjord vid en bjälke längs långväggen. Innan tråden pressas genom dragskivan smörjes den med fläsk.

SMÅLANDSMÅLAND Myres jö

tfl m)

Mönsterås

Myresjö ödekyrka och notboden vid Mönsterås. Myresjö hembygdsförening förvarar sina kyrkliga föremål i den nydigen restaurerade ödekyrkan i Myresjö. I närheten av kyrkan kommer också att uppföras ett gammalt torp. — Stranda härads hembygdsförening har till sitt fiskemuseum vid xMönsterås flyttat ett par fiskebodar och den ovan avbildade notboden. Foto: I. Modéer.

5oSMÅLAND Rum s ku 11a

Ösjöfors pappersbruk har med byggnader och inventarier överlämnats som gåva till Tekniska museet i Stockholm av direktör Fr. Esmarch. Småland är ju pappersbrukens förlovade land och Ösjöfors är det äldsta i ursprungligt skick bevarade av våra gamla handpappersbruk. Foto: T. Althin.

Tekn. mus.

5lSMÅLAND S j ö s å s

"Ko rnhuset” i Sjösås, byggt av kyrkoherde Hemmingus Theodori 1644 och ännu i sen tid använt som sockenmagasin, har av Sjösås kommun överlåtits till socknens hembygdsförening. På trappan till ”kornhuset” synes J. A. Göth, den entusiastiske hembygdsvännen och den ypperlige folklivsskild-

raren. Foto: E. Lehman.

T ra nås

Holavedens hembygdsgård. Ä Ekberget i Iranås har Holavedens hembygds-och fornminnesförening uppfört den gamla manbyggnaden i Norra Vi prästgård. Socknens kyrkobok upplyser att ”anno 1711 uppsattes den nya b3rggningen som består av sal, kammare och förstuga”. Som bostad för kyrkoherden har huset använts till mitten av 1800-talet.SMÅLAND

Värnamo

Krukmakarverkstad. På några få år har Värnamo hembygdsförening till sitt friluftsmuseum i den bekanta Apladalen förvärvat ett stort antal byggnader. Av särskilt intresse äro de anläggningar som belysa gamla tiders hantverk. Södra Småland är en gammal krukmakarbygd och från Västhorja i Värnamo socken har föreningen förvärvat en krukmakarverkstad med fullständig utrustning.

T järbränneri, använt för husbehov. När ”tjärbrännet” skall användas, fylles järngrytan med torrved och vändes upp och ner över en reflflad stenhäll med ett avloppshål i mitten. Runt grj’tan tätas med lera, varpå bränsle staplas omkring och antändes. Veden i grytan torrdestileras då och

tjäran uppsamlas i ett kärl under hällen.SMÅLAND

Västervik

Båtsmantorpet Wrå från Hjorteds socken flyttades av Tjustbygdens kulturhistoriska förening 1929 till fri.uftsmuscet i Västervik. Torpet är uppfört ungefär vid sekelskiftet 1800. Som synes av bilden är sängen bäddad med halm, ett sängunderlag som på många håll alltjämt är i bruk.

Ryggåsstuga med gavelhärbre, uppförd i det s. k. Strandbjörket. Stugan fattades till Växjö vid det där 1916 avbållna lantbruksmötet och är en gåva av Delarys a.-b. Utvidgning av friluftsmuseet

är planerad och delvis redan påbörjad.Bildstenen från Hammars härrör från vikingatidens slut. Dylika resta stenar med bildframställningar förekomma så gott som uteslutande på Gotland. Den i Bungemuseet befintliga stenen, som är nära fyra meter hög, hittades i ett stenröse intill ett gravfält vid Hammars i Lärbro socken.Strandljungen från Hablingbo torde vara den enda i sitt slag, som är bevarad. Vida omkring syntes ljuset av denna primitiva fiskefyr, som i mörka nätter ledde båtarna genom det grunda och steniga farvattnet. Den sköttes vanligen av en äldre gubbe, som medelst ett rep drog ner blossgrytan, när fvren skulle tändas. Han hade också sedan att noga se till att elden underhölls hela natten.Väderkvarn från Hablingbo. Som så mycket annat i det storslagna museum Theodor Erlandsson skapat i Bunge är också denna ett kulturminnesmärke utan motsvarighet. Kvarnen, som varit en vanlig husbehovskvarn, är 8-kantig och knuttimrad. Byggnadsåret anges genom följande inskription: ”1794

blef dena mölja bygd.”Lambgift. Fårskötseln har utgjort en säregen företeelse i den gotländska lanthushållningen. I skogarna strövade de s. k. utefåren omkring, halvvilda och nöjande sig med den magraste föda. Om vintern eller under oväder hade de dock lambgiftarna att söka skydd i och här fanns också reservproviant åt dem. Själva fårhuset är mycket lågt, den höga skullen användes till förvaring av hö.

1 järbränning. Arbetslivet på en gård i äldre tid var i hög grad omväxlande, ty det gällde att själv producera så mycket som möjligt av de förnödenheter man behövde. Tjärbränningen är ett t.ypiskt exempel härpå och på många håll inriktades den också på avsalu. Längst t. v. synes eldhärden, i mitten källaren, där tjäran samlas upp och t. h. bakom trädet en primitiv hydda för tjärbränningsgubben.Repslagning. Näppeligen torde i något annat friluftsmuseum i vårt land de anläggningar, som hänga samman med den gamla bondgårdens egenskap av allsidigt självhushåll, vara så systematiskt bevarade som i Bunge. Bilden visar arbetet vid ett repslageri av den art, som tidigare funnits i så gott som varenda gård utmed kusten. Det var framförallt fisket, som krävde en avsevärd mängd tågvirke.

Böcklingen rökas. I äldre tid hade varje bonde i någon backsluttning invid gården en jordkula eller ugn för rökning av böckling. På bilden synes hur fiskarna uppträdda på pinnar hängas in i ugnen. De ha förut beströtts med litet salt och fått hänga en stund i solen. För rökningen användes murkna ekstubbar.GOTLAND

Ardre

Vallstena

Str andridargården i Ljugarn (överst) och klockaregården i Vallstena, omhändertagna av resp. Torsburgs och Vallstena hembygdsföreningar. Anda till 1847 hade varje lanthamn på Gotland sitt tulldistrikt och där inom boende hemmansägare hade åtagit sig att emot rättighet till direkt införsel av varor hålla bostäder åt tulltjänstemännen. Den gamla strandridaregården i Ljugarn är uppförd omkring 1750. Foto: N. Arvidsson (nedre

bilden).Botfcarvegården. Genom Hoburgs hembygdsförenings förvärv av Bottarvegården har en hel gårdsanläggning med gamla fruktträd och örtagårdssängar bevarats på sin ursprungliga plats. Byggnaderna äro uppförda av sten; manbyggnaden (överst) har flistak, ladugården agtak. Bilden nedtill visar en omläggning av ladugårdens tak i somras. Traktens bönder äro samlade och agen dragés upp i linor. Arbetet skall medhinnas på dagen och på kvällen hålles gille. Foto: Nord. mus. byunders (överst).Bottarvegården är uppförd så sent som 1844 —1 årtalet är anbragt vid den ståtliga huvudingången — men byggdes då i nära överensstämmelse med vad som var gammal tradition. Manbyggnadens nedre våning består av förstuga, kammare, nystuga och dagligstuga. I övre våningen är en gästkammare inrymd. I en särkild utbyggnad finnes kök och brygghus, övre bilden: interiör från kammaren. Fönstersmygen visar att murarna äro alnstjocka. Nedre bilden: interiör från köket. Foto: Nord.

mus. by unders.GOTLAND

Norrlanda

Lokrume

Bringes i Norrlanda och Lauks i Lokrume höra till de ståtligaste av de många medeltida bj-gg-nadsmonument, som Föreningen Gotlands fornvänner tack vare en storartad donation kunnat konservera. Det märkliga är att dessa- mäktiga ruiner äro lämningar av vanliga bondgårdar, en sak som redan Linné konstaterade: ”Stenhus-Murar efter stora Hus och walfde Rum, ofta 3 Wåningar höga, med smala Gånger och Trappor i sielfwa Muren, sågom wi wid Bondgårdarna så på Landet, som wid Kyrkorna hela dagen”. Foto: A. Edle (överst) och A. Roland.Katlunds. De gotländska minnesmärkena från medeltida bondgårdar vittna om en gången stormaktstid, tabelns tid, ”då svinen Kär en gång åto ur silverträg och hustrurna spunno på guldtenar”. Huvudmonumentet över en gotländsk gårdsanläggning från gammal tid är Katlunds med bevarade medeltidsrester såväl i manbyggnaden (övre bilden) som i ladugårdshusen (nedre bilden). Då gården 1912 hotades av rivning inköptes den privat och har sedan förvärvats av Gotlands fornvänner. Foto:

Axel Nilsson, Nord. mus. (överst) och G. Tisell.BOHUSLÄN

Bokenäs

Torpstugan i Bokenäs och båtsmanstorpet i Marstrand ge båda en god föreställning om hur kronans karlar och den fattigare lantbefolkningen bodde under 1700-talet och 1800-talets förra hälft. Den från Tjörn till Marstrand flyttade stugan har gått i arv från far till son i flera generationer och bland de gamle båtsmännen utanför torpet synes stående den 70-årige båtsman Krusell,

som är född i stugan.

MarstrandBengtsfors gammelgård uppe på det branta Majberget bjuder en vacker utsikt över storslagen Dalslandsnatur. 1 gårdsanläggningen ingår bl. a. det här avbildade stolphärbret. Foto.: Nils I.

Svensson. Nord. mus.Nattstugan i Bengtsfors gammelgård. Huvudbyggnaden i gammelgården utgöres av en tvåvå-ningsbyggnad från mitten av förra århundradet. Från denna tid härrör sig också i stort sett inredningen i den ovan återgivna ’ stora nattstugan”, ett av gårdens praktrum.

Anders Fryxells födelsehus, ena flygelbyggnaden vid Edsleskogs prästgård, hörde till de s. k. överloppshus, som skulle utrangeras i samband med den nya prästboställsordningen. Byggnaden kommer dock nu att bevaras som kulturminnesmärke. Foto: G. Berg, Nord. mus.Alingsås

V. Bitterna

ill —• IF

Alingsås museum och torpstugan i V. Bitterna. Det s. k. Alströmerska magasinet i Alingsås uppfördes av Jonas Alströmer för förvaring av manufakturvarorna från hans fabriker. Byggnaden har även kallats ”Sveriges första potatiskällare”, då Alströmer enligt sägnen skall här ha förvarat den första potatis som odlades i vårt land. Foto: Gustaf Ewald.Borås

Klocks t ape ln från öra och k vrkan från Kinnarumma utgöra de förnämsta byggnaderna i friluftsmuseet i Borås idrottspark. Aven flera stugor ha flyttats hit. Museet äges av De sju häradernas kulturhistoriska förening. Foto: Axel Fors.0 0 < 0: 0 > rt- 0 H ~~M z» 0 1~~

~~o~~

~~Ostindiska kompaniets hus. En symbol för det ostindiska kompaniets uppblomstring och värdigt sin byggherre blev den förrådsbyggnad, som vid mitten av 1700-talet uppfördes vid Stora hamnen i Göteborg. Det väldiga byggnadskomplexet, som upptager en hel kvarter-fasad, är uppfört närmast efter ritningar av C. Hårleman, Efter Ostindiska kompaniets upplösning ägde staden och staten var sin halvpart~~

~~i byggnaden, som sedan överlåtits till Götebores museum.~~Ryggåsstugor i Götene och Hudene, tillhörande resp. Götene hantverksförening och Hudene hembygdsförening. Den förra har ursprungligen stått i Holmestads socken, den senare har den under

året bildade hembygdsföreningen ännu ej hunnit flytta.

Götene

HudeneO rn un ga

Ottersta

Ornunga gamla kyrka och Läcköstugan på Kållandsö. Den gamla kyrkan i Ornunga, intressant genom sina takmålningar, sin predikstol och sin altartavla var dömd att raseras, då den jämte klockstapeln år 1906 inköptes av Svältornas fornminnesförening. Den användes nu som museilokal.

«KSQSCS

•äaX>vSnf fl jLfØgglrr f.'

1 1 I (y..... «I

Rackeby skol- och hembygdsmuseum utgöres av en ryggåsstuga från den sedan gammalt berömda Storegården i Rackeby, en av Västergötlands sista oskiftade byar. Stugan inrymmer storstuga (nedre bilden), framkammare, förstuga, brygghus och bod. Genom anknytningen till socknens folkskola erbjuder hembygdsmuseet ett lättillgängligt studiematerial vid hembygdsundervisningen.

*7

7$

RackebySkara

Väderså g från Ekeskog. Omedelbart intill Västergötlands fornminnesförenings museum i Skara växer nu "Fornbyn” upp. Till friluftsmuseets värdefullaste byggnadsverk hör vädersågen från Ekeskog, den sista i sitt slag i landskapet. Utnyttjandet av vindens kraft för sågning är troligen en på 1600-talet från Holland inlånad uppfinning. Foto: S. Welin.Skara

Västergötlands fornby. Övre bilden: i förgrunden t. v. Kärråkrastapeln, t. h. Härjevadskyrkan. Stapeln är byggd så sent som 1826 men efter modell av äldre klockstaplar. Den lilla träkyrkan från Härjevad torde hörröra från 1600-talet. I bakgrunden byggnader från Storegården i Rackeby. — Nedre bilden: stuga och bod från Händene. Foto: Almqvist & Cöster (överst) och S. Welin.£ Co

i

TT

Cu

00

a>:

CT

<3

O c/) H H

r* w

> ?o

2 *

ö

N|

Sandgården. Fornhemmet på Bjärka-Säby gods Ur ett av de vackra uttrycken för den nuvarande ägarens historiska intresse. Fornhemmet vill stå som ett monument över den idoga allmoge, som släktled efter släktled odlat godsets mark. Byggnaderna ha uppförts i godsets gamla djurgård och där fått den idylliska inramning, som karakteriserar gårdarna i övergångsområdet till södra Östergötlands skogsbygd. I för-grunden synes själva stugubyggnaden (t. v.) och undantagsstugan och där bakom fägården. Foto: J. E. lhorin.N

\1

Stugan i Sandgården ger en utmärkt bild av ett mindre men burget allmogehem under förra århndradets första hälft. Rummets möblering är synnerligen typisk för landskapet med bordet framlör gavelfönstret, stora ”klaffskåp” på var sin sida därom och gustavianska utdragssängar i hörnen med stolar placerade framför. Möbleringen är ett mönsterexempel pä hur verklighetstrogen även en rekonstruerad inredning kan göras och hur man genom att undvika anhopning av föremål går fri frän museikaraktären. Foto: J. E. Thorin.

Bj ärka = Sä byBj ärka = Säb y

Undantagsstugan och torpet Löten. Bland möblerna i undantagsstugan är bl. a. ståndbret sannerligen karakteristiskt för bygden. Bgenartad är ”bordbänken” framför fönstret, en kombination av bord och säng. — Till Bjärka-Säbv fornhem hör även det lilla torpet Löten, bestående av stuga och bod, som med sina grå väggar och sitt torvtak återger ett vida ålderdomligare bosiadsskick än Sandgården. Foto: J. E. Thorin.Linköping

Onkel Ad ams-museet. Författaren och läkaren Carl Anton Wetterbergh, mera känd under signaturen Onkel Adam, tillbragte de sista decennierna av sitt liv i Linköping. Efter hans död 1889 upplöstes inte hemmet och kunde därför för några år sedan i ganska orört skick övergå i Östergötlands museums ägo. Samtidigt med att ett personhistoriskt minne härigenom bevarats har också en intressant 1700-talsgård blivit räddad åt eftervärlden. Bilden återger boningshuset frän gårdssidan.c/)

n>

P-

<;

Smedja vid Hävla bruk. Hävla järnbruk, som anlades år i68^av landshövdingen Jakob Flemming, äges nu av Hävda bruks a.-b. Bruksledningen har beslutat att som kulturminnesmärke bevara den gamla smedjan vid övre bruket. Ilår har lämnats ett efterföljansvärt exempel på huru som kulturminnesvårdande synpunkter även böra anläggas på industriella anläggningar. Foto: T. Althin, Tekn. mus.

ÖSTER-

GÖTLANDSmedja vid Hävla bruk. Interiören visar smälthammaren vid lancashirehärden. På grund av ålderdomliga tillverkningsmetoder började det svenska järnet vid förra århundradets början utkonkureras på världsmarknaden av det engelska. Senare infördes det s. k. lancashire-smidetäven i Sverige och utträngde

tysksmidet. En ”tyskhärd” med tillhörande hammare finnes också bevarad i smedjan. Foto: T. Althin,

Tekn. mus.

ÖSTER* GOTLAND Skede vi

Skänninge

Söderköping

4

Lindbladska gården i Skänninge och Lagbergska lusthuset i Söderköping. Kompositören A. F. Lindblad föddes i Skänninge 1801 och hans födelsegård har av staden upplåtits för museiända-mål. — Deri svenska vattenkurens fader J. O. Lagberg kallades 1823 till intendent vid S:t Ragnhilds brunn i Söderköping och lusthuset har tillhört brunnsanläggningen på hans tid.Eskilstuna

<•>

Rademacherssmedja. Ar i656 överflyttade på kallelse av Karl X Gustav holländaren Reinhold Rademacher från Livland till Eskilstuna. Åt hans stora tyska arbetarestab planerades över ett i ootal hus. Fem äro ännu bevarade och av dessa ha två säkrats åt eftervärlden som monument över

Eskilstuna upprinnelse som stålstad.Eskilstuna

Sörmlandsgården och Pilkrog. Men inte blott åt järnet utan också åt jorden har Eskilstuna stad rest minnesmärken med en frikostighet som är förebildlig. Medelpunkten i friluftsmuseet på Djurgården utgör Sörmlandsgården. (övre bilden). Den gamla gästgivaregården Pilkrog från Ytter-Järna socken har på friluftsmuseet återuppstått som restaurang.

mJulita

Julita skans. På Julita gård har godsägaren löjtnant Arthur Bäckström skapat ett modernt inrett museum med samlingar, som äro de största, som ägas av någon privatperson i vårt land. Till museet sluter sig också en friluftsanläggning med ett flertal byggnader från godsets ägor. Ovan avbildas en torpstuga och ett svinhus av den ståtliga typ med överskjutande skulle, som är karakteristisk för

Sörmland.Södertälje

Interiörer från Råbystugan i friluftsmuseet på Torehälleberget. Möbleringen i vardagsstugan (överst) är den typiska för en gård på Södertörn vid mitten av förra seklet. Vad som framför allt gav dessa stugor en ålderdomlig karaktär var bibehållandet av de båda sparlakanssängarna vid ömse sidor om gaveltönstret. Vid möbleringen av övervåningen (nederst), som var av yngre datum, hann aldrig utbilda sig en fast tradition, utan möblernas art och placering blev här mera tillfällig.Soldatstugan i Gällersta iorngård Ur flyttad från Ekebv sn. Mötena voro korta och soldaten måste ha ett borgerligt yrke bredvid det militära. I stugan (nedre bilden) finna vi också skomakarebänken och en fullständig uppsättning av de till yrket hörande verktygen. Spinnrocken vittnar om att även mor i huset måste hjälpa till att skaffa det knappa dagliga brödet. Soldathustrurna voro

flitigt anlitade spinnerskor åt bondmororna i gårdarna.

NÄRKE

GällerstaSkördefest i Gällersta forngård. Gällersta forngårdsförening ägnar sitt intresse inte blott åt uppförandet av friluftsmuseet utan också åt tillvaratagandet av minnena om gammal sed och tro. Vid föreningens fester försöker man att ge åskådliga bilder av det liv, som levdes i bygden i gammal tid. Ovan synes skördefolket dansa omkring ladan för att säden skulle bliva dryg. Foto: S. Lindskog.00

Kristningskalas i Gällersta forngård. Här är det en av familjelivets fester, som framstäiles på forngården. Den som just ger faddergåvan är ingen mindre än J. L. Saxon ock bilden är symbolisk. Saxon har också stått fadder åt forngården och det är inte blott storleken av de pekuniära faddergåvorna, som gjort denna till vad den är. Hans

brinnande entusiasm och hans stora kunskaper ha också i riklig mån kommit hembygdsarbetet till godo, såväl när det gällt Gällersta som hemprovinsen i sin helhet. Foto: S. Lindskog.

O Z SI > « 2NÄRKE St. Mellösa

Sandåkers kvarn och Kungsstugan i Örebro. Den förstnämnda jämte kvarnstugan (t. v.) disponeras av St. Mellösa hembygds- och fornminnesförening. — Kungsstugan står under vård av Örebro länsmuseum. Byggnaden är smyckad med rika målningar från 1600-talets början. Den har säkerligen då varit en av stadens förnämsta byggnader och skall enligt traditionen tillfälligtvis ha bebotts av

Karl IX. Foto: Nord. mus. byunders, (överst).Lindesberg

Sigge bo hy ttan. Länsmuseet i Örebro äger även bergsmansgården Siggebohyttan. Manbyggnaden som avbildas ovan, är uppförd av bergsmannen Anders Olsson omkring 1800. Det stora byggnads-komplexet, omfattande två våningar med tre kök och över ett dussin rum, har 1929 försetts med inredning svarande till tiden omkring 1800-talets mitt och huvudsakligen sammanförd från Linde och

Nora socknar.Lindesberg

Svalgången i Siggeb ohy ttan. Boningshuset i Sigge bohyttan är utbyggt med svalgång, ett av loft-bodarna inspirerat bvggnadsskick, som är utan motsvarighet på annat håll. Svalgången är inklädd och

försedd med fönster. Foto: Nord. mus. byunders.Arboga

Museet i Arboga och soldattorpet i Fellin g sbro. Arboga museum är inrymt i ett gammalt stenhus med källargångar under byggnader och gårdsplan. — Vid folkhögskolorna bedrives en energisk propaganda för hembygdskännedom och hemb37gdsvård och museet i Fellingsbro har också tillkommit

i nära samarbete med folkhögskolan därstädes.« s <

- > > * «l»

>

2;

ö

Ungdomshelg i hembygdsgården. Det är en i hög grad levande anda, som kyrkoherde Ejnar Brundin förmått ingjuta i sin sockens hemb3'gdsförcning. Hembygdsgården ligger i närheten av kyrkan och båda bilda tillsammans en naturlig samlingspunkt för församlingens andliga liv. Hembygdsfesterna avslutas i kyrkan och många av kyrkofesterna firas dels i kyrkan, dels på hembygdsgården. Inte blott till formen •—• föreningen omfattar alla inom Kila mantalsskrivna personer •— har hembygdsgården blivit en hela socknens angelägenhet.

Foto: Westling.VAST.

MANLAND

Kila

Köket och helgdagsstugan i Kila hembygdsgård. På lördagskvällar under sommaren anordnas här s. k. familjeaftnar, då gamla och unga samlas till okonstlad och förtrolig sämvaro. Programmet är enkelt och förtäringen likaså. ”Det skall vara som när man efter veckans slit och släp går över i kväll-

ningen ett tag till grannas”. Foto: Blom.Interiör från skolsalen. Köpings museum har utsikter att i framtiden iå disponera nedre våningen i Karlbergs skolhus. Hit kommer då också att överföras den här återgivna interiören från en gammal skolsal, som nu är provisoriskt uppställd i en av prostgårdens flygelbyggnader. Utmed väggarna stå ett par långbänkar, som torde gå tillbaka till mitten av förra århundradet. På stolen synes ett psalmodikon, en föregångare till orgeln.

MANLAND

Köping

tO

N

Interiör från spruthuset. Det gamla spruthuset vid Skolplan i Köping har upplåtits åt museet och inrymmer nu samlingarna av gamla eldsläckningsredskap. Vid brandväsendets omläggning i Köping 1924 fick museet övertaga all utrangerad brandredskap och museets

samlingar på detta område torde vara de förnämsta som finnas i landet.

O:

O

>

Z

öVAST*

MANLAND

Kopparberg

Surahammar

Spannmålsmagasin i Kopparberg och köksinteriör Irån Surahammar. Offentliga upplag av spannmål avsedda för nödår känna vi enligt den bibliska berättelsen redan från det gamla Egypten. I Sverige blevo sockenmagasin allmänna vid mitten av 1700- och början av 1800-talet, och på flera håll ha nu dessa sockenmagasin anordnats som hembygdsmuseum. Foto: Hj. Swederus (överst).VAST» MANLAND V. Färnebo

Väster Färnebo gammelgård. Övre bilden: portlidret och en del av stugan. Samtalande med flickorna synes en soldat i Västmanlands regementes uniform. Regementet har under åren 1681 —1906 haft sin övningsplats vid Salbohed i V. Färnebo och som ett minne härom har till gammelgårdens område också flyttats en rotcstuga. •—• Nedre bilden: interiör från köket i gården.

OOT

<

tu:

Friluftsmuseet vid Vallby. Oavbrutet har arbetet pågått på Vallby under de åtta år som förflutit sedan Sven T. Kjellberg grundade museet. Yxhugg och hammarslag ha ekat vinter och sommar och konsekvent och framgångsrikt har museet utvidgats år efter år. Fri lufts-museet vill bel3rsa livet i de skilda västmanländska bygderna, samtidigt som det i sammanträngd form vill ge ett intryck av sammanhanget mellan stad och land, bondbygd och bergslag. — Längst fram synes Tenngjutargårdens bakgård, som så småningom skall bli helt kringbyggd.iox

Friluft smuseet vi d Vallby, t. h. bondgården, ”Olof Hans”, står kringbyggd och färdig. Då

Bilden återger den av två gårdar bestående ”byn” i Vallby. T. v. synes bergsmansgården, ”Spikgården”, Den förra består hittills blott av manbyggnaden, en fatbur och en visthusbod under det att Olof Hans nu bergsmansgården är vida ålderdomligare än bondgården blir härigenom också två olika skikt av den västmanländska byggnadskulturen åskådliggjorda på Vallby.

<

p:

p.

CA102

Tenngjutaregården. Det nödvändiga ekonomiska understödet har friluftsmuseet på Vallby främst erhållit genom anslag från Rotehållar-nas besparingsfond och Arosborgarnas gille. Den senare sammanslutningen har svarat för uppförandet av stadsbyggnaderna, av vilka Tenngjutaregården är den förnämsta. Bilden ovan återger en interiör från frontespisrummet, där väggarna äro klädda med tryckta tapeter

med motiv från gatustriderna i Paris under februarirevolutionen. Foto: Sven T. Kjellberg.

MANLAND

VästeråsStora salen på Hallstahammar herrgård. Den från Hallstahammar flyttade bruksherrgården utgör friluftsmuseets förnämsta byggnad. De vackra takmålningarna, som äro bevarade i inte mindre Un sex av rummen, härröra från tiden omkring 1700. Väggarna i stora salen äro klädda med papperstapeter från 1800-talets början med orientaliska motiv. Foto: E. Blom.

VAST=

MANLAND

VästeråsVAST*

MANLAND

Västerås

Interiören från Spikgården och torkladan från Geddesholm representera vitt skilda typer av byggnadsmonument, av vilka den enkla ladan för tegeltorkningen kan vara en lika viktig kunskapskälla för kännedomen om bygdens liv i gammal tid som praktrummet i bergsmansgården. Foto: K.

Blom (överst) och N. Nygren.VAST*

MANLAND

Västerås

Stångjärnshammare från Svanå under nedtagning och flyttning. I anslutning till herrgården på Vallby är nere vid Stångån planerad en bruksanläggning och hit har redan flyttats en gammal stångjärnshammare från Svanå. Foto: B. Engström (överst) och N. Nygren.UPPLAND

Härkeberga

H ärkeberga prästgård är till sitt yttre en genuin bondgård, och komministern, som bodde här, har varit en bonde bland byns andra bönder, som gjorde sin dagliga gärning på åker och äng. Men expe-ditionsrummet och studiekammaren med sitt skrivbord och sina bokhyllor (nederst) vittna om att prästgården också var en bostad för en andans man. — Härkebergagården har av Sydvästra Upplands hc-mbygdsgille 1929 överlämnats i Nordiska museets framtida vård. Foto: S. Wallin. Nord. mus.UPPLAND Härk eberga

Härkeberga prästgård. Ha de låga halmtäckta uthuslängorna på sistone t. o. m. varit primitivare än vad som funnits i någon bondgård, så visar dock boningshuset redan från början ett mera avancerat byggnadsskick. Betecknande härför är husets planindelning med en större sal i mitten. Aven om aldrig någon lyx kunnat bli bofast i det fattiga komministertjället är likväl möbleringen av en annan art än allmogens. Övre bilden: salen med dörren öppen till sängkammaren. Nedre bilden: förmaket,

gårdens enda ”finrum”. Foto: S. Wallin, Nord. mus.Sigtuna fornhem äger den s. k. Öhmanska gården i Sigtuna, där vid de av fil. lic. Olof Palme 1916 företagna grävningarna, rika fynd gjordes från äldre medeltiden, överst en bild från grävningarna med blottade gravar och byggnadsgrunder. Nedre bilden visar hur man efter igenfyllandet av tomten låtit sandgångar markera de funna murarna. Foto: E. Flodérus (nederst).UPPLAND

Sigtuna

Ten sta

Sigtuna fornhem och bod i Tensta museum. Godsägaren fil. dr. Herbert Rettig har å klocksta-pelsbacken vid Tensta kyrka låtit uppföra en museianläggning bestående av en äldre stuga och bod från socknen, som sedan överlämnats som gåva till Tensta kommun. Byggnadernas inredning ha getts

en rent museal karaktär.Disagården vid G:a Upsala, som är under uppförande, kommer att representera byggnadsskicket på slättbygden norr om Upsala. Nedtill tapeten i ”nystun” från Östervåla, målad av Hans Vikström 1824. Bilderna föreställa ”tysk Kejsare på wlärdens swikfulla theater” och "Konung Karl den XII

i sin wanliga Krigs Ungeform”.

noUPPLAND

Värmdö

Hembygdsstuga och hembygdsgård på Värmdö och iÄlvkarleö. övre bilden visar invigningen av Värmdö museum (t. v. om talaren synes länets hövding). — Bilden nederst återger en bod och stallet i Alvkarleö hembygdsgård. Båda dessa byggnader liksom stugan äro fattade från samma

gård.VARMLAND

Arvika

Järnskog

Manbyggnad i Arvika museum och vardagsrummet i Järnskogs hembygdsgård. Den här återgivna stugan är med sina 10 rum den ståtligaste byggnaden i friluftsmuseet i Arvika. Den är date-i'ad i8o5. — Stugan i Järnskogs hembygdsgård har ursprungligen uppförts i en bondgård, fick sedan under lång tid tjänstgöra som skolhus och har nu återställts i sin ursprungliga användning."Karl I X:s jaktstuga" ock rökstugan från Östmark, uppförda i friluftsmuseet i Mariebergs-skogen. Den förstnämnda byggnaden måste vara från karolinsk tid och traditionen om Karl IX är alltså oriktig. — Rökstugan är byggd på 1860-talet och representerar en sen typ, där det gamki finn-pörtet under påverkan från svenskt bvggnadsskick utökats med kök och kammare. T. v. synes ett

gammalt kokhus från Vitsands socken.RansUters hembygdsgård är en storslagen gåva till socknens hembygdsförening av godsägare Fr. Julin. Gården, som ligger kvar på sin ursprungliga plats, består av en tvåvåningsstuga och uthus-byggnader. Interiörbilderna ovan härröra från storstugan (överst) och högtidsstugan.Geijersgården. Med inköpet av Erik Gustaf Geijers födelsegård har Geijerska släktföreningen givit ett efterföljansvärt exempel på kulturminnesvård. Gården består av corps de logis och tvenne flyglar. T. v. å övre bilden synes den i855 resta minnesstenen över den frejdade skalden och hävdaforskaren.

n5

* 1Vardagsstugan i Bjursås gammelgård. I Bjursås bildades 1907 den första lokala hembygdsföreningen i Dalarna. Den följdes snart av andra och den häftighet med vilken hembygdsrörelsen då flammade upp kunde inge oro för dess uthållighet. Nu ha mer än två decennier gått och alltjämt växer den och stärkes. Hur segt och envist hembygdsarbetet bedrives, visar Bjursås ett gott exempel på. Först nu börjar man nämligen där få se sin hembygdsgård nå sin fullbordan. Foto: Nord.

mus. b vunders.

H embygdsfest i Boda 1929. De olika bygderna sporra varandra till en ädel tävlan och inom få år torde varje socken i Dalarna ha sin hembygdsgård. I Boda bildades hembydsföreningen först 1928 —• betydande förarbeten hade dock gjorts — och redan står gammelgården nästan färdig. Att man även här måste kämpa med ekonomiska svårigheter och att arbetet endast kan gå framåt steg för steg synes av de på löften och stugan provisoriskt pålagda taken.By gammelgård. Försommaren 1928 lades grundstenen till den av By sockengille från Strandmora flyttade mangårdsbyggnaden och bilden överst återger hur den just godkänts av gillets myndige ålderman, Carl Larsson i By. På den nedre bilden står byggnaden färdig till sitt vttre och sockenfolket har kallats samman lör att

tå veta vilka tributer, som nu böra bringas till inredningen. Foto:

Karl Persson (överst) och Nord. mus. byunders.DALARNA

Falun

K m~~ j- m I I f 0 5 * . r PjPl . U £? fW| I? * i K • R 1 j -A-' - >A2 - 'V • ^ '''SSL fm ^ 1 it* Lisij 7 v< 7} mSb '

Stora gruvstugan, (i övre bildens centrum) och Wallinanska gården, Faluns båda museilo-kaler. Stora gruvstugan, där St. Kopparbergs bergslags a.-b. har sina industrihistoriska samlingar inrymda, är uppförd under åren 1770—1786 och har ursprungligen varit administrationsbyggnad. — Wallmanska gården,som äges av Dalarnas fornminnesförening, är byggd i herrgårdsstil i början av

1800-talet.Gagnefs minnesstuga, som är namnet på en hel gårdsanläggning, ligger uppe på Solsheden med utsikt över älven och bygden. Redan 1906 inköpte konstnärinnan Ottilia Adelborg de första byggnaderna till gammelgården och som sådan är den Dalarnas äldsta. Stugan är daterad 1764.Gagnefs sista kyrkbåt. Kyrkbåtarnas tid har för länge sedan varit slut och de flesta av de stolta farkosterna ha ruttnat ned. I flera socknar har dock den siste representanten räddats av hembygdsföreningen. Med musik i spetsen drages här Gagnefs sista kyrkbåt i land. Det var år 1919. Bilden nedtill visar bygget av båthuset vid Minnesstugan, där den nu förvaras. Foto: E. Köpman (överst)

och A. Knies.I minnesstugans dörr. Från Dalarna har hembygdsrörelsens främsta kämpar kommit eiler hämtat sin inspiration och här har rörelsen haft sitt säkraste fäste. Här har tunnits en kultur som kraftigare än annorstädes eggat till vakt om det fäderneärvda. Här har också alltid funnits vilja att gå i breschen, när det gällde. Svangubben, den gamle björndödaren, i minnesstugans dörr är en god representant för

ett självsäkert släkte. Foto: Hans P. Persson.DALARNA

Garpenberg

Garpenbergs gammelgård kommer även den att så småningom utvidgas till en hel gårdsanläggning. Tydligast anger stugans torvtak — i motsats till vedtaket — att vi här ha ett från övre Dalarna skilt kulturområde. Detta framgår också av rumsinredningen (nederst), där väggarna visserligen äro smyckade av en Rättvikskonstnär, men där såväl bordet som stolen med sina barockformer äro utan motsvarighet norrut. Foto: Karl Erik Forsslund.Grytnäs gammelgård har varit i den lyckliga omständigheten att kunna föiVärva en gård som med sina viktigaste byggnader ligger kvar på sin ursprungliga plats och dock hav ett så centralt läge som invid prästgården med vacker utsikt mot församlingens gamla kyrka. Gården utgöres av en stuga, en bod med portlider och svalgång samt av ett härbre. — Nedre bilden: interiör från köket. Foto:

Nord. mus. bvunders.

DALARNA

GrytnäsDALARNA

Grytnäs

Grytnäs gammelgård. Trätallrikarna och knotskålarna på bordet i köket utgöra en stark kontrast till de praktfulla väggmålningarna i gästabudsstugan. Svensk allmoge har envist hållit fast vid de enklast tänkbara levnadsvanor, samtidigt som den älskat att omge sig med en lyx, som gott kan kallas raffinerad. De här återgivna målningarna tillkommo 1798, dä bröllop skulle stånda i gården, och äro signerade av en rättvikskonstnär. Foto: Nord. mus. byunders.k DALARNA

Hedemora

Hedemora gammelgård. Till pionjärerna för hembygdsrörelsen i Dalarna hör också föreningen i Hedemora. Redan efter det stora ungdomsmötet här 190Ö började planerna på en hembygdsgård att ta fast form. Vid sjön Hönsan med ett romantiskt läge bland björkar och alar uppfördes sedan gammalgården. Rakt fram går vägen

genom stallets portlider inpå gårdsplanen. I hagen utanför synes till höger smedjan, som minner om bygdens vackra smideskonst. — Nedre bilden: interiör från helgdags-

stugan.DALARNA

Leksand

Holen i Tällberg. När Gustaf Ankarcrona köpte Holen så räddade kan denna plats med sin underbara utsikt över Siljans vidder från ödet att bli villatomt. Här byggde han sedan sin och socknens gammelgård. Som en mäktig träborg torna sig husmassorna och stark är den stämning av svunnen tid, som vilar över platsen. Det är ett ståtligt monument över den kultur, åt vars bevarande Gustaf Ankarcrona ägnat det främsta av sitt livs gärning. Foto: Nord. mus. byunders.DALARNA

Ludvika

Ludvika gammelgård. Ludvikabygdens fornminnes- och hembygdsförening har förvärvat en bergsmansgård, som ligger kvar på sin ursprungliga plats och är ålderdomligare och mer oförändrad än någon annan i Väster Bergslagen. Genom senare påträffade årtal och målningar från tiden omkring 1700 har gården visat sig vara ett ännu värdefullare kulturminnesmärke än man från början anade. Ovan återges en köks- och en kammarinteriör. Foto: David Klingzell.DALARNA

Ludvika

Sommarfest på Ludvika gammelgård 1928. Den allomfattande syn på hembygdsvården, som karakteriserade Karl Erik Forsslund, då han, när seklet var ungt, uppträdde som hembygdsrörelsens andlige ledare, har han alltjämt bibehållet. Det är då också självklart att folkmusikens och folkdansens utövare i särskild hög grad skola vara kära gäster på den gammelgård, där han nu själv står för värdskapet. Överst: spelmän från Ludvika och Grangärde. Nederst: barndanslag från

Säter. Foto: David Klingzell.DALARNA

Malung

Malungs gammelgård. Synnerligen ålderdomliga och ståtliga byggnader ha hitflyttats från olika delar av socknen. Å övre bilden synes längst t. h. det av jättelika kluvna stockar byggda fähuset, ”fjöset”, vars intressanta inredning nedre bilden visar. Stegen vid gavelväggen leder upp till en hylla med tvenne sängar för gårdens pigor. Kubben vid sidan om bär upp en stenhäll, på vilken man gjorde upp eld av torrvedsstickor för att skaffa sig belysning. På golvet längst fram synes en foderkorg för

killingarna, som fingo springa lösa.DALARNA

Mora

Anders Zorns gammelgård. Utom i sin konst har Dalarnas store son också i gammelgården i Mora rest ett evärdligt minnesmärke- över den kultur, där han själv hade så djupa rötter. Zorns gammelgård ger idealbilden av en Moragård. Hit ha flyttats sällsynt vackra byggnader, utvalda med avsikt att nå den fulländade helhetsverkan, som säkerligen bönderna själva aldrig medvetet eftersträvat men som dock, nådd rent intuitiv, är så karakteristisk för de gamla gårdsanläggningarna.

i3oDALARNA

Mora

Anders Zorns gammelgård, övre bilden: interiör från östnorstugan. Längst t. v. den stora spisen med en smidd trana, på vilken grytan hänger. På väggen mitt emot en trähylla med träskålar och annat husgeråd. Dörren står öppen till den lilla kammaren, "kuvån”, och blyfönstret här har följande inskrift: ”Gud bevare wort hus och hem för tiywnad ok eldebrand Mora Anno 1634 P H”. — Nedre bilden: det väldiga båthuset nere vid Siljan, som rymmer trenne kyrkbåtar från Vattnäs by.

l3l13a •

"Staden” i Norrboda. Bilden av gammal bebyggelse blir här vidgad utöver den enstaka gården. Det byparti i Norrboda, som Ore hembygdsförening delvis har och alltjämt anstränger sig för att rädda, ger en ypperlig bild inte blott av en dalaby utan av gammal svensk bvanläggning överhuvudtaget. Här blir ett minnesmärke, vars betydelse sträcker sig vida utöver den lokala. De enstaka byggnaderna äro

DALARNA

OreCM

Cm

”Staden” i Norrboda. De båda gårdarna äro uppförda på var sin sida om en smal gata, och de äldsta delarna utgöras av slutna gårds-fyrkanter. Kring dessa ligga sedan spridda yngre byggnader, som på vissa sidor bilda en ny ring utanför den inre. Det är främst genom den orörda planen som denna anläggning förtjänar att bevaras som kulturminnesmärke. För de enskilda byggnaderna har naturligtvis tiden ej farit spårlöst förbi, och de bilda därigenom en kontrast till den monotona enhällighet, som är artificiell och ej det verkliga livets. Den skiftande taktäckningen, de påbyggda väggarna, de utvidgade portarna vittna om gårdens och bygdens historia. Varje restaureringsåtgärd, som på något sätt går utöver det blotta skyddandet av byggnaderna, är därför av ondo. Foto: Nord. mus. byunders.

DALARNA

OreOrsa-Skattunge hembygdsgård består nu i sitt färdiga skick av över ett tjugotal byggnader. Sockenmännen ha varit frikostiga med anslag och de frivilliga dagsverkena ha varit många, övre bilden från ett ”körkalas” vid hembygdsgården 1922 ; stugan, som synes i bakgrunden, är tyvärr nygjord. Den nedre bilden återger en rad av bygdens tärnor i sin vackra sockendräkt samlade på löftets

nedersvale. Foto: K. Lärka (överst).

l3zfDALARNA

Rättvik

Rättviks gammelgård. I närheten av kaplansgården med utsikt mot kyrkan och utöver Siljan ligger Rättviks hemb3^gdsgård. Här har en samling vackra byggnader förts ihop från olika byar i socknen. På övre bilden synes från v. till h.: stallet med avträde (dyngstadens plank ännu ej uppsatt), fähuset, foderhuset och tröskladan. Inne på gården skymtar liderstugan med sitt ståtliga trapphus, som också

närmare återges å nedre bilden. Foto: E. Hagin.

l35DALARNA

Rättvik

Rättvik var jämte Leksand huvudorten för det yngre dalamåleriet och som en av sina främsta uppgifter har hembygdsföreningen satt räddandet av de gamla målarnas alster. Gammelgården ger såväl ifråga om möbler som väggdekorationer yppperliga prov på rättvikskarlarnas målarkonst, övre interiören från portstugans vardagsrum, den nedre från liderstugans gästrum. Foto: Emanuel Hansson.Skedvi hembygdsgård invigdes under fjoråret. ”Stora byggningen”, som här återges, har tillhört en av socknens äldsta bondeätter. Särskilt märkliga äro de i gästabudssalen uppsatta väggmålningarna från Gussarvshyttan. Bilden nedtill återger en detalj av dessa, en illustration till Psaltarens ord om själen, vilken liksom hjorten ropar efter friskt vatten. Foto: Bruno Jansson (överst).Tunabygd ens gammelgård har av Kopparbergs bergslags a.-b. fått upplåtet ett vackert tomtområde vid Dalälven, övre bilden återger skvaltkvarnen, som uppförts på sluttningen ned mot älven, vars vatten sk3rmtar fram mellan björkarna. Nederst en bild från gårdsplanen, där man av gårdens många präktiga byggnader ser portliderstugans förstukvist, den gamla parstugan, stolphärbret, stallet och loftbodens utskjutande svalgång. Foto: Karl Erik Forsslund (överst).Sommarfest och gudstjänst på Tunabygdens gammelgård. Såväl i fest som i allvar

kan gammelgården bli bygdens medelpunkt, övre bilden: Carl Gudmundsson återger i lur de gamla vallåtarna. Nedre bilden: friluftsgudstjänst vid ”hembygdsdagen” 1926. Så blir det inte allenast gårdens växande vårdträd och blommorna som lysa kring knutarna, vilka visa att gammelgård inte endast tillhör det

förgångna utan också det levande.

i3gDALARNA Svärdsj ö

Svärdsjö gammelgård under uppförande 1929. Huvudbyggnaden utgöres av en tvåvåningsstuga från Ny gärdsgården i Linghed. övre våningen i denna har tillkommit under 1800-talets början. Vid gården har dessutom uppförts en stallbyggnad med portlider.

Interiör från klädstugan i nedre våningen med målningar av en av Dalarnas främste allmogekonstnärer, Hans Ersson Enman från Enviken. Rosor insatta i cirklar och romber, bladslingor, som fylla alla vinklar, vaser med blomsterbuketter äro Enmans vanligaste dekorationsformer, som genom sitt djärva jätteformat göra ett mäktigt intryck.^—-—Y . > .——- —* - —~

T jZZd fl V

DALARNA

Säfsen

Satsens gammelgård. Finnbebvggelsen har satt sin säregna prägel på Säfsens socken, och gammelgården på Älgsjöhöjden blir ett monument över den försvinnande finnkulturen. Stugan består av en rökstuga och en vanlig ”spisstuga”. T. h. bod och vedlider. Foto: Sven Malmlöf.

Särna

Särna gammelkyrka. Särna fornminnesförening bildades redan 1908 med ändamål att vårda socknens gamla kyrka, som i avvaktan på åstadkommandet av en gammelgård alltjämt inrymmer föreningens samlingar. Framför kyrkan synes minnesstenen över kaplanen Daniel Buscovius, som ”bragte Särna, Heden och Idre in under Sveriges crono uti Martii månad år 1644, ifrån vilken tid de jämt

och stadigt Sverige tillhört hafva”.-L

10

Bygata i Asgårdarna. På gränsen mellan stad och land ligger Asgårdarna, Säters friluftsmuseum, och därigenom kunna också både dess stads- och b3Tkvarter få sin naturliga miljö. Den gamla hantverksgård, den s. k. Elfdalska gården, som utgör stamtomteii, ansluter sig direkt till stadsplanen medan sockengården och fäboden gränsa till orörd natur. Motsatsen mellan stads- och land sbebyggelse är också föga framträdande. Lanthushållning och hantverk voro näringsgrenar, som gingo hand i hand i det gamla Säter, och stadsgården har byggnader

som höra till håila. Roto* f i Hollcfrnm

DALARNA

SäterSnickarstugan från Klacken. Hyttorna och smedjorna gåvo rikedom i bergslagsbygden. Bergsmännen förstodo också att omge sig med en yttre glans, som svarade mot deras burgenhet. Vilken prakt man i dessa trakter för tvenne sekler sedan kunde ge åt sitt hem är interiören i Snickarstugan i Asgårdarna ett gott exempel på. Att inredningar av denna art ej hörde till undantagen visa de spår av målade byggnadsdelar, som man så ofta påträffar i Bergslagen. Den mest bekanta, fullständigt bevarade rumsinteriören från denna tid är bergsmansgården

Svedens i Falutrakten. Foto: Edith Eriksson.

DALARNA

SäterDALARNA

Säter

Gruvkonsten från Bispbergs gruva, som gamla tidens resenärer genom orten aldrig försumma att omnämna, har också räddats undan till Asgårdarna. ”Konsten” — den gamla gruvtekniska termen —1 går delvis tillbaka till Kristoffer Polhem, som 1698 ombyggde den äldre redan av Carl IX gjorda

gruvanläggningen. Foto: Nord. mus. byunders.DALARNA

Säter

Interiörer från smedjan och fäbodstugan. Särskilda privilegier gynnade Säters uppblomstring som smidesstad, och smedjan vid Asgårdarna, minner om stadens gamla huvudnäring. Om ett ännu äldre skede i stadens utvecklingshistoria vittnar den fäbodvall, den ”säter”, som också uppförts vid friluftsmuseet. Foto: G. Hellström (överst) och Nord. mus. byunders.DALARNA

Ål

Åls g ammelgård Kar kommit ett steg närmare sin fullbordan. Hembygdsföreningen har förvärvat en kornlada och när vinterföret var som bäst, samlade sig gubbarna och körde fram timret till den nya byggnadsplatsen. Arbetet är frivilligt, men man belönas med traktering efteråt i stugan. På vårsidan timras byggnaden upp, och bilden nedtill visar hur näver- och vedtaket lägges på. Bilderna äro

tagna 1923, nu står gammelgården färdig.Rots skans. Några kilometer norr om K3rrkb37n, där Rotälven faller ut i Öster-Dalälven ligger den under Karl XI :s danska krig anlagda Rots skans. Efter få år fingo sockenmännen bryta ned försvarsanläggningen och taga timret till sin kyrkobyggnad. När älvdalingarna nu byggt sin hembygdsgård här har det gamla krigiska minnesmärket slutgiltigt förvandlats till ett monument över den fredliga odlingen. Foto: L. Hansback.

M7Slogbod och nying. Långt ifrån bygden och från varandra lågo slätterängarna, och arbetet på dem var för kortvarigt för att man skulle bestå sig med riktiga byggnader. Slåtterfolket fick nöja sig med att få tak över huvudet i de primitiva slogbodarna om man inte rentav tillbringade natten i det fria. En ypperlig värmekälla skaffade man sig då i en nying. Genom antändning av instoppade torrveds-stickor bringades stockarna att glöda och de vilande placerade sig så att vinden kunde föra värmen

över dem. Foto: Nord. mus. byunders.Kyrkskjuts och husbehovsbränning. Älvdalens hembygdsförening har också intresserat sig för att åt eftervärlden bevara minnet av det dagliga liv, till vilka de gamla byggnaderna voro den yttre ramen. Den främsta insatsen härvidlag är utgivandet av ”Livet i en älvdalsby”, en mönsterbok för en bygdeskildring. På Rots skans har även gjorts rekonstruktioner av gammalt folkliv, övre bilden vasar gammelfolket på väg till kyrkan i en uråldrig kubbhjulsvagn, den nedre återger en scen från husbe-

hovsbränningens tid. Foto: Tenn Lars.

MQÄppelbo hembygdsgård ligger på sin ursprungliga plats i Näsets bj'. Endast genom hopförandet av byggnader från skilda håll i socknen hade det varit möjligt att åstadkomma en gård av äldre karaktär än denna. Men en sådan gård hade till sin plan blott blivit en rekonstruktion och mindre värdefull än den som ligger orubbad. Bilden nedtill visar, källarstugan, en loftbod och stallet. Foto:

Nord. mus. byunders, (överst).Hedesunda gammelstuga. Gästriklands första hembygdsförening var den 1912 bildade Hedesunda fornminnes- och hembygdsförening, som redan under sitt första verksamhetsår inköpte den gamla

stugan i Erk-Ersgården i Hallsbo.

Ockelbo

Hembygdsfest vid Ockelbo gammelgård. Som så många andra ideella sammanslutningar måste också hembygdsföreningarna skaffa sig ekonomiska resurser genom festarrangemang. Men man befli-tar sig om att ge hembygdsfesten en värdig prägel. Framställningar av gamla tiders folkliv utgöra i allmänhet slagnumren och

verka också som propaganda för föreningens syften. Foto: J. Svärd.Ockelbo gammelgård, som är en gåva till hembygdsföreningen av Kopparbergs-Hofors sågverks a.-b., kvarstår på sin ursprungliga plats. Manbyggnaden utgöres av den för landskapet i senare tid karakteristiska ”parstugan” två våningar med ett stort rum på varje gavel. — Nedre bilden: interiör

från vardagsstugjin. Foto: J. Svärd.GÄSTRIKLA1S O va nsj ö

Jönsesgärden i Västerberg och Nymmenåsens fäbodvall. Av fäbodvall blev by, av eldhus blev stuga. När Ovansjö hembygdsförening kompletterat sin hembygdsgård med en fäbodanläggning har den som kulturminnesmärke bevarat en viktig källa för kännedom om såväl byns, gårdens som de enskilda byggnadernas historia. Foto: S. Price (överst) och K. Hedlund.Torsåkers gammelgård. Socknens hembygdsförening inköpte 1920 manbyggnaden till Hagasgården i Stenshyttan och har sedan flyttat denna till Lummerbacken i kyrkbyn. Byggnaden är upplörd vid förra sekelskiftet civ bergsmannen Lars Larsson och gården har sedan gått i arv från far till son. Från gammelgården har man en vid utsikt över bygden. Foto: William Eriksson.

JÅSTRIKLAND

"orsakerTorsåkers gammelgård. I Gästrikland skilde sig bergmansgårdarna mindre från vanliga bondgårdar än i Dalarnas och Västmanlands bergslag. Men att även här heminredningen hade en modernare prägel än i den övriga bygden visa ovan avbildade interiörer. Så har i "arstugan” d. v. s. den andra stugan eller helgdagsstugan (överst) de väggfasta bänkarna och långbordet ersatts med stolar utmed väggarna och ett klaffbord mitt på golvet. Nederst interiör från vardagsstugan.

Foto: William Eriksson.

GASTRIKLAI

Torsåker

l55”Vretas” i Valbo. På förvånansvärt kort tid — arbetet började 1926 — har Valbo hemb37gdsför-ening fått färdig sin gammelgård. Manbyggnaden, som tillhört den s. k. Vretasgården i Överhärde, är en storslagen gåva av Forsbacka järnverk. Den undre delen av byggnaden härrör från mitten av 1700-talet och den övre våningen är påbyrggd i832. Stugan har sedan endast undergått de vanliga förändringarna med utvidgade fönster och tegeltak istället för torvtak. T. v. synes nattstu byggnaden. — Underst: interiör från den s. k. prästkammaren. Foto: C. Larsson (överst) och Bengt Bergman.

i5 6U tanvessgården. Jämte de jordägande bönderna fanns också i socknarna ett stort antal lägenhets-innehavare, här kallade ”utanvessare.” Den utanvessgård, som förvärvats av Valbo hembygdsförening, har i flera generationer bebotts av folk som varit laggare, skomakare och liknande, och alla de verktyg, som höra till dessa yrken ha här omsorgsfullt bevarats. Liksom jordbruksarbetet demonstreras av redskapen och byggnaderna i ”Vretas” ge samlingarna i utanvessgården en god bild av gamla tiders hantverksliv. Foto: C. Larsson (överst) och Bengt Bergman.

i57Koversta by tillhör de ytterst värdefulla och sällsynta kulturminnesmärken — i hela vårt land finnas inalles endast tre sådana — som omfatta en hel byanläggning. Byn tillhör stora Kopparbergs bergslags a.-b. och har av detta ställts under Nordiska museets överinseende. En av stugorna har upplåtits åt socknens hembygdsförening, som kompletterat denna med byggnader från olika håll (övre bilden). Målningarna i herrstugan i denna gård äro utförda av en av Sveriges främsta allmogekonstnärer, Hans Wickström, som var bosatt i Hedesunda. Herrstugan var gårdens gillesstuga och utmed väggbänkarna voro långborden placerade. Foto: William Eriksson.

l58HALSINGLAN

Arbrå

Arbrå fornhem består av från olika byar hitflyttade hus. I fonden S3^nes själva huvudbyggnaden. Upplysande för forna tiders sanitära förhållanden är den lucka, som linnes till höger om stora dörren. Genom denna hälldes

nämligen slask o. dyl. ned på komposthögen invid trappan. Själva företeelsen är vanlig, här kommer den dock att stå i särskild kontrast till den förfining i hemmets utsmyckning, som ”herrstugans” rokokomålningar visa prov på (nederst). Foto: O. Berglund.

i5gInteriör från Delsbostugan på Köpmannaberget. Bilden återger en detalj av väggdekorationerna i loftrummets gavel med den överraskande uppgiften om den lutherska lärans införande i Sverige. Här har tydligen Luther förväxlats med Olaus Petri, som 1624 började sina reformations-predikningar. Framställningen av en med bibeltext sysselsatt skrivande man har tydligen varit omtyckt av målarna i Delsbo och påträffas även på andra håll.HAL*

SINGLAND

Järvsö

Karlsgården i j ärvsö. Sedan länge har Karlsgården varit känd som den yppersta av alla hälsingegårdar. Ansträngningar ha också tidigt gjorts att få den bevarad — gården hotades av fullkomligt förfall — och detta har sent omsidor krönts med framgång genom att Kungl. maj:t anvisat lotterimedel för ändamålet. Karlsgården äges nu av västra och södra Hälsinglands krets av Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund. Foto: C. A. Rosenberg, (överst).Ljusdals hembjgdsgård ger med sina många och ståtliga byggnader en god föreställning om det överflöd ifråga om byggenskap, som varit hälsinearna egen. Imponerande är den gamla stugubvggnaden från Per Arvidsgården i Sunnanås. Nederst: bvbesökare från årets ”bårmässa”.

SINGLAND

LjusdalM

ö\

Från ”bårmässan” i Ljusdal. Anskaffandet och vidmakthållandet av hembygdsgårdens b\rggnader sluka stora summor och Ljusdals hembygdsförening är likaväl som de flesta andra hembygdsföreningar hänvisade till egna medel. För att kunna finansiera byggnadsplanerna anordnades i år en ”bårmässa” och i samband därmed sände man ett propagandatåg på tiggarstråt genom socknens alla byar. Vi se ovan ett par av ekipagen i detta tåg. Den stora och förnämliga samling av åk- och seldon, som finnes i föreningens ägo, ha här måst tagas i

användning för den goda sakens skull.

t- 73 t-. >-<

C 2 a. O » r> ~ >

2

öHÄL.

SINGLAND

Ovanåker

"M år te sgård en” i Ovanåker. Primitiv allmogekultur finner man föga av i Hälsingland. Här minner allt om en bygd, som varit en god bit före sin tid. Så började gårdarna här redan mot 1700-talets slut få den herrgårdsmässiga prägel, som också utmärker Ovanåkers hembygdsgård. Här ligger gårdsplanen öppen — längre tillbaka i tiden brukade den vara kringbyggd — och ”storbvggningen”, som synes längst t. h., har ”sommarstugbyggningen” och portliderlängan som flyglar. Kring själva gårdskärnan grupperade sig uthusen mera fritt, och närmaste bäck tog man i anspråk för skvaltkvarnen. Ovanåkers hembygdsförening har under året kunnat komplettera sin gårdsanläggning även med en sådan, en gåva

av Runemo Sågverks a.-b. (bilden nederst).Ovanåker

Väggmålningar i Mårtesgården. Att hälsingekulturen företer unga tidsdrag hindrar inte att samma kultur har sin säregna karaktär. Ett starkt vittnesbörd härom ge de målare, som verkat i landskapet och av vilka mästaren till

dekoreringen i Mårtesgårdens herrstuga, Jonas Hertman från Bollnäs, är en av de främsta (övre bilden). Rokokotidens förfining och elegans skulle just i Hälsingland lätt finna lämplig jordmån, och det är en stark personlig inlevelse i tidens anda vi möta i Hertmans verk. Målningarna i Mårtesgården, där bl. a. de fyra årstiderna återges, äro daterade 1760 och höra till hans äldsta verk. — Målningarna i interiören nedtill äro betydligt yngre och utförda av en

konstnär från Rättvik.

i65Voxna

Voxna gammelgård och ”de gamlas dag.” Det är en vacker tanke att förlägga högtidligheterna vid ”de gamlas dag” just till hembygdsgården. Visserligen äro byggnaderna i Voxna gammelgård av relativt sent datum — uppförda vid mitten av 1800-talet — men gården är inte för ung för att bygdens åldringar här skola känna sig hemma på ett annat sätt än bland allt det främmande som den nya tiden kommit med. — Gården har upplåtits till hembygdsföreningen av Ljusne-Voxna a.-b.Söderhamn

Gamla gevärsfaktoriet i Söderhamn, som nu bevarats som museum, minner om att staden har vapentillverkningen att tacka för sin uppkomst. Huset uppfördes 1748 och var det tredje i ordningen av de borrhus, som anlagts sedan uppförandet av gevärsverkstäder påbjudits i samband med stads-privilegierna 1620. I början av 1800-talet, då gevärsfaktoriet flyttades till Eskilstuna, försåldes byggnaden och har 1915 donerats till museum av borgmästare Nils Sonesson.

MEDELPAD

Sundsvall

Fäbodvallen. Medelpads fornhem planerar i friluftsmuseet i Sundsvalls stadspark även en fäbodvall, vari flera byggnader redan äro uppförda. T. h. ett ”störs” från Haverö med öppen äril och lavar längs väggarna. T. v. en modernare fäbodstuga från Stöde, som har eldstad med skorsten. Stugor av det senare slaget ha nu i fäbodvallarna undanträngt de gamla störsen.Trösklada och långloge. TrBskladan från Haverö är av vanlig typ med tröskloge i mitten och golv på ömse sidor. Sägnen omförmäler att ladan tillfälligtvis skulle använts som gudstjänstlokal. En yngre och specifikt norrländskt form är långlogen från Stöde, dat. 1801. Logen mäter inte mindre än 3o meter och har använts för tröskning med s. k. tröskbult, som med häst kördes fram och tillbaka

över säden.HARJEDALEI'

Sveg

Al vros

M.useistugan i Sveg (överst) och Älvros gamla kyrka och stapel. Älvros gamla kyrka, som i sin äldsta del härstammar från i5oo-talet, fick svårt förfalla efter den nya kyrkans tillkomst på 1880-talet. Intresserade ortsbor ha senare ingripit och sökt hjälpligt skydda den. Den undergår f. n. en omfattande restaurering. Foto: Nord. mus. byunders, (överst).Lillhärdalsgården. Uppförandet av friluftsmuseet på Jamtli har skett i samband med omfattande undersökningar av det gamla byggnadsskicket i länet och det har därför också kunnat bli ett förnämt urval av byggnader som flyttats hit. Lillhärdalsgården ger en ståtlig bild av en storbondegård från hjärtat av Härjedalen, överst: manbyggnaden. Nederst: Skogenloftet, dat. i638, och prästlöftet. Det senare har eldstad och har enligt traditionen använts av prästen, då han en gång om året besökte

sin församling.Lillhärdalsgården. Manbyggnaden har stått i Länsmansmon, en av Härjedalens ståtligaste gårdar. Där härskade en gång den märklige länsmannen Kjel Herdell, som gjorde sig särskilt bekant genom sitt kraftiga ingripande mot ”svärmeriet”. Det var denne Herdell, som 1783 lät bondemålaren Påhl Pährsson smycka stugan med rika målningar, överst: köket. Nedtill: helgdagsstugan, där det målade

taket har en kvadratisk plafond och sluttande sidotak.cZx

Älvrosloftet i Lillhärdalsgården. Inga byggnader hos svensk allmoge ha getts en så ståtlig arkitektonisk

utformning som loftbodarna och ingenstädes förete dessa en så rik utsmyckning som i Härjedalen. Älvrosloftet, dat. lögå, är det vackraste timmermansarbete som Jamtli har att uppvisa. Byggnaden var i ett skick, som nödvändiggjorde en kraftig restaurering. Det bör här särskilt noteras att alla de delar, som

borttaeits och som visa förändringarna, ha märkts och lörvaras bland museisamlingarna.H*

NJ

CM

Härbret från Lit och loftboden från Hammerdal. Dessa båda nu provisoriskt placerade byggnader komma så småningom att ingå i en fullständig gårdsanläggning, en Jämtlandsgård av mycket ålderdomlig karaktär. Härbret är särskilt märkligt genom sin igentimrade svale. — Mellan de båda byggnaderna synes en flik av den ståtliga utsikten från Jamtli, där det ligger på höjden norr om Östersund med

utsikt över Storsjön och Frösön. Foto: Wiktor Lundberg.

JÄMTLAND

ÖstersundH ammerdalsgården (överst) och Kallshärbret och Pilgrim sstugan. I Hammerdalsgården äro hittills uppförda stuga och lillstuga. Båda dessa byggnader äro bevarade i ursprungligt skick från 1780-talet. Härbret från Kall har enligt traditionen varit ett kyrkhärbre. Pilgrim sstugan är flyttad från en fäbodvall i Hovdsjö by i Nyhems socken.Pilgrimsstugan är ett s. k. störris med eldstad mitt på golvet och ett stort hål i taket för utsläppandet av röken. Namnet Pilgrimsstugan har byggnaden fått på Jamtli på grund av ett antagande att den ursprungligen varit vilostuga vid den gamla klövjeväg som går genom Hovdsjöskogen.

ÅNGER» MANLAND Bj ärtrå

Stigluckan vid kyrkoruinen i Nässom. Bjärtrå hembygdsförening har tagit till sin uppgift att samla medel till konservering av den gamla kyrkoruinen i Nässom, som nu är helt täckt av sten och bråte. Stigluckan är däremot oskadad men profaneras genom ett uthus, som det också är föreningens avsikt

att inköpa och borttaga.

Gamla rådhuset i Härnösand uppfördes på 1720-talet sedan staden härjats av ryssarna 1721. Som bilden visar det isolerat ute på Murberget tår man ingen föreställning om det ursprungliga läget i den utomordentligt goda miljö det gamla Stortorget utgjorde. Meningen är dock att så småningom flytta hit gamla stadsbyggnader och låta rådhuset ånyo bli fasad i ett torg. Den förlust själva stadsbilden

lidit är dock oersättlig.Härnösand

Angermannagården. På Murberget vid Härnösand, med utsikt över staden och havet, fjärdarna och de ändlösa skogarna, ligger det av Föreningen för norrländsk hembygdsforskning skapade friluftsmuseet, som näst Skansen är vårt lands största.

Ångermannagård en. Efter en redan vid grundläggningen uppgjord storslagen plan har friluftsmuseet hastigt vuxit upp. Från olika norrländska kulturområden kommer här att sammanföras ett antal gårdar, som samtidigt på Murberget skola ge en helhetsbild av en gammal oskiftad by. Den här avbildade Angermannagården står redan färdig och dessutom äro trenne andra gårdar påbörjade. Bilden

återger en interiör från gårdsplanen.Härnösand

Fiskläget och fäbodvallen, det förra beläget vid Murbergsviken, det senare uppe i skogen, utgöra ypperliga komplement till byanläggningen. Vid fiskläget har uppförts ett par sjöbodar, ett kokhus och ett sommarfähus. Fäbodvallen står redan i det närmaste färdig med kokhus, fähus och lador och

omfattar inalles ett i o-tal byggnader.Härnösand

Lappbyn. Nomadlivet är mindre utpräglat hos skogslapparna än hos fjällapparna och detta har också satt spår i bostadsskicket. På Murberget finnas både en skogslappby (överst) och en fjällappby. Huvudbyggnaderna i den

förra äro de timrade träkåtorna, i den senare tält- och torvkåtorna. Foto:

Torsten Lenk (överst).

I79N vborg. Till Museilokal har Västerbottens norra fornminnesförening förvärvat det gamla militärbostället Nyborg, beläget strax intill Skellefteå stad. Byggnaden bär på röstet årtalet 1761, dock vet man att redan 1727 låg ett boställe på denna plats.Umeå

Manbyggnaden från Sävar och Jämtbölegården i Gamm'lia i Umeå. Den förra har varit Sä-var bruks corps de logis och är uppförd omkring 1790. Byggnaden är en gåva till Västerbottens läns hembygdsförening av disponenten Karl Sahlin. .— Den å nedre bilden återgivna stugan är flyttad från

Vännäs sn, loftboden från Skellefteå sn.Umeå

Rund lo gen med kornhässja (överst) och vattenkvarnen. ”Rundlogarna”, i verkligheten äro de åttkantiga, äro ett sent tillskott i de norrländska gårdarnas byggnadsbestånd. Man kunde här vid tröskning köra vältarna i cirkel och behövde ej som i de äldre långlogarna vända utanför byggnaden. Rundlogen har flyttats från Umeå stad, kvarnen från Dorotea sn.Åsele

toix»i

c ^ ^ * J JHtf ! *1 / £ * \ 1 ' ' 1

Äsele hembygdsstuga (överst) och Pitestugan i Luleå friluftsmuseum. Den märkliga långstugan, som flyttats till ”Udden” i Luleå, är karakteristisk för storbondegårdarna i Norrbottens rika kustbygder. — Stugan i Asele har närmast inköpts med tanke på att skapa ett värdigt hem för en stor samling allmogeföremål som förvärvats av Äsele kommun.

NORR.

BOTTEN

Luleå

i83NORR*

BOTTEN

Luleå

övertorneå

Loftbodar från Tornedalen, den övre i friluftsmuseet i Luleå, den nedre uppförd i Matarengi av Tornedalens hembygd sgille. Dessa portliders byggnader med sin öppna svalgång äro norrlandsgår-darnas monumentalaste byggnader. Framförallt gör Luleåboden ett synnerligen ålderdomligt intryck.

Boden i Matarengi är daterad 1786.Förteckning över hembygds- och museiföreningar i Sverige

BLEKINGE

Blekinge läns folkhögskolas museum, s. 31

Kulturhistoriska byggnader: Stuga från Hällaryds s:n, uppförd vid folkhögskolan i Bräkne-Hoby. Historik: Grundlagt 1923. Museiföreståndare: Rektor A. Bohlin, Bräkne-Hoby.

Blekinge musei- och hembygdsförbund, s. 34 Kulturhistoriska byggnader: Fastigheten Amiralitetstorget 27 i Karlskrona (museibyggnaden); friluftsmuseum i Vämöparken med två stugor från Jämshögs och Sillhövda s:r och en ladu-byggnad från Johannishus. (Föreningen Vämöparken äger dessutom här en stolpkvarn från Jämjö s:n, skvaltkvarn från Röde-by s:n samt båtsmansstuga från Karlskrona.) Historik: Museiföreningen bildades 1899, Blekinge hembygdsförbund 1923, föreningarna ha sedan sammanslagits. Friluftsavdelningen grundlagd 1910. Museif öreståndare: Läroverksadj. G. Wirde, Karlskrona.

Fridlefstads hembygdsförening, s. 31

Kulturhistoriska byggnader: Flygelbyggnad i Fridlefstads prästgård. På ursprunglig plats. Historik: Bildad 1925. Museiföre-ståndare: Kyrkoherde Gerh. von Wachenfelt, Björkeryd.

Förkärla hembygdsförening

Karlshamns och Bräkne härads fornminnesförening

Historik: Bildad 1914. Museif öreståndare: Rektor Emil Törnbom, Karlshamn.

Skottbergska stiftelsen, s. 32—33

Kulturhistoriska byggnader: Skottsbergska gården i Karlshamn. Historik: Stiftad 1927.

Sölvesborgs och Listers härads fornminnesförening Kulturhistoriska byggnader: Stuga från Hällevik, uppförd å Guldsmedsbacken i Sölvesborg. Historik: Bildad 1913, stugan uppförd 1919. Museif öre ståndare: Redaktör Per Persson, Sölvesborg.

BOHUSLÄN

Bokenäs hembygdsmuseum (ägare: Bokenäs kommun) s. 65

Kulturhistoriska byggnader: Torpstuga från socknen, uppförd i närheten av ödekyrkan. Historik: Grundlagd 1924. Musei-föreståndare: Folkskollärare Werner E. Börjesson, Bokenäs.

Dingle gammelgård (ägare: Göteborgs och Bohus läns lantmanna- och lanthushållsskolas elevförbund) Kulturhistoriska byggnader: Stuga. Historik: Inköpt 1927. Ordförande: Rektor E. Ernest, Dingle.

Fornminnessällskapet Vikarvet

Kulturhistoriska byggnader: En fiskarstuga, en ladugård och en sjöbod. Uppförda i Lysekil. Historik: Bildad 1915. Lysekils vänners fornminnesförening uppgick 1920 i fornminnessällskapet.

Hunnebostrands hembygdsförening

Marstrandsbygdens fornminnesförening, s. 6$

Kulturhistoriska byggnader: Båtsmanstorp från Tjörn, uppfört i S:t Eriks park å Marstrandsön. Historik: Bildad 1929, torpet uppfört redan 1925 av målaremästare Ture Bonander, Marstrand.

Museiföreningen för Strömstad och norra Bohuslän

Kulturhistoriska byggnader: Vid sjön Strömsvattnet i Strömstad har bl. a. uppförts en båtsmansstuga. Historik: Bildad 1922. Museif öreståndare: Rektor P. G. Berggren, Strömstad.

Orusts hembygdsförening Skaftö hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Båtsmanstorpet Wahlås, kvarstår å ursprunglig plats. Historik: Hembygdsmuseet grundlagt 1928. Museiföreståndare: Gunnar Landin, Fiskebäckskil.

Tanums hembygdsförening

Historik: Stiftad 1925.

Uddevalla museiförening

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i stadens gamla skolhus. Historik: Bildad 1861.

Västerlanda hembygdsmuseum (ägare Västerlanda kommun)

Historik: Grundat 1927.

DALARNA

Aspeboda hembygdsmuseum

Expeditionshavande: Kyrkoherde V. Westling, Aspeboda.

Bergslagets museum (ägare: Stora Kopparbergs bergslags A.-B.), s. 118

Kulturhistoriska byggnader: »Stora gruvstugan» i Falun (musei-lokal); ett flertal gamla gruvlavar, hjulhus och »konstbyggnader» vid Falu gruva ha iståndsatts ävensom den gamla nedgången till gruvan mitt emot »Stora gruvstugan». — Dessutom förvaltar museet den bolaget tillhöriga Koversta by, ö. Färnebo, Gästrikland (s. 158). Historik: Grundlagt 1894, överflyttat till nuvarande byggnad 1922. Museiföreståndare: Bibliotekarie, fil. lic. Alvar Silow, Falun.

i85Bjursås fornminnesförening, s. 116

Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande å Döss-berget norr om Bjursås kyrka. Historik: Bildad 1907. Museiföreståndare: Organist Anders Hansson, Bjursås.

Boda hembygdsförening, s. 116

Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande å Silverbergsängarna, ett stycke norr om Boda kyrka. Stuga och två loftbyggnader stå färdiga. Föreningen äger dessutom de flesta andra behövliga byggnader: »grannstuga», trösklada, sters från fäbod, skvalta m. fl. Historik: Bildad 1928. Museiföreståndare: Riksdagsman Jones Erik Andersson, Ovanmyra, och byggmästare E. H. Ohlsson, Ovanmyra.

By sockengille, s. 117

Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande varav stuga, härbre och portlider stå färdiga. Historik: Bildad 1924. Ålderman Författaren Carl Larsson i By, By.

Dalarnas fornminnesförening, s. 118 Kulturhistoriska byggnader: Wallmanska gården (Dala fornsal, museilokal) i Falun. Historik: Bildad 1862, samlingarna inrymdes i den nuvarande lokalen 1926. Museiföreståndare: Lektor Nils Sjödahl, Falun.

Floda hembygdsförening

Sekreterare: Folkskollärare Erik Thoring, Holsåker.

Folkärna hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande i Norelund, nära Folkärna kyrka. Manbyggnaden står färdig. Föreningen äger dessutom en loftbod och en gammal smedja, som med det snaraste skola uppföras. Historik: Bildad 1926, hembygdsgården grundlagd 1929. Sekreterare: K. Ljungcrantz, Fors’ station.

Föreningen Hedemora gammelgård, s. 125 Kulturhistoriska byggnader: Gård uppförd inom Hedemora stads område vid sjön Hönsan. Gården består av stuga, loftbod, brygghus, stall med portlider, loge, stolphärbre, smedja, bastu och skvaltkvarn. Historik: Bildad 1908, gammelgården grundlädes redan 1907. Museiföreståndare: Rådmannen Karl Trotzig, Hedemora.

Gammelgården Gagnefs minnesstuga (ägare: Gag-nefs kommun), s. 119—121

Kulturhistoriska byggnader: Gård uppförd å Solsheden (Soshea) i Gagnef bestående av parstuga, klädstuga, stall med portlider, lofthärbre, stolphärbre, sommarfejs, båthus, hölada och fäbodstuga. Byggnaderna från olika byar i socknen. Historik: Gammelgården grundlagd 1905, överlämnades till Gagnefs kommun 1909. Museiföreståndare: Fröken Ottilia Adelborg, Gagnef.

Garpenbergs hembygdsförening, s. 122 Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande invid Finn-hytte skola i närheten av Garpenbergs kyrka. Gården består f. n. av stuga, stolphärbre, fähus, lada och svalbod. Historik: Bildad 1925, gammelgården grundlädes 1926. Museiföreståndare: Hä-radsdomare Erik Wallman, Dala Finhyttan.

Grangärde hembygdsförening

Historik: Bildad 1924. Ordförande: Förman Aug. Larsson, Nyhammar.

Grytnäs hembygdsförening, s. 123—124 Kulturhistoriska byggnader: Gård på ursprunglig plats invid prästgården i Grytnäs. Gården består av stuga, bod med portlider och härbre. Historik: Bildad 1919. Museiföreståndare: överlärare Agaton Ericstam, Avesta.

Gustafs hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: För en planerad gård är bl. a. en loftbod inköpt. Historik: Bildad 1918. Sekreterare: Folkskollärare Einar Andersson, Nybro, Gustafs.

Fiusby hembygdsförening

Historik: Bildad 1926. Expeditionshavande: Nämndeman J. G. Gustafsson, Dala Husby.

Idre hembygdsförening

Expeditionshavande: Folkskollärare Gottfrid Sthen, Idre.

Järna hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: För en planerad gård äger föreningen bl. a. en loftbyggnad. Historik: Bildad 1910. Expeditionshavande: Hemmansägare P. A. Pettersson, Uppsälje, Dala-Järna.

Leksands hembygdsmuseum (egen självägande anstalt)

Kulturhistoriska byggnader: Gårdsanläggning med stuga, käl-larstuga, loftbod och skvaltkvarn. Byggnaderna sammanförda från olika byar. Historik: Grundlädes 1898 av Jones Mats Persson, inköptes 1914 av Leksands kommun och gjordes då till en självständig anstalt. Museiföreståndare: Kom.-ordf. Per Marits, Leksand.

Leksands hemslöjdsförening, s. 126

Kulturhistoriska byggnader: Gård på Holen i Tällberg, bestående av från olika byar sammanförda byggnader, däribland stall, loftbod, lada, fähus och mjölkbod. Historik: Gården grundlagd 1910 av konstnären Gustaf Ankarcrona, övergick 1920 till Leksands hemslöjdsförening med nyttjanderätt för förre ägaren. Museiföreståndare: Konstnären G. Ankarcrona, Leksand.

Lima fornminneskommitté

Kulturhistoriska byggnader: Planer att förvärva en gård i Väs-tansjö, som då skall ligga kvar på ursprunglig plats. Ordförande: Kommunalstämmans ordf. L. M. Persson, Limedsforsen.

Ludvikabygdens fornminnes- och hembygdsförening, s. 127—128

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Marnäs (inkorp. med Ludvika stad) där samtliga byggnader med endast ett par undantag kvarstå å sin ursprungliga plats. Gården består av två sammanbyggda stugor, vedbod, svalbod, stall, sädesbod, fähus med foderbod och lider, kokstuga, svinstia och smedja. I närheten av gammelgården är även en gruvanläggning under uppförande. Här ha uppförts hästvind, vändbrott och gruvlave från Ivikens och Finnäsets gruvfält. Dessutom äger föreningen åtskilliga delar av gruvanläggningar vid östanbergs gruvor i Norrbärke, som även så småningom komma att flyttas hit. Historik: Bildad 1920, gården inköpt 1922. Museiföreståndare: Fil. d:r Karl Erik Forsslund och ingenjör Gust Björkman.

Malungs hembygdsförening, s. 129

Kulturhistoriska byggnader: Gård å Hundholen uppförd av från olika byar flyttade byggnader, däribland två loftbodar, fähus, kornlada, stall och stolphärbre. (Stugan utgöres av en kopia.) Till gammelgården hör även en skvaltkvarn, som ligger kvar på sin gamla plats. Historik: Bildad 1919, gården grundlagd 1923. Museiföreståndare: Handlanden E. Thorolf, Malung.Mockfjärds hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Lisstuga, ett par härbren och lövlada, som ännu ej sammanförts till gårdsanläggning. Historik: Bildad 1921. Sekreterare: Folkskollärare O. F. Vikström, Mock-fjärd.

Norrbärke hembygdsförening

Historik: Bildad 1927. Expeditionsbavande: Kamrer Fr. Nordvall, Smedjebacken.

Nås hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stolphärbre å Hjärpholn i Nås. Historik: Bildad 1923. Expeditionsbavande: Isak Olsson, Nås.

Ore hembygdsförening, s. 132—133

Kulturhistoriska byggnader: Den s. k. »staden» i Norrboda by, bestående av tvenne gårdar på ursprunglig plats och med närmare ett fyrtiotal byggnader. (Hembygdsföreningen är ännu ej ägare till hela anläggningen utan delvis äges denna av privatpersoner.) Historik: Bildad 1927. Museiföreståndare: Skogvaktare Fredrik Ullström, Furudal.

Orsa-Skattunga hembygdsförening, s. 134

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Trunna i Orsa, sammanförd av byggnader från olika byar i socknen. Till anläggningen höra loftbod, stall, två härbren, fähus, foderhus, hackstuga, skvaltkvarn, kvarnstuga, slogbod, lövlada, hölada, torkstuga. (Dessutom ett par byggnader i kopior.) Historik: Bildad 1910, gården grundlagd 1917. Sekreterare: Ossian L. Moræus, Orsa.

Rättviks hembygdsförening, s. 135—136

Kulturhistoriska byggnader. Gård belägen vid Rättviks komministergård, sammanförd av byggnader från olika byar i socknen. Gården består av stuga, liderstuga, lofthärbre, trösklada, foderhus, fähus, stall med lider m. fl. (»jäspesstuga» i kopia). Skilda från gårdsanläggningen, finnes ytterligare ett härbre och ett stall. Historik: Gården grundlagd 1922. Museif öreståndare: Hemmansägare Ollas A. Hansson, Dala Gärdsjö.

Skattlösbergets gammelgård

Kulturhistoriska byggnader: Gårdsanläggning i Skattlösberg i Grangärde finnmark med stuga, stolpbod, härbre, fähus och lada.

Sollerö hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader. Gård planerad och enstaka byggnader inköpta. Historik: Bildad 1916. Expeditionsbavande: Karl Lärka, Mora.

St. Skedvi hembygdsförening, s. 137 Kulturhistoriska byggnader: Gård uppförd å komministerbostället intill St. Skedvi kyrka. Gården består av manbyggnad, sommarstuga, stall med portlider, härbre och smedja. Historik: Bildad 1923. Museif öreståndare: Hemmansägare Berndt Hage, Anstahyttan.

Sundborns hembygdsförening

Historik: Bildad 1926. Expeditionsbavande: Organisten Gustav Hedström, Sundborn.

Svärdsjö hembygdsförening, s. 140 Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande i närheten av kyrkoherdebostället i Svärdsjö. Färdiga äro man-

byggnaden och stallet med portlider. Historik: Bildad 1920, gammelgården grundlagd 1929. Museif öre ståndare: Landsfiskal Axel Nylén, Svärdsjö.

Säfsens (Sävsnäs) föreläsningsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård vid Älgsjökullen i Sävsnäs.

Särna fornminnesförening, s. 141

Kulturhistoriska byggnader: Föreningen underhåller Särna ödekyrka, som användes som museilokal. Historik: Bildad 1918. Museif öreståndare: Kyrkoherde Joel Olsson Garpe, Särna.

Säters hembygdsmuseum Asgårdarna (ägare: länsarkitekten Magnus Dahlander), s. 142—145

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseet, som är beläget i kvarteret Hembygdsgården i Säter, omfattar två stadsgårdar, en lantgård och en fäbodvall. Till Elfdahlsgården, som ligger kvar på urspr. plats, hör manbyggnad, verkstadshus, källarbod, fähus, lada m. fl. Den andra stadsgården är sammanställd av från staden utdömda hus bl. a. Myntmästarehuset och ett par loftbodar. Lantgården är sammanförd av byggnader från olika byar i Säters landsförsamling, däribland Snickars stuga från Klacken, härbre, loftbod, källarbod, svinstia, smedja och bastu. Till fäbodvallen hör en stuga och ängslada. Till friluftsmuseet har även flyttats ett pumpverk från Bispberg, den s. k. konsten. Historik: Friluftsmuseet grundlagt 1920 av Föreningen för hembygdsvård i Säters stad och socken. Museif öreståndare: Länsarkitekten Magnus Dahlander.

Söderbärke hembygdsförening

Historik: Bildad 1925. Expeditionsbavande: Kyrkoherde S. Gabrielsson, Söderbärke.

Torsångs hembygdsförening

Historik: Bildad 1928. Ordförande: Nämndeman Axel Gustafsson, Torsång.

Transtrands hembygdsförening

Expeditionsbavande: Handlanden Edvard Nilsson, Transtrand.

Tunabygdens fornminnes- och hembygdsförening, s. 138—139

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Älvbyn vid Domnarvet, sammanförd av byggnader från olika byar i St. Tunabygden. Gården omfattar bl. a. manbyggnad, »sters», loftbod, kornlada och skvaltkvarn. Till anläggningen hör även en fäbodvall med fyra hus. Historik: Bildad 1915, gården grundlagd 1919. Musei-föreståndare: Bergslagsläkaren K. E. Hällsjö.

Vika och Hosjö hembygdsförening

Historik: Bildad 1925. Expeditionsbavande: Sågverksägaren

Karl Eriksson, Runnvika.

Zorns gammelgård (ägare: Fru Emma Zorn), s. 130 —131

Kulturhistoriska byggnader: Gård på Skeriol invid folkhögskolan i Mora, sammanförd från olika byar i socknen. Gården består av två stugor, stall, två lador, vedlider, fähus, loftbod och källarstuga. Till anläggningen hör även båthus, notskålar, torkstuga, smedja samt eldhus. Historik: Gården grundlagd 1913 av konstnären Anders Zorn. Museif öre ståndare: Docenten Gerda Boethius, Mora.Åls hembygdsförening, s. 146

Kulturhistoriska byggnader: Gård på Vattberget i närheten av Åls kyrka sammanförd av byggnader från olika byar i socknen. Gården består av stuga, kornlada, parbod, stall, två härbren, fähus och skvaltkvarn. Historik: Gården grundlagd 1910, föreningen bildad 1912. Museiföreståndare: Kyrkovärd Back Ol. Ericsson, Insjön.

Älvdalens hembygdsförening, s. 147—149

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum å Rots skans i Älvdalen med bl. a. följande byggnader och anläggningar från olika byar i socknen: två stugor, stolphärbre, lada, sommarfähus, skvaltkvarn, eldhus, lövlada, ängsbod, fiskarbod, fiskarhärbre, vadmalsstamp, torkstuga, slogbod och myrmalmsblästa. Älvdalens hembygdsförening äger dessutom en stuga i Blyberg och har under sin vård den gamla skjutsstugan i Åsen. Historik: Föreningen bildad 1911, friluftsmuseet invigdes 1915. Musei-föreståndare: Nämndeman Lars Hansback, Älvdalen.

Äppelbo hembygdsförening, s. iji

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Näsets by i Äppelbo, som ligger kvar å ursprunglig plats med samtliga till en gård i denna ort hörande byggnader med undantag av stall och lofthärbre, som från annat håll flyttats till gården.

Historik: Gården förvärvad 1926. Museif öreståndare: Poststationsföre-ståndare Axel Nordström, Äppelbo.

DALSLAND

Bengtsforstraktens fornminnes- och hembygdsförening, s. 66—67

Kulturhistoriska byggnader: Gård uppförd på Majberget strax intill Bengtsfors köping, bestående av manbyggnad, kölna och stolpbod. Utom gårdsanläggningen finnes här även en ryggåsstuga och en mjölnarstuga. Historik: Bildad 1919. Ordförande: Stationsinspektor G. H. Rådström, Bengtsfors.

Brålanda lokalförening av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Historik: Bildad 1918.

Bäckefors lokalavdelning av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Historik: Bildad 1918, föreningen nyorganiserad 1926. Ordförande: Folkskollärare Otto Edqvist.

Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund (D. F. H), s. 67

Kulturhistoriska byggnader: Flygelbyggnad i Edsleskogs prästgård, där Anders Fryxell föddes. Historik: Dalslands fornminnesförening sammanslogs 1925 med Dalslands hembygdsförbund. Sekreterare: Med. d:r Em. Bergman, Göteborg.

Eds med omnejd lokalavdelning av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Ed, kvarstår på ursprunglig plats. Historik: Stugan förvärvad 1928. Ordförande: Direktör Anders Johansson, Ed.

Håbols lokalavdelning av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Historik: Bildad 1929. Sekreterare: Journalist Tage Heimer, Gäserud, Ed.

Södra Dals fornminnes- och hembygdsförening av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Historik: Bildad 1926. Museif öreståndare: Postmästare Leop. Schortz, Strömstad.

Töftedals hembygdsförening, lokalavdelning av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Kulturhistoriska byggnader: Gård planerad i Mon, skvaltkvarn och smedja inköpta. Historik: Bildad 1921, nyorganiserad 1929. Ordförande: Stationsinspektor Ragnar Pira, Mon.

Västra kretsen av D. F. H. (Dalslands fornminnes-och hembygdsförbund)

Historik: Dalslands fornsal i ödeborg grundlagd 1906. Föreningen nyorganiserad 1926. Museiföreståndare: Kamrer M. Törngren, ödeborg, fil. kand. Nils Ullström, Färgelanda, (sekr.) och lärare Simon Mattsson, Torp, Ellenö.

Åmåls stads och Tössbo härads lokalförening av D. F. H. (Dalslands fornminnes- och hembygdsförbund)

Kulturhistoriska byggnader: I närheten av museiområdet har uppförts en kölna m. fl. byggnader. Historik: Åmåls museum grundlagt på 1870-talet. Föreningen nyorganiserad 1926. Ordförande: Förrådsförvaltare Axel Dahlström, Åmål.

GOTLAND

Föreningen Gotlands fornvänner, s. 63—64 Kulturhistoriska byggnader: Föreningen har förvärvat ett stort antal äldre kulturminnesmärken på Gotland med äganderätt till marken: ett område i Fröjel s:n med omkring 15 »kämpa-gravar», lämningar av vikingatidshus i Vall s:n, medeltida stenhus i Norrlanda, Vamlingbo, Lokrume, Rute och Fole s:r, gården Katlunds i Grötlingbo s:n, samt Clematishuset i Visby. Museisamlingarna i Visby inrymda i ett medeltidshus (nytt-janderätten upplåten av svenska staten). Historik: Bildad 1875. Museiföreståndare: överstinnan Ella Hellgren, Visby.

Hoburgs hembygdsförening, s. 61—62

Kulturhistoriska byggnader: Bottarvegården i Norrbyen i Vamlingbo. Fullständig gårdsanläggning som ligger kvar på sin ursprungliga plats. Historik: Bildad 1918, s. å. inköptes gården. Ordförande: Folkskollärare David Gadd, Burgsvik.

Kulturhistoriska museet i Bunge, s. 55—59

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum invid Bunge kyrka m. bl. a. en gårdsanläggning med stuga, brygghus, kohus, stall, lada, vagnbod, oxhus och snickarbod. De flesta av dessa byggnader ha flyttats hit från gården Biskops i Bunge s:n. Dessutom finnas i friluftsmuseet ett stort antal anläggningar som belysa arbetslivet: vattenkvarn, valkkvarn, två väderkvarnar, vattensåg, kalkugn, tjärbränneri, rökugn, smedja, kolmilor, fiskarkoja, fiskarbodar, strandljung m. fl., samtliga från norra Gotland. I friluftsmuseet har även rests en bildsten funnen i Hammars i Lärbro s:n. Historik: Grundlagt 1907. Museiföreståndare: Folkskollärare Th. Erlandsson, Bunge.

Lojsta slotts hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Kulle av kalksten i Stånga, kallad »Lojsta slott», med spår av förhistoriska befästningar och omgiven av träsk. Historik: Bildad 1921, »Lojsta slott» inköptes 1922. Ordförande: Folkskollärare Rudolf Blomqvist, Hemse.Torsburgs hembygdsförening, s. 60

Kulturhistoriska byggnader: Strandridareboställets i Ljugarn, kvarstår å ursprunglig plats (föreningen har nyttjanderätt). Historik: Bildad 1918. Museiföreståndare: Folkskollärare K. A. Hall, Kräklingbo.

Vallstena hembygdsförening, s. 60 Kulturhistoriska byggnader: Gamla klockarestugan invid Vallstena kyrka. Historik: Bildad 1928. Museiföreståndare: Folkskollärarinnan Ada Gardell, Vallstena.

GÄSTRIKLAND

Föreningen för hembygdsvård i ö. Färnebo, s. 158

Kulturhistoriska byggnader: St. Kopparbergs Bergslags A.-B. har, i den av bolaget som kulturminnesmärke bevarade Ko-versta by, upplåtit en av gårdarna med stuga och bod till hembygdsföreningen, som sedan kompletterat gården med uthusbyggnader. Historik: Bildad 1918. Museiföreståndare: Arkitekt Axel Eriksson, Stockholm.

Fledesunda fornminnes- och hembygdsförening, s. 151 Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd i närheten av kyrkan. Historik: Bildad 1912. Sekreterare: L. A. Larsson, Hede-sunda.

Järbo hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Djupdal. Historik: Bildad 1927.

Ockelbo hembygdsförening, s. iji —152

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Ockelbo på ursprunglig plats, med undantag av sommarstugan, som senare ditflyttats. Historik: Gården förvärvad 1924. Museiföreståndare: Dr E. Wikner, Ockelbo.

Ovansjö hembygdsförening, s. 153

Kulturhistoriska byggnader: Gård och fäbodvall av sammanförda byggnader, ävensom »utanvidsgård» i Västerberg å ursprunglig plats. Historik: Bildad 1922. Museiföreståndare: Rektor K. Hedlund, Storvik.

Torsåkers hembygdsförening, s. 154—155

Kulturhistoriska byggnader: Manbyggnad uppförd å Lummer -backen i Torsåker. Historik: Bildad 1924. Sekreterare: Fabrikör John Berglund, Torsåker.

Valbo hembygdsförening, s. 156—157

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Häcklinge, sammanförd av byggnader från olika byar i socknen. Gården består av stuga, sommarstuga, »nastubyggnad» med portlider, härbre, lada, smedja och kolbod. Hit har även flyttats en »utanvess-gård» med stuga och ladugård. Historik: Bildad 1922. Ordförande: Komminister A.

Törnqvist, Valbo.

HALLAND

Enslövs hembygdsförening

Historik: Bildad 1924.

Hallands museiförening, s. 35—38

Kulturhistoriska byggnader: I friluftsmuseet Hallandsgården på Galgberget: Krafsagården med manbyggnad från Valinge s:n och stall- och logbyggnader från Harplinge s:n, dessutom

bl. a. ryggåsstuga från Getinge s:n, sommarstuga från Kroksereds s:n, väderkvarn från Morups s:n och skvaltkvarn från Veinge sm. I Norre Katts park ryggåsstuga från Harplinge s:n. På ursprunglig plats i Halmstad: Norreport (museilokal) samt fastigheter vid Storgatan 32 och Kyrkogatan 12. Historik: Bildad 1886, friluftsmuseet Hallandsgården grundlagt 1922. Museiföreståndare: Intendent, fil. d:r Erik Salvén.

Harplinge hembygdsförening

Historik: Bildad 1923. Ordförande: Målarmästare Karl A. Karlsson, Harplinge.

Nordhallands hembygdsförening, s. 38

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Badhusparken i Kungsbacka från Förlanda s:n. Historik: Bildad 1917, stugan förvärvad 1926. Museiföreståndare: Redaktör Birger Johansson, Kungsbacka.

Norra Hallands kulturhistoriska förening, s. 39 Kulturhistoriska byggnader: Museilokal upplåten i Varbergs fästning. Historik: Bildad 1916. Museiföreståndare: Redaktör Albert Sandklev, Varberg.

Södra Hallands hembygds- och fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Laholms stadspark från Veinge s:n. Historik: Bildad 1917, stugan inköpt 1920. Musci-föreståndare: Trädgårdsmästare Per Lundblad, Laholm.

Torups hembygdsförening

Historik: Bildad 1923. Sekreterare: Kamrer Ivan Ohlsson, Falkenberg.

Tvååkers hembygdsförening

Veddige hembygdsförening

Veinge hembygdsförening

Årstads och Fauräs hembygdsförening

HÄLSINGLAND

Alfta hembygdsförening

Historik: Bildad 1924.

Arbrå hembygds- och fornminnesförening, s. 159

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Arbrå sammanförd av byggnader från olika byar i socknen. Gården består av »herr-stugubyggnad», stall, härbre, liderbyggnad, skvaltkvarn, badstu m. fl. Dessutom har uppförts en fäbodstuga och en lada. Historik: Bildad 1921, gården grundlagd 1923. Museiföreståndare: E. Gust. Wengelin.

Bollnäs hembygdsförening

Delsbo hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Norrberg, Delsbo.

Forsa hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Forsa.

Färila-Kårböle hembygdsförening

Historik: Bildad 1926.Föreningen Södra Hälsinglands fornminnesvänner, s. 167

Kulturhistoriska byggnader: Statens gevärsfaktoris borrhus i Söderhamn (museilokal). Historik: Bildad 1912, erhöll byggnaden 1915. Ordförande: Byggmästare A. Nisser, Söderhamn.

Hälsinglands fornminnessällskap, s. 160

Kulturhistoriska byggnader: Stuga från Delsbo s:n uppförd på Köpmanberget i Hudiksvall. Vård om Enångers ödekyrka, som användes som museilokal. Historik: Bildad 1860. Stugan förvärvad 1918. Museiföreståndare: Intendenten, fil. d:r Frans Rodenstam, Hudiksvall.

Järvsö hembygdsförening

Historik: Bildad 1923. Sekreterare: Lantbrukare Emil Hultman, Stenshammar.

Ljusdals fornminnes- och hembygdsförening, s. 162—163

Kulturhistoriska byggnader: Gård vid Ljusdals folkpark i Ljusdal, sammanförd av byggnader från olika byar i socknen. Gården består av stuga från »Per Arvids-gården» i Sunnanås, smedja, härbre, kyrkstall, kvarn och linskäkt, bastu m. fl. Historik: Bildad 1910, gården grundlagd 1922. Ordförande: Faktor Folke Stjernlöf, Ljusdal.

Ovanåkers hembygdsförening, s. 164—165

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Edsbyn sammanförd av byggnader från olika byar i Ovanåker. Gården består av »stor-byggningen», »sommarstugbyggningen», portlider med brvgg-och bakstuga, kornlada, stolphärbre, loftbod, tjölna, smedja, skvaltkvarn m. fl. Historik: Föreningen bildad 1915, gården grundlagd 1920. Sekreterare: Köpman P. Albin Norin, Edsbyn.

Voxna hembygdsförening, s. 166

Kulturhistoriska byggnader: Gård i övra hammaren, Voxna bruk, bestående av stuga och bod. Byggnaderna kvarstå på ursprunglig plats. Historik: Bildad 1918, gården invigd 1923. Ordförande: Otto Mattsson, Voxna bruk.

Västra och södra Hälsinglands krets av Gästrike-Hälsinge hembygdsförbund, s. 161

Kulturhistoriska byggnader: Karlsgården i Bondarva i Järvsö, kvarligger å ursprunglig plats. Ordförande: Byggmästare A. Nisser, Söderhamn.

HÄRJEDALEN

Föreningen Härjedalsslöjd, s. 169

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Sveg sammanförd av byggnader från Svegs och Lillhärdals s:r. Historik: Bildad 1913. Ordförande: Landsfiskal Olof Bromée, Sveg.

Härjedalens fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga och härbre flyttade till Funäsdalsberget i Funäsdalen. Ordförande: Lärare Olof Jansson, Ljusnedal, Funäsdalen.

Lillhärdals hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gården Högen i Lillhärdals kyrkby med alla tillhörande åbyggnader. Gården står kvar å ursprunglig plats. Historik: Bildad 1925. Sekreterare: Kontorist Adolf Ekström, Kyrkbyn, Lillhärdal.

Tännäs hembygdsförening

Vemdalens fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Vemdalens s:n. Sekreterare: Nils M. Persson, Vemdalen.

Älvros ödekyrka (vårdas av intresserade inom kommunen), s. 169

Föreståndare: Komminister Nils Bromée, Älvros.

JÄMTLAND

Bräcke hembygdsförening

Historik: Bildad 1920.

Görviks hembygdsförening

Historik: Bildad 1927.

Frösö hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Lärarbostaden från »Stocke privatskola» (museilokal). Historik: Bildad 1924. Sekreterare: Folkskollärare Per Svedmark, Hornsberg, Östersund.

Heimbygda, s. 170—175

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseet Jamtli vid Östersund. Här har uppförts en fullständig gårdsanläggning med byggnader från Älvros, Lillhärdals och Svegs s:r i Härjedalen, ävensom en ännu ej fullbordad gård med stuga och lillstuga från Hammerdals s:n. Dessutom finnes här ett stort antal enstaka byggnader: tingshuset från Brunflo, två loftbyggnader från Orrviken och Hammerdal, två stolphärbren från Kalls och Lits s:r, lada från Kyrkås s:n, fäbodstuga från Nyhems s:n, kyrkstall från Lits s:n, kyrkstuga från Hammerdals s:n m. fl. Historik: Jämtlands läns fornminnesförening och Jämtslöjd, förening för hemslöjd och kulturella mål i Jämtlands län, sammanslagna 1923 till Heimbygda. Museif öreståndare: Läns-antikvarie Eric Festin, Östersund.

Häggenås hembygdsförening

Historik: Bildad 1925.

Mörsils fornstuga (ägare: Mörsils kommun)

Kulturhistoriska byggnader: Härbre i Mörsils s:n. Föreståndare: Museet står under kommunalnämndens förvaltning.

Ströms hembygds- och föreläsningsförening

Historik: Bildad 1906. Sekreterare: Folkskollärare Per Johansson, Strömsund.

Ytterå fornminnesförening

Historik: Bildad 1924.

MEDELPAD

Borgsjö hembygdsförening

Medelpads fornminnesförening, s. 167—168 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseet Medelpads fornhem, beläget på Norra Stadsberget i Sundsvall. Här ha uppförts stuga och skvaltkvarn från Ljustorps s:n, stuga från Alnö s:n, »Trampmangeln» från Sundsvall (museilokal), loftbod från Torps s:n, härbre från Sköns s:n, långloge från Stöde s:n, kornlada från Haverö s:n, vattensåg från Timrå s:n m. fl. Dessutom en fäbodvall med stugor, mjölkbod och kokhus från Stöde och Haverö s:r. Historik: Bildad 1907. Museif öreståndare: Författaren Olof Högberg och kapten C. E. Hammarberg.Stöde hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Manbyggnaden i den s. k. Berggården, flyttad till inköpt tomt. Historik: Bildad 1927. Ordförande: Verner Lidvall, Nederede.

Torps hembygdsförening

NORRBOTTEN

Norrbottens museiförening, s. 183 —184

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum på Gultzau-udden i Luleå. Hit ha flyttats stuga, loftbod och härbre, soldattorp från Norrfjärdens s:n, fiskarstuga från Luleå m. fl. Historik: Bildad 1886. Museiföreståndare: Intendent fil. kand. Gunnar Ullenius.

Tornedalens hembygdsgille, s. 184

Kulturhistoriska byggnader: Loftbod uppförd i Matarengi. Fullständig gårdsanläggning planerad. Historik: Bildad 1923. Mu-seiföreståndare: Folkhögskoleföreståndare Ossian Svensson, Matarengi, Över-Torneå.

Älvsbyns hembygdsförening

Historik: Bildad 1925.

Överluleå-Bodens hembygdsgille

Historik: Bildat 1927.

NÄRKE

Askers hembygdsförening

Askersunds museinämnd (tillsatt av Askersunds stadsfullmäktige för förberedande av ett blivande museum)

Föreningen Sköllersta forngård

Historik: Bildad 1918. Föreningens verksamhet f. n. nedlagd.

Föreningen Örebro läns museum, s. 90—92 Kulturhistoriska byggnader: Föreningens samlingar inrymda i Örebro slott. Under föreningens vård stå Kungsstugan och en byggnad från Kyrkogat. 4, som båda flyttats till Lars Boms udde i Örebro. Dessutom äger föreningen bergsmansgården Sig-gebohyttan i Lindes s:n bestående av manbyggnad och loftbod, som kvarstå på ursprunglig plats. Historik: Bildad 1856, ny-organiserad 1911. Museif öreståndare: Intendenten fil. lic. Bertil Waldén.

Gällersta forngårdsförening, s. 87—89 Kulturhistoriska byggnader: Gård i Gällersta sammanförd av byggnader från olika håll. Gården består av stuga, loge och ladugårdslänga (loftboden är en rekonstruktion). Här har även uppförts en soldatstuga från Ekeby s:n m. fl. Historik: Bildad 1918. Museif öreståndare: Lantbrukare Oskar Pettersson, Attersta, Gällersta.

Kumla-Hallsbergs hembygdsförening

Historik: Bildad 1924. Ordförande: Greve E. Lcwenhaupt.

Kumla.

Laxå bruks museum (ägare: Laxå bruk)

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna i ena flygeln vid Laxå herrgård.

Lerbäcks fornminnesförening

Historik: Bildad 1923. Sekreterare: Folkskollärare G. Sahlström, Lerbäck.

Norra Vättersbygdens hembygdsförening

Historik: Bildad 1925.

St. Mellösa hembygds- och fornminnesförening, s. 90

Kulturhistoriska byggnader: Nyttjanderätt till Sandåkers kvarn och kvarnstuga. Museif öreståndare: Lantbrukaren Ernst Jansson, Prostgården, St. Mellösa.

Väster-Närkes hembygdsförening

SKÅNE

Albo härads hembygdsförening (lokalavdelning till Föreningen för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne), s. 25

Kulturhistoriska byggnader: Planer att förvärva gård i Bonderum i Fageltofta s:n, som skall kvarligga å ursprunglig plats. Historik: Bildad 1927.

Bara härads hembygdsförening, s. 14—15 Kulturhistoriska byggnader: Boningslängan i Burlövs gamla prästgård, kvarstår å ursprunglig plats. Historik: Bildad 1921, nyttjanderätten till byggnaden övertogs s. å. Museif öreståndare: Fru Signe Forsberg, Åkarp.

Bjäre härads hembygdsförening

Historik: Bildad 1928.

Eslövs stads- och hembygdsmuseum (ägare: Eslövs stad)

Historik: Grundlagt 1916. Museif öreståndare: Civilingenjör

Axel Cronquist.

Fröken Charlotte Berlins i Ystad stiftade museum (ägare: Ystads stad), s. 28—29

Kulturhistoriska byggnader: Fastigheten Dammgatan 23 i Ystad. Historik: Stiftad 1916. Museif öreståndare: Konsul Emil A. Borg, Ystad.

Färs härads hembygdsförening

Historik: Bildad 1929.

Föreningen för fornminnes- och hembygdsvård i sydöstra Skåne, s. 2 j

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna i den s. k. Raabska gården i Simrishamn. Föreningen äger även en stolpkvarn i Ing-elstorps s:n. Historik: Bildad 1917. Museif öreståndare: Redaktör J. österman, Simrishamn.

Föreningen Tomelilla byagård, s. 26—27

Kulturhistoriska byggnader: Gård i Tomelilla med samtliga byggnader bibehållna på ursprunglig plats. Historik: Bildad 1925. Museif öreståndare: Föreningens arbetsutskott, köpman Yngwe Andrén, byggmästaren Alfred Nilsson och författaren Theodor Tufvesson, samtliga i Tomelilla.).

Göinge hembygdsförening, s. 30

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Hembygdsparken, ö. Broby. Hit ha flyttats fullständig o. sammanhörande gårdsanläggning från örkeneds s:n, en torpstuga och en vattenkvarn från Hjärsås s:n, m. fl. För flyttning hit äger föreningen dessutom manbyggnaden i N. Mellby prästgård och en skvaltkvarn från Glimåkra s:n. Historik: Friluftsmuseet grundlagt 1920, föreningen hette då Brobyortens hembygdsförening. Museiföre-ståndarc: Skriftställare Pehr Jonsson, Broby.Hembygdsgården »Gamlegård» i Billinge (ägare: Grosshandlare Wilh. Sonesson, Stockamölla)

Kulturhistoriska byggnader: Stugulänga och stallänga kvarstående å ursprunglig plats. Historik: Grundlagd 1917.

Hovs hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Ryggåsstuga inköpt.

Hälsingborgs museum (ägare Hälsingborgs stad), s. 16—20

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i stadens gamla latinskola. I museets trädgård en mindre friluftsavdel-ning med stugor från Brunnby och V. Karup samt en stolpkvarn från Hälsingborgs stad. Dessutom friluftsmuseet Fredriksdahl, beläget intill staden. Här kvarligger herrgårdsbyggnaden med sin park i ursprungligt skick. Dessutom ha uppförts tvenne fullständiga gårdsanläggningar från Perstorps s:n i Skåne och Markaryds s:n

i Småland, malttorka från Farhults s:n, skvalt-kvarn från Perstorps s:n m. fl. Historik: Grundlagt 1902. Museiföreståndare: Intendenten fil. lic. Torsten Mårtensson.

Höganäs museum (ägare: Höganäs fabriks- och hantverksförening), s. 21

Kulturhistoriska byggnader: Möllelängan vid Polhemsgatan i Höganäs (museilokal). Historik: Grundlagt 1924. Sekreterare: Målaremästare Gustav Svensson, Höganäs.

Kristianstads museum (ägare: Kristianstads stad) Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, s. 21—24

Kulturhistoriska byggnader: På museiområdet vid Adelgatan i Lund kvarstår flera äldre byggnader, däribland ett hus som varit bostad åt Per Henrik Ling. Från andra delar av staden ha hitflyttats Kalendebrödernas i Lund gilleshus, Thomanderska huset samt de påträffade resterna av kyrkan S:t Maria minor. Till friluftsmuseet i Lund har dessutom flyttats: kyrka från Bosebo s:n i Småland, gård med stuga och ladugård från Jämshögs s:n i Blekinge, loftbodar från Älghults och Åsheda s:r i Småland, stuga från Onsjö h:d i Skåne, soldattorp, manbyggnad från V. Vrams prästgård i Skåne, m. fl. I Everlövs s:n i Skåne äger föreningen hemmanet östorp n:r i med åbyggnader kvarstående å ursprunglig plats och hit ha dessutom flyttats vattenkvarn, stolpkvarn, brytstuga och malttorka. Historik: Bildad 1882. Museiföreståndare: Intendenten fil. d:r G. J:son Karlin, Lund.

Landskrona museiförening

Historik: Bildad 1910. Sekreterare: Redaktör Fredrik Lindholm, Landskrona.

Malmö museum (ägare: Malmö stad)

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna komma att inrymmas i Malmöhus. Historik: Grundlagt 1851. Museiföreståndare: Intendenten, fil. d:r E. Fischer, Malmö.

Mellersta Nordskånes hembygdsförening

Historik: Bildad 1927.

Skånes Fagerhults hembygdsförening

Historik: Bildad 1928.

Trelleborgs fornminnessamling (ägare: Trelleborgs stad)

Historik: Bildad 1910. Museiföreståndare: Arbetschefen Axel Andersson, Trelleborg.

Kulturhistoriska byggnader: Det s. k. Brehmahuset på Svane-holms ägor, avsedd att flyttas till Skurup. Historik: Bildad 1924. Museiföreståndare: Amanuens B. M. Vifot, Lund.

Villands och Gärds häraders hembygdsförening Historik: Bildad 1923. Sekreterare: Folkskollärare A. Simonsson, Åhus.

Vittsjö hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga, som skänkts till föreningen, kommer att flyttas till Vittsjö. Historik: Bildad 1925.

Ystads fornminnesförening, s. 29

Kulturhistoriska byggnader: Två korsvirkesbyggnader flyttade till klosterområdet i Ystad. Historik: Bildad 1907. Museiföreståndare: Läroverksadjunkt Viktor Fredborg, Ystad.

Åsbo häraders hembygdsförening

Ängelholms museum (ägare: Ängelholms hantverksförening)

önnestads hembygdsförening

Historik: Föreningens arbete f. n. nedlagt.

SMÅLAND

Algutsboda hembygdsförening

Ordförande: Arvid Holmström, Tokelsmåla, Eriksmåla.

Alseda sockenmuseum (ägare: Alseda kommun), s. 39 Kulturhistoriska byggnader: »Alseda kloster» vid Alseda kyrka (museilokal), stuga flyttad till kyrkbyn. Historik: Grundlagd 1914. Museiföreståndare: Kantor M. Granström, Alseda.

Anderstorps hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga. Historik: Bildad 1927.

Bringetofta hembygdsförening Dackebygdens hembygdsförening Ordförande: Kandidat Ernst Samuelsson, Tingsryd.

Dädesjö hembygdsförening, s. 40—41

Kulturhistoriska byggnader: Dädesjö prästgård med manbyggnad och loftbod. Kvarligger på ursprunglig plats. Historik: Bildad 1926. Ordförande: Friherre Erik Rappe, Braås.

Eksjö och Vedbo fornminnesförening, s. 42—43

Kulturhistoriska byggnader: Fastigheten N. Kyrkogatan n:r 20 i Eksjö (museilokal). Historik: Bildad 1911, rekonstruerad 1924, s. å. inköptes den nuvarande museibyggnaden. Museiföreståndare: Fröken Signe Aschan, Eksjö.

Fagershults-Kråksmåla hembygdsgille, s. 44

Kulturhistoriska byggnader: Ängslada och torpstuga flyttade till Fagerhults kyrkby. Föreningen äger ytterligare en torpstuga, som ännu ej är flyttad. Historik: Bildat 1926. Museiföreståndare: Kantor Carl Rydström, Fagerhult

Fornminnesföreningen Njudung

Kulturhistoriska byggnader: Soldattorp och marknadsbod flyttade till »Tjust kulle» i Vetlanda. Historik: Bildad 1910. Museiföreståndare: Redaktör August Bäckman, Vetlanda.Föreningen för Smålands fornminnen och kulturhistoria, s. 54

Kulturhistoriska byggnader: Torparstuga flyttad till museipar-ken och en annan stuga flyttad till Strandbjörket i Växjö. Historik: Bildad 1877. Museiföreståndare: Arkitekt P. Boberg, Växjö.

»Gamla Urshult»

Historik: Bildad 1925.

Gnosjö hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Torpstuga och tråddrageri flyttade till Gnosjö stationssamhälle. Historik: Bildad 1925. Ordförande: Fabrikör M. Johansson, Gnosjö.

Gränna hembygdsförening, s. 45

Kulturhistoriska byggnader: Bl. a. gammal gård från Röttle. Dessutom den s. k. Franckska gården i Gränna. Historik: Bildad 1912. Sekreterare: Trädskoleägare Ivar Ekvall, Gränna.

Hembygdsföreningen för Söderåkra, Halltorp och Voxtorp socknar

Historik: Bildad 1926. Sekreterare: Journalist J. Josephson.

Hembygdsföreningen Linné

Kulturhistoriska byggnader: Linnégården i Råshult i Stenbro-hults s:n. Ordförande: Kamrer G. Nilsson, Diö.

Holavedens fornminnes- och hembygdsförening, s. 52 Kulturhistoriska byggnader: Manbyggnad från N. Vi

prästgård och stuga från Säby s:n, uppförda på Ekberget i Tranås. Historik: Bildad 1922. Museif öreståndare: Landsfiskal S. Pira, Tranås.

Hultsfreds hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Marknadsbodar från Hultsfred, en stuga.

Hultsjöortens fornminnes- och hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd å hemmanet Holma i Hultsjö. Historik: Bildad 1926. Museif öreståndare: F. d. folkskolläraren J. A. Sandblom, Hultsjö.

Huskvarna hembygdsförening, s. 46 Kulturhistoriska byggnader: Appelbladska verkstaden vid Tor-menåsgatan i Huskvarna. Historik: Bildad 1922, verkstaden förvärvad 1928. Ordförande: Folkskollärare Georg Sahlström, Huskvarna.

Hylletofta forngårdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga å ursprunglig plats i närheten av Hylletofta by. Historik: Bildad 1922. Museif öreståndare: Carl Idof Johansson, Pilagården.

Hyltebygdens hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård med stuga och ladugård från Långaryds s:n flyttad till Hyltebruk. Historik: Bildad 1925. Museif öreståndare: David Andersson, Hyltebruk.

Ingatorps fornminnes- och hembygdsförening

Historik: Bildad 1928.

Kalmar läns fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i Kalmar slott. Föreningen äger en stuga i Halltorps s:n, som kvarstår på ursprunglig plats. Historik: Bildad 1872. Museif öreståndare: Intendenten fil. lic. Manne Hofrén.

Kristdala hembygdsförening

Historik: Bildad 1927. Ordförande: Kyrkoherde S. Meurling, Kristdala.

Lenhovda hembygdsförening

Historik: Bildad 1928. Ordförande: Kantor K. G. Karlsson, Lenhovda.

Ljuders hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Sockenmagasinet i Ljuder. Historik: Bildad 1928. Museiföreståndare: Landstingsman C. Th. Petersson, Tjugesjö.

Lönneberga hembygdsförening

Historik: Bildad 1926.

Mariannelunds och Hässleby hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Sockenmagasin på ursprunglig plats vid Hässleby (museilokal). Hembygdsgård är under uppförande i Mariannelund varav manbyggnaden står färdig. Dessutom äger föreningen en backstuga, som kvarstår å ursprunglig plats. Historik: Gården grundlagd 1928. Sekreterare: Tyko Vifors, Mariannelund.

Mellersta Kalmar läns hembygdsförening Historik: Bildad 1915. Ordförande: Direktör John Linder, Oskarshamn.

Misterhults hembygdsförening

Historik: Bildad 1927. Ordförande: Kyrkoherden, fil. d:r D. Myhrman.

Myresjö hembygdsförening, s. 50

Kulturhistoriska byggnader: Samlingar i Myresjö ödekyrka. Till en planerad gårdsanläggning vid kyrkan skola flyttas en torpstuga med ladugård samt ett härbre. Historik: Gården grundlagd 1929. Museiföreståndare: Löjtnant Thorsten Fogelberg, Myresjö.

Norra Allbos hembygdsförening

Historik: Bildad 1927. Sekreterare: Redaktör A. J. Fransson, Alvesta.

Norra Smålands hembygdsförening, s. 47—49 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i stadsparken i Jönköping. Här ha uppförts: kyrka från Bäckaby s:n, klockstapel från N. Solberga s:n, stuga från Markaryds s:n, tråddrageri från Gnosjö s:n, loftbod från Flisby s:n, marknadsbod från Linne-ryds s:n och sockenmagasin från Ingatorps s:n. För uppförande äger museet bl. a. ett soldattorp med två uthus. Historik: Bildad 1901. Museiföreståndare: Major S. E. Engdahl.

Nässjö hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Bl. a. tvenne uthusbyggnader i Nässjö. Historik: Bildad 1918. Sekreterare: överlärare J. Andrén, Nässjö.

Rumskulla hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd i närheten av Rumskulla kyrka. Historik: Bildad 1918. Museiföreståndare: Kantor Hj. Westrin, Rumskulla.S. Christophers Gille i Calmar

Historik: Bildad 1921. Ålderman: Borgmästare O. Cassel, Kalmar.

Sevedebygdens fornminnesförening Kulturhistoriska byggnader: Tullstugan från Vimmerby, en större byggnad från Rumskulla s:n och en skvaltkvarn ha uppförts i den s. k. Gästgivarehagen i Vimmerby. Historik: Bildad 1925. Sekreterare: Redaktör R. Karlsson, Vimmerby.

Sjösås hembygds- och fornminnesförening, s. 52 Kulturhistoriska byggnader: Kyrkomagasin vid Sjösås ödekyrka (museilokal). I närheten skall även uppföras en föreningen tillhörig stuga. Historik: Bildad 1925. Museiföreståndare: Författaren J. A. Göth, Klavreström.

Stranda härads hembygdsförening, s. 50.

Kulturhistoriska byggnader: Två sjöbodar och en notbod flyttade till Nynäs vid Mönsterås. Föreningen äger flera sjöbodar och ett par stugor i Mönsterås och Döderhults s:r, som senare skola flyttas. Historik: .Bildad 1926. Museif öreståndare: Fil. mag. Ivar Modéer.

Sävsjöortens hembygds- och fornminnesförening.

Kulturhistoriska byggnader: Stuga flyttad till Folkets park i Sävsjö. Historik: Bildad 1921. Sekreterare: Folkskollärare

Georg Lundberg, Sävsjö.

Södra Finnvedens hembygdsförening.

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Ljungby. Ordförande: La-sarettsläkare Levi Bergström, Ljungby.

Södra Sunnerbo hembygds- och fornminnesförening.

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Markaryd. Historik. Bildad 1922. Museiföreståndare: Posttjänsteman H. Thorsjö, Markaryd.

Tjustbygdens kulturhistoriska förening, s. 54.

Kulturhistoriska byggnader: Väderkvarn från Vimmerby s:n och båtsmanstorp från Hjorteds s:n uppförda å Kulbacken i Västervik. Historik: Bildad 1918. Museiföreståndare: Folkskol-lärare Nils Liljeholm, Västervik.

Torsås hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Torpstuga uppförd å den s. k. Ekbacken i Torsås kyrkby. Museiföreståndare: Folkskollärare G. Johansson, Torsås.

Valdemars viks hembygdsförening

Virestads hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd i »Kajelund» i närheten av Virestads kyrka. Historik: Bildad 1925, stugan uppförd 1928. Museiföreståndare: Erik Ljungkrantz, Virestad.

Virserums hembygdsförening

Historik: Bildad 1927.

Vrigstads sockens fornminnessamling

Historik: Grundlagd 1886.

Värnamo hembygdsförening, s. 53

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Apladalen i Värnamo. Här ha uppförts: stuga från Åsenhöga s:n, loftbod och

krukmakar verkstad från Värnamo s:n, bastu från Gällaryds s:n, manbyggnad från Mistelås prästgård, marknadsbod, tråddra-geri, tjärbränneri m. fl. Historik: Friluftsmuseet grundlagt 1926. Museiföreståndare: Rektor C. Fredricsson, Värnamo.

Västbo fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga, portlider och skvaltkvarn från Burseryds s:n flyttade till Smålandsstenar. Historik: Bildad 1902.

Yxnanäs hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga och bod flyttade till Yxnanäs. Föreningen har restaurerat Älmeboda kyrkoruin. Historik: Bildad 1921. Ordförande: Folkskollärare C. A. Johansson, Yxnanäs.

Ålems hembygds- och naturskyddsförening

Historik: Bildad 1918.

Åsenhöga hembygdsförening

Historik: Bildad 1927.

ö. Torsås hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd i närheten av Ing-linge hög i ö. Torsås. Museiföreståndare: Handlanden Folke Johansson, Ingelstad.

SÖDERMANLAND

Barva hembygdsförening Björkviks hembygdsförening

Eskilstuna stads museum (ägare: Eskilstuna stad), s. 83—84.

Kulturhistoriska byggnader: Två av de Rademacherska smedjorna i Eskilstuna. Friluftsmuseum å Djurgården i Eskilstuna med en gårdsanläggning med två stugor från Klosters och L:a Malma s:r och en loftbod från Torshälla landsförsamling. Dessutom ha till friluftsmuseet flyttats soldattorp från Lista s:n, klockstapel från Västermo kyrka och gästgivarestuga från Ytter-Järna s:n. Historik: Den första Rademacherssmedjan inköpt 1903. Friluftsmuseet grundlagt 1920. Föreståndare: Hjalmar Noreen, Eskilstuna.

Föreningen Södermanlands länsmuseum

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i Nyköpings-hus i Nyköping. Historik: Bildad 1913.

Museiföreståndare: Läroverksadjunkt Martin Nilsson, Nyköping.

Hembygdsföreningen för Åker och Länna Historik: Bildad 1928. Ordförande: Folkskollärare Hj. Mann, Åkers styckebruk.

Julita museum (ägare: Löjtnant A. Bäckström, Ju-lita), s. 85

Kulturhistoriska byggnader: Till Julita Skans har flyttats åtskilliga stugor och loftbodar, svinhus, gödstia m. fl. I friluftsmuseet komma även att ingå tegelbruk, kalkugn och tobakslada, som skola kvarligga å ursprunglig plats. Museiföreståndare: Löjtnant A. Bäckström, Julita.

Strängnäs stads hembygdsnämnd

Kulturhistoriska byggnader: Den s. k. Grassagården i Strängnäs (inköpt av Strängnäs stad). Ordförande: Karl K:son Leijon-huvud, Strängnäs.Kulturhistoriska byggnader: De kyrkliga samlingarna inrymda i Strängnäs domkyrka. Historik: Bildad 1860. Museif öre stån-dare: Domkyrkosyssloman, teol. d:r Mats Åmark, Strängnäs.

V. Vingåkers museum (ägare: V. Vingåkers kommun)

Ordförande: Kyrkoherde Gunnar Vall, Vingåker.

östra Södermanlands kulturhistoriska förening, s. 86

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum planerat på Tore-källberget i Södertälje, där redan uppförts en väderkvarn från Mörkö s:n och en stuga från Grödinge s:n. Den senare kommer att kompletteras inom det snaraste med tvenne bodar. Föreningen äger även den s. k. excellensbyggnaden vid Fituna. Historik: Föreningen bildad 1918, friluftsmuseet grundlagt 1929. Museiföreståndare: Konstnären Torgny Dufwa, Södertälje.

STOCKHOLM

Bromma hembygdsförening

Nordiska museet och Skansen (egen självägande anstalt), s. 1 —11, 106—107

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseet Skansen i Stockholm. Här ha uppförts: gård sammanförd av byggnader från Älvros s:n i Härjedalen och omfattande 16 hus; två gårdar med ursprungligen sammanhörande byggnader från Ravlunda s:n i Skåne och Slöinge s:n i Halland; gård sammanförd av byggnader från finnbygderna i Lekvattnets och Gräsmarks s:r i Värmland och omfattande 5 hus; soldattorp med stuga och ladugård från Eksjö landsförsamling i Småland; stuga och uthus från Hornborga s:n i Västergötland; gård sammanförd av byggnader från Dalarna varav stuga, loftbod och stolphärbre från Mora s:n och dubbelbod från Malungs s:n stå färdiga och övriga byggnader äro under uppförande; gård sammanförd av byggnader från Västmanlands bergslag varav stuga från Ljus-narsbergs s:n och loftbod från Vikers kapellförsamling stå färdiga; lappläger med 10 byggnader. Av enstaka byggnader och anläggningar märkas bl. a.: två stugor från Bollnäs s:n i Hälsingland och Kyrkhults s:n i Blekinge; loftbod, hackstuga och eldhus från respektive Nås, Orsa och Sollerö s:r i Dalarna, svinstia från Sorunda s:n i Södermanland, kölna och bod från resp. Köla och Ransäters s:r i Värmland, loftbod från Virserums s:n i Småland, lambgift från Fårön vid Gotland, stolpbod från Telemarken i Norge, tre väderkvarnar från Främmestads s:n i Västergötland och Torslunda och Glöm-minge s:r på Öland, smedja från Väster-Lövsta s:n i Uppland, linberedningsverk från Forsa s:n i Hälsingland, vadmalsstamp från Svegs s:n i Härjedalen, marknadsbodar från Vena s:n i Småland. Två kyrkliga byggnader ha flyttats till Skansen: kyrkan från Seglora s:n i Västergötland och klockstapeln från Hällestads s:n i Östergötland. Förutom en paviljong från Söderköping härröra Skansens samtliga stadsbyggnader från Stockholm: Petissan med en bostads- och en bodlänga, Artur Haze-lius födelsehus och fyra trädgårdspaviljonger. Dessutom ha 1929 flera äldre Stockholmshus nedtagits för uppförande på Skansen inom den närmaste tiden. Kvarstående ute i landet i avvaktan på flyttning äger Nordiska museet ett stort antal byggnader. Dessutom har till Nordiska museet av Sydvästra Upplands hembygdsgille överlämnats komministergården i Härke-berga. Historik: Nordiska Museet grundlagt 1873, friluftsmuseet 1891. Styresman: Professor Andreas Lindblom, Stockholm.

Samfundet S:t Erik

Kulturhistoriska byggnader: Vindragarlagets hus vid St. Hopare-gränd i Stockholm. Historik: Bildat 1903. Sekreterare: Intendent Sigurd Waliin, Stockholm.

Solna hembygdsförening

Historik: Bildad 1922.

Tekniska museet, s. 51

Kulturhistoriska byggnader: ösjöfors pappersbruk i Rumskulla s:n i Småland, som kvarstår på ursprunglig plats. Museet har museal tillsyn över den av Gimo-österby bruks A.-B. bevarade valonsmedjan i Films s:n i Uppland. Historik: Grundlagt 19—3-Musei före ståndare: Intendenten Torsten Althin, Stockholm.

UPPLAND

Alunda hembygdsförening

Björklinge hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd i närheten av Björklinge kyrka.

Bälinge hembygdsförening

Disastiftelsen i Upsala, s. 110.

Kulturhistoriska byggnader: En fullständig gårdsanläggning är under uppförande vid G:a Upsala. Hit kommer även att flyttas delar av två andra gårdar. Byggnaderna äro sammanförda från olika håll, i gårdskomplexet ingå dock tre sidor av en gård från Björklinge s:n. övriga byggnader äro: två bodar från Ärentuna s:n, tre stugor från ö. Våla, Bälinge och Skattunge s:r, stall med lider från Björklinge s:n, gödstia från Ramsta s:n m. fl. Historik: Bildad 1927. Sekreterare: Fil. kand. Nils Älenius.

Gottröra hembygdsförening Huddinge hembygdsförening Häverö hembygdsförening Ljusterå hembygdsförening

Möja hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Inköpt en stuga.

Nora hembygdsförening

Roslagens fornminnes- och hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: S. k. Gamla banken vid Hantverksgatan i Norrtälje. Historik: Bildad 1918. Museif öreståndare: Borgmästare W. E. Hallin, Norrtälje.

Skogstibble hembygdsförening

Sigtuna fornhem (egen självägande anstalt), s. 108 —109

Kulturhistoriska byggnader: Den s. k. öhmanska gården vid Storgatan i Sigtuna. Vid grävningar å tomten har påträffats byggnadsgrunder, gravar och kulturlager från äldre medeltid. Historik: Grundlagt 1915.

Sydvästra Upplands hembygdsgille, s. 106—107 Kulturhistoriska byggnader: Gillet har till Nordiska Museet i Stockholm överlämnat komministergården i Härkeberga.Sydvästra Upplands kulturhistoriska förening

Historik: Bildad 1908. Museiföreståndare: Redaktör, fil. kand. August Magnusson, Enköping.

Söderby Karls fornminnesförening Kulturhistoriska byggnader: Sockenmagasinet i Söderby Karl, båtsmanstuga, rustkammare och visthusbod flyttade till lägenheten Erikskulle i Söderby Karl. Historik: Bildad 1918. Musei-föreståndare: Hemmansägaren E. Eriksson, Vik, Söderby Karl.

Tegelmora hembygdsförening

Tensta sockens museum (ägare: Tensta kommun), under vård av Tensta hembygdsförening, s. 109

Kulturhistoriska byggnader: Manbyggnad och bod uppförda å Klockstapelsbacken vid Tensta kyrka. Historik: Grundlagt 1928. Ordförande: Godsägaren fil. d:r Herbert Rettig, Tuna, Tensta.

Tierps hembygdsförening Upplands fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i Gustavia-num i Upsala. Historik: Bildad 1869. Verkställande ledamot: Fil. kand. Nils Ålenius, Upsala.

Vendels hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Samlingar i stiglucka vid Vendels kyrka.

Vittinge hembygdsförening

Värmdö fornminnesförening, s. m

Kulturhistoriska byggnader: Stuga. Historik: Bildad 1927.

Älvkarleby hembygdsförening, s. 111 Kulturhistoriska byggnader: Gård under uppförande vid Älvkarleby kyrka. Byggnaderna sammanförda från olika håll; stuga, bod och portliderlänga äro dock sammanhörande. Museiförestån-dare: Ejnar Willner, Älvkarleö.

Öster-Löfsta hembygdsförening

Historik: Museisamlingen grundlagd 1927. Museif öreståndare: Folkskollärare Isac Lagerqvist, Skärplinge.

ö. Våla hembygdsförening

Historik: Bildad 1926.

VÄRMLAND

Brattfors hembygdsförening

Dalby hembygdsförening

Historik: Bildad 1928.

Ekshärads hembygdsförening

Historik: Bildad 1923.

Filipstads bergslags hembygdsförening

Fornminnes- och slöjdföreningen Nordmarksstugan

Kulturhistoriska byggnader: Tjölna och manbyggnad uppförda vid Stommens skola i Töcksfors. Historik: Bildad 1911. Musei-föreståndare: Folkskollärare Karl A. östlind, Töcksfors.

Fryksände hembygdsförening

Historik: Bildad 1923.

Gräsmarks hembygdsförening

Hammarö hembygdsförening

Järnskogs hembygdsförening, s. 112

Kulturhistoriska byggnader: Skolhus i Hajom, som ursprungligen varit manbyggnad i en bondgård. Historik: Bildad 1924. Sekreterare: Henning Petersson, Haga, Beted.

Karlskoga bergslags hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga å Rävåsen i Karlskoga mu-nicipalsamhälle, som kvarstår på ursprunglig plats. Dessutom äger föreningen en svalbod. Historik: Museet är grundlagt 1924. Sekreterare: Folkskollärare L. E. Leyler, Karlskoga.

Kristinehamnsortens hembygds- och fornminnesförening

Historik: Bildad 1925.

Lekvattnets hembygdsförening

Nyeds hembygdsförening

Historik: Bildad 1929.

Näs och Gillbergs bygdeförening för hembygdsvård

Historik: Bildad 1924. Föreningens adress: Säffle.

Ransäters hembygdsförening, s. 114 Kulturhistoriska byggnader: Gården »östra Hea» i Ransäter, som med manbyggnad och uthusbyggnader ligger kvar på ursprunglig plats. Historik: Gården skänkt till föreningen 1923. Ordförande: L. Joh. Nilsson, Ransäter.

Rämens hembygdsförening

Sunne hembygdsförening

Historik: Bildad 1925. Ordförande: Komminister Vitalis Svensson, Sunne.

Sunnemo hembygds- och fornminnesförening Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i Aspåsens herregård, som föreningen har planer att förvärva. Föreningen äger dessutom en stuga, som senare skall flyttas till Aspåsen. Historik: Bildad 1928. Museif öreståndare: Folkskollärare Erik Gustaf Fröding, Sunnemo.

Vitsand-Nyskoga hembygdsförening

Värmlands fornminnes- och museiförening, s. 113 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Mariebergsskogen vid Karlstad. Hit ha flyttats: »Karl IX:s jaktstuga» från ölme s:n, väderkvarn från S. Ny s:n, vädersåg från Botilsäters s:n, svaltkvarn från Lekvattnets s:n, rökstuga från östmarks s:n, kokhus och bastu från Vitsands s:n, stall från Boda s:n, kölna från Eskilsäters s:n, stolpbod från N. Finnskoga s:n, smedja från Älgå s:n, skogsarbetarekoja från Dalby s:n m. fl. Historik: Bildad 1863, rekonstruerad 1925. Museif öreståndare: Professor Helge Kjellin, Karlstad.Väse hembygdsförening

Kulturhistoriska, byggnader: Samlingarna inrymda i det gamla kronofogdebostället i Ve, som föreningen har planer att förvärva. Historik: Bildad 1926. Sekreterare: överlärare G. Hörberg, Väse.

Västra Värmlands fornminnesförening, s. 112 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Arvika. Här ha uppförts: Två manbyggnader från Ny och Eda s:r, rökstuga från Lekvattnets s:n, skvaltkvarn från Gräsmarks s:n, väderkvarn från Botilsäters s:n, båthus och kölna från Brunskogs s:n, stolpbod och bastu från Köla s:n, m. fl. Historik: Bildad 1904. Museiföreståndare: Intendenten A. G, Hedenskog, Arvika.

östmarks hembygdsförening

övre Ulleruds hembygdsförening

VÄSTERBOTTEN

Västerbottens läns hembygdsförening, s. 181 —182 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseet Gamm'lia i Umeå. Hit ha flyttats: Corps de logis-byggnaden från Sävar bruk, manbyggnad från Vännäs s:n, loftbod från Skellefteå s:n, rundloge med kornhässja från Umeå stad, Väderkvarn från Holmön och skvaltkvarn från Dorotea s:n. Historik: Bildad 1919. Museif öreståndare: Intendent Holger Möllman Palmgren, Umeå.

Västerbottens norra fornminnesförening, s. 180 Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i militärbostället Nyborg invid Skellefteå. En gårdsanläggning är planerad vid Nyborg och manbyggnaden i denna är sedan förvärvad. Historik: Bildad 1885. Sekreterare: Redaktör Ernst Wes-terlund, Skellefteå.

Äsele fornminneshem (ägare: Åsele kommun), s. 183

Kulturhistoriska byggnader: Stuga uppförd i Åsele. Historik: Grundlagt 1927. Föreståndare: Fil. kand. Herman Nässén, Åsele.

VÄSTERGÖTLAND

Alingsås museum (ägare: Alingsås stad)

Kulturhistoriska byggnader: Det s. k. Alströmerska magasinet i Alingsås (museilokal). Historik: Kullinge härads hembygdsförening, som bildades 1920 med syfte att åstadkomma ett museum existerar f. n. ej. Museet öppnades 1928. Museif öreståndare: Fröken Anna Norlander, Alingsås.

Askims hembygdsförening

Historik: Bildad 1928.

Aug. Fribergs museum i Lidköping (ägare Lidköpings realskola)

Kulturhistoriska byggnader: Invid skolan har uppförts en stuga och en bod från Storegården i Rackeby. Historik: Grundlagt 1912. Museif öreståndare: Rektorn vid Lidköpings realskola.

Bolstorps hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga.

Balums fornstuga (ägare: Balums kommun) Kulturhistoriska byggnader: Stuga med uthus kvarstående å ursprunglig plats i Balum. Museiföreståndare: Hilmer Johansson, Balum, Broddetorp.

Bitterna fornstuga (ägare: J. U. F.-avdelningen i Bit-terna), s. 68

Kulturhistoriska byggnader: Stuga från Hudene s:n uppförd i V. Bitterna. Historik: Stugan förvärvad 1923. Museiföreståndare: Nils Johansson, Skottning, Vedum.

Broddetorps hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga på Bosgården.

De sju häradernas kulturhistoriska förening, s. 69 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Borås idrottspark. Hit ha flyttats flera stugor samt Kinnaromma gamla kyrka och öra klockstapel. Historik: Bildad 1904.

Erska hembygds- och fornminnesförening Essunga sockenmuseum Kulturhistoriska byggnader: Stuga.

Falbygdens fornminnes- och hembygdsförening Historik: Bildad 1921. Ordförande: Folkskollärare A. H. Hal-lenius, Falköping.

Fredsbergs hembygdsförening

Sekreterare: Folkskollärare Herm. Sjögren, Fredsberg.

Guldkrokens fornminnesförening

Historik: Bildad 1919. Sekreterare: Rådman Knut Cedermark, Hjo.

Göteborgs museum (egen självägande anstalt), s. 70 Kulturhistoriska byggnader: F. d. Ostindiska kompaniets hus och Skansen Kronan i Göteborg (museilokaler). Till Liseberg ha flyttats ett pappersbruk, en holkekvarn och en smedja och till Slottsskogen en stuga och en klockstapel. Historik: Grundlagt 1861. Museiföreståndare: För den historiska avdelningen Intendent, fil. lic. Sven T. Kjellberg, Göteborg.

Hembygdsgården i Götene (ägare: Götene Hantverksförening), s. 71

Kulturhistoriska byggnader: Stuga från Holmestads s:n flyttad till Götene. Historik: Stugan förvärvad 1924. Museiföreståndare: Oscar Hellborg, Götene.

Hembygdsmuseet i Kalf

Historik: Grundlagt 1926. Museiföreståndare: J. A. Gustafsson och And. Gudmundson, Kalfsjöholm.

Hudene hembygdsförening, s. 71

Kulturhistoriska byggnader: Stuga, som skall uppsättas vid Fåglaviks järnvägsstation. Historik: Bildad 1929.

Hällums hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga.

Kindgillet i Göteborg

Kulturhistoriska byggnader: Stuga och bod flyttade till Liseberg i Göteborg.

Kållandsö hembygds- och fornminnesförening, s. 72 Kulturhistoriska byggnader: Stuga flyttad till Kållandsö. Historik: Bildad 1919.Larvs fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga. Historik: Bildad 1921.

Lidköpings hantverksförenings museum (ägare: Lidköpings hantverksförening)

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i Gamla rådhuset i Lidköping. Historik: Grundlagt 1918.

Partille sockenmuseum Rackeby fornminnesförening, s. 73

Kulturhistoriska byggnader: Till folkskoletomten i Rackeby har flyttats en stuga och en holkkvarn. Historik: Bildad 1915. Musei-föreståndare: Folkskollärare G. Berg, örslösa.

Saleby hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Två stugor i Saleby. Historik: Bildad 1925. Sekreterare: Ivar Johansson, Gollstad, Saleby.

Skövdeortens hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Skövde. Historik: Bildad 1923. Sekreterare: Stadsombudsman Ax. B. Svensson, Skövde.

Svältornas fornminnesförening, s. 72

Kulturhistoriska byggnader: Ornunga ödekyrka (museilokal) och stuga från Tämta s:n uppsatt intill kyrkan. Historik: Bildad 1905. Museiföreståndare: Folkskollärare Nils Rydler, Ask-landa.

Sunnersbergs hembygds- och fornminnesförening Kulturhistoriska byggnader: Stuga, uppsatt i närheten av Solbackens folkskola i Sunnersberg. Historik: Stugan förvärvad 1923. Sekreterare: Nils Th. Warmenius, Tolsjö.

Synnerby hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga. Historik: Bildad 1927.

Sävareds hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga.

Trollhättebygdens fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga i Åsaka.

Tråvads fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga på ursprunglig plats i Tråvads s:n. Historik: Bildad 1915. Sekreterare: Anton Persson, Skattegården, Tråvad.

Töllesjö J. U. F.-avdelnings fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Soldatstuga, uppförd strax intill Töllesjö kyrka. Historik: Stugan uppförd 1924. Ordförande: Enar Andreasson, Töllesjö.

Ulricehamns hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Ulricehamns stadspark. Historik: Hit ha flyttats manbyggnad från Limmareds glasbruk, torpstuga från Tranemo s:n, bod och skvaltkvarn från Nittorps s:n. Historik: Bildad 1917. Museif öreståndare: Bruksägare Fr. Brusewitz, Limmared.

Vadsbro hembygds- och fornminnesförening Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i flygel i Marieholm i Mariestad. Historik: Bildad 1917. Museiförestån-dare: Läroverksadjunkt E. H. Carlsson, Mariestad.

Vänersborgs museum (ägare: Vänersborgs stad)

Historik: Grundlagt 1884.

Västergötlands fornminnesförening, s. 74—75

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseet Västergötlands forn-by, intill museibyggnaden i Skara. Hit ha flyttats kyrkan från Härjevad, klockstapel från Kärråkra, stuga, bod och ladugård från Rackeby s:n, väderkvarn från Söne, vädersåg från Ekeskogs s:n, två stugor från Hornborga och Händene, bod från Nittorp, m. fl. Dessutom äger föreningen ölanda kapell, som kvarligger på sin ursprungliga plats. Historik: Föreningen bildad 1863, friluftsmuseet grundlagt 1914. Museif öreståndare: Intendent S. Welin, Skara.

Vättlösa skolmuseum (ägare: Vättlösa kommun) Kulturhistoriska byggnader: Vättlösa kommun planerar att förvärva gamla komministerbostaden å G:a Stommen i Vättlösa till museilokal. Historik: Grundlagt 1922. Föreståndare: Vättlösa församlings skolråd.

Åse och Viste hembygdsförening Historik: Bildad 1919. Föreningens adr.: Grästorp. Åsle-Mularp-Tiarps hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Två stugor i Åsle Thå i Äsle s:n, som kvarstå på ursprunglig plats. Sekreterare: Folkskollärare A. Arnling, Åslätt.

Älvsborgs läns folkhögskolas lantbruksmuseum

Historik: Grundlagt 1908. Museif öreståndare: Fil. d:r Åke Campbell, Fristad.

önums förening för främjande av hembygdsvård

Kulturhistoriska byggnader: Torpstuga å Rangeltorp i önum, som kvarstår på ursprunglig plats. Historik: Bildad 1921. Ordförande: Gustav Andersson, Heljeved, Vara.

VÄSTMANLAND

Ervalla hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård planerad å tomt i närheten av Ervalla kyrka, en svalgångsbod redan uppförd. Historik: Bildad 1925, gården grundlagd 1928. Museiföreståndare: komministern teol. och fil. kand. Samuel Palm, Ervalla.

Fellingsbro hembygds- och fornminnesförening, s. 93 Kulturhistoriska byggnader: Till folkhögskolans område i Fellingsbro har flyttats ett husartorp. Underhandlingar pågå om förvärv av manbyggnaden vid Stensta kronogård. Historik: Bildad 1920. Museisamlingen grundades 1911 av Fellingsbro skyttegille. Museiföreståndare: Rektor Einar Odhner, Fellingsbro.

Fläckebo hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Fläckebo sockenmagasin. Historik: Bildad 1913. Ordförande: Kantor Nils Lundborg, Fläckebo.

Hembygdsföreningen Arboga minne, s. 93 Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i ett gammalt stenhus i Arboga. Föreningen disponerar även Helge kors kapell. Dessutom äger föreningen ett »tiondehärbre» i Vin-bäcksparken. Historik: Museet grundlagt 1923. Ordförande: Postmästare J. C. Brattström, Arboga.

Karbennings hembygdsförening

Historik: Bildad 1921. Sekreterare: Fröken Eva Hamilton, Högfors.Kila hembygdsförening, s. 94—95

Kulturhistoriska byggnader: Gård strax intill Kila kyrka. Stuga och två loftbodar äro hittills uppförda. Historik: Bildad 1923. Museiföreståndare: Kyrkoherde Ejnar Brundin, Sala.

Kungsörs hembygdsförening

Sekreterare: Folkskollärare Walfrid Axelman, Kungsör.

Köpings museum (ägare: Köpings stad), s. 96—97 Kulturhistoriska byggnader: Spruthus i Köping, som kvarstår på ursprunglig plats. En gård är under uppförande i Karlbergsparken, där stuga med portlider från Munktorps s:n redan står färdig. En loftbod har inköpts i Bro s:n. Till jSatsen flyttas även ett repslageri från staden. Historik: Grundlagt 1887. Museif öreståndare: Folkskollärare K. J. österberg, Köping.

Lindesbergs museum (ägare: Lindesbergs stad) Historik: Grundlagt 1908. Bergslagernas fornminnesförenings samlingar övertogos 1925 av Lindesbergs stad. Museiförestån-dare: G. O. Lindström, Lindesberg.

Möklinta hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Gård i närheten av Möklinta kyrka. Stuga, loftbod, badstu och stolpbod äro hittills uppförda. Historik: Bildad 1919. Ordförande: K. J. Johansson, Hammarby.

Nora sockens hembygds- och fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga m. fl. byggnader. Museiföre-ståndare: Folkskollärare N. E. Ohlsson, Tärnsjö.

Norbergs bergslags hembygdsförening Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i manbyggnaden till en bergsmansgård i Norberg (förhyrd). Föreningen har i sin vård även Norbergs kyrkas gamla benkammare. Historik: Bildad 1921. Ordförande: Folkskollärare Aug. Friberg, Norberg.

Nya Kopparbergs bergslags hembygdsförening, s. 98 Kulturhistoriska byggnader: Bergslagets spannmålsmagasin i Kopparberg (museilokal). Till Laxbäcken i Kopparberg har flyttats en skvaltkvarn. Historik: Museet grundlagt 1924. Museif öreståndare: Fröken Maja Forsslund, Kopparberg.

Näsby hembygdsförening

Historik: Bildad 1928.

Rytterns hembygdsförening

Ordförande: Werner Holmgren, Strömsholm.

Salabygdens fornminnesförening

Historik: Bildad 1913.

Sura sockens hembygdsförening, s. 98 Kulturhistoriska byggnader: Loftbod och stuga (starkt restaurerad) uppförda vid Sura kyrka. Historik: Byggnaderna förvärvade 192$. Museif öreståndare: Kamrer Rob. Bergström, Surahammar.

Säby hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i en flygelbyggnad till Säby prästgård. Historik: Bildad 1924. Ordförande: Handlanden K. E. Karlsson, Kolbäck.

Kulturhistoriska byggnader: Stuga och loftbod. Museif öreståndare: Kantor E. Lundell, Vittinge.

Västanfors hembygds- och fornminnesförening

Historik: Bildad 1927. Sekreterare: Carl Åkerberg, Västanfors.

Väster-Färnebo hembygdsförening, s. 99 Kulturhistoriska byggnader: Gård nära Väster Färnebo kyrka. Stuga,

svalbod, portlider och visthusbod äro hittills uppförda. Dessutom har även hitflyttats en soldatstuga. Historik: Bildad 1915. Museif öreståndare: Folkskollärare P. A. Rosenius, Sal-bohed.

Västmanlands fornminnesförening, s. 100—105 Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum vid Vallby i Västerås. Här ha uppförts: Corps de logis från Hallstahammar herrgård; två gårdsanläggningar, den ena med herrestuga från Ramsbergs s:n, fatbur och visthusbod från Norbergs s:n, den andra med manbyggnad och loftbod från Munktorps s:n, port-lidersbyggnad från Simtuna s:n, hönshus från Säby s:n, stolpbod från Skultuna s:n, stall med portlider från Ramnäs s:n, hemlighus från Rytterns s:n, ladugård från Fläckebo s:n; rote-torp med stuga och ladugårdshus från Rytterns sm; bysåg från Karbennings s:n; bodbyggnad från Fläckebo s:n; kyrkstall från Skultuna s:n. Från Västerås stad ha hitflyttats: två manbyggnader, två bodar, marknadsbod, pumphus m. fl. Inom friluftsmuseets område ligger även ett gravfält från järnåldern. Historik: Bildad 1861. Friluftsmuseet grundlagt 1921. Museiförestån-dare: Efter intendent Bengt Engströms avgång 1929 är befattningen vakant.

ÅNGERMANLAND

Bjärtrå hembygdsförening, s. 176

Kulturhistoriska byggnader: Föreningen handhar vården av den gamla kyrkoruinen i Nässom. Historik: Bildad 1925.

Fjällsjö hembygdsförening

Föreningen för norrländsk hembygdsforskning, s. 176—179

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum å Murberget invid Härnösand. Här har uppförts en gård med 8 byggnader, sammanförda från Resele, Ädalslidens, Helgums och Björna s:r, ytterligare gårdsanläggningar ha påbörjats i vilka ingå manbyggnader från Hackås s:n (i Jämtland) och Säbrå s:n, stall och loftsbyggnad från Sidensjö s:n, härbre från Bjärtrå s:n. i friluftsmuseet ingå även en fäbodvall med 10 byggnader från Ädalslidens, Junsele, Högsjö och Mo s:r, en skogslappby med 10 byggnader, en fjällappby med 6 byggnader, ett fiskeläge, en kyrkovali med klockstapel från Ullångers s:n, kyrkhärbre, kyrkstugor och lärftsmangel. Dessutom ha hitflyttats manbyggnaderna till gästgivaregården i Spjute i Nätra s:n och Avike herrgård (i Medelpad), gamla rådhuset i Härnösand m. fl. Historik: Bildad 1909. Museif öreståndare: Intendenten d:r Theodor Hellman.

Norra Ångermanlands fornminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Friluftsmuseum i Örnsköldsvik.

Hit ha flyttats byggnader till gårds- och fäbodanläggningar. Historik: Bildat 1910.

Sidensjö hembygdsförening

Sollefteåortens och västra Ångermanlands hembygdsförening

i99Ytterlännäs hembygdsförening

ÖLAND

Ölands kulturminnesförening

Kulturhistoriska byggnader: Fastighet i Borgholm med huvudbyggnad och trädgård med tillhörande småbyggnader (musei-lokal).

ÖSTERGÖLAND

Bjärka-Säby fornhem (ägare: Godsägare Oscar Ekman), s. 76—78

Kulturhistoriska byggnader: I den s. k. Djurhagen å Bjärka-Säby gods ha uppförts en gård med manbyggnad, undantags-stuga och uthusbyggnader ävensom en torpstuga med bod. Historik: Grundlagt 1922. Museiföreståndare: Intendent M. Hof-rén, Kalmar.

Hällestads hembygdsförening

Kulturhistoriska byggnader: Samlingarna inrymda i en stuga i närheten av Hällestads kyrkoherdeboställe. Historik: Museet grundlagt 1923. Museiföreståndare: Fil. kand. Gustaf E. Olsson, Hällestad.

Kisa J. U. F.-avdelnings hembygdsmuseum Motala museiförening

Kulturhistoriska byggnader: Stuga kvarstående å ursprunglig plats i Motala. Hit har bl. a. även flyttats tvenne marknadsstånd. Historik: Bildad 1911.

Risinge museiförening

Kulturhistoriska byggnader: Föreningen har vården om Risinge ödekyrka.

S:t Ragnhilds gille i Söderköping, s. 82

Kulturhistoriska byggnader: Läkaren J. O. Lagbergs lusthus, som kvarstår på ursprunglig plats å Lagbergs kulle i Söderköping. Hit ha även flyttats en stuga från V. Husby s:n och en loft-bod från S:t Anna s:n. Föreningen äger även en väderkvarn från Breviksnäs, som kommer att hitflyttas 1930. Historik: Museet grundlagt 1925. Museiföreståndare: Direktör Axel Ferb, Söderköping.

Skänninge fornminnes- och hembygdsförening, s. 82

Kulturhistoriska byggnader: Stuga flyttad till gamla kyrko-parken i Skänninge och kompositören A. F. Lindblads födelsegård, som kvarstår å ursprunglig plats i Skänninge. Historik: Museet grundlagt 1928. Sekreterare: Apotekare Martin Lund-qvist, Skänninge.

Åtvids hembygdsförening

Historik: Bildad 1922. Ordförande: Direktör W. Carlström, Åtvidaberg.

Östergötlands fornminnes- och museiförening, s. 79

Kulturhistoriska byggnader: Gård bestående av manbyggnad och bod från V. Eneby s:n, flyttad till Linköping, och Onkel Adamsgården, Hunnebergsgatan 31, i Linköping kvarstående å ursprunglig plats. Historik: Östergötlands fornminnesförening, bildad 1864 och Östergötlands museiförening, bildad 1884, sam-manslogos 1913. Museiföreståndare: Bokhandlare G. Swanlund, Linköping.